

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ**»
(9-10 грудня 2016 року)

Чернівці
2016

УДК 80(063)
ББК 80я43
А 43

Актуальні проблеми філології. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 9-10 грудня 2016 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – 152 с.
ISBN 978-966-916-188-8

У збірнику представлені матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми філології». Розглядаються загальні питання української мови і літератури, російської мови і літератури, літератури зарубіжних країн, романських, германських та інших мов, теорії літератури, порівняльного літературознавства, теорії та практики перекладу та інші.

Збірник призначено для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться філологічними науками, а також для широкого кола читачів.

УДК 80(063)
ББК 80я43

ISBN 978-966-916-188-8

© Колектив авторів, 2016
© Видавничий дім «Гельветика», 2016

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Гетман Ю.С. К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ РОМАНА-АНТИУТОПИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	7
Грицюта О.В., Тендітна Н.М. ХУДОЖНІ ВАРІАЦІЇ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ СМЕРТІ У РОМАНІ АНДРІЯ КОКОТЮХИ «ТАЄМНЕ ДЖЕРЕЛО»	9
Калмикова А.С., Тищенко О.О. МІФО-ФІЛОСОФІЧНІСТЬ ПОЕЗІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ Б.-І. АНТОНІЧА	13
Лисенко Н.В., Протиняк А.Р. МИСТЕЦЬКА ЕВОЛЮЦІЯ УЛАСА САМЧУКА В ЖАНРІ МЕМУАРНО-АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ПРОЗИ	16
Машарова Я.В., Шевчук О.В. СОЦІОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У МЕЖАХ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	19
Проскуріна Т.В. СЕЦЕСІЯ ЯК ЕСТЕТИЧНА МОДЕЛЬ ЗОБРАЖЕННЯ СВІТУ В ПРОЗІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	21
Слободян М.Р. ЧАСТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	24
Шелепкова І.М. ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК НАЙБІЛЬШ ДИНАМІЧНА СФЕРА ЛЕКСИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ МОВИ	27

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Самойленко К.А. К ВОПРОСУ О ЗНАЧИМЫХ ОППОЗИЦИЯХ В ПЬЕСЕ ВЕЛ. ХЛЕБНИКОВА «СНЕЖИМОЧКА»	31

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Bloshko V.Yu. THE PECULIARITIES OF LEXICAL ORGANIZATION OF THE POEM «REFERENCE BACK» BY PHILIP LARKIN	35
Ванденко О.А. МОДИФІКАЦІЯ РЕАЛЬНОГО ФАКТУ У ТВОРІ Г. ДЕ БРОЙНА «ЖИТТЯ ЖАН-ПОЛЯ ФРІДРІХА РІХТЕРА»	38
Вечірка А.В. БОРИС ВІАН У КОНТЕКСТІ АНГАЖОВАНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 40-Х РОКІВ	40

Денісова Д.Д. WEIRD FICTION У СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН	42

Шумило І.М. ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ЗЕМНИХ СИМВОЛІВ В ПОЕЗІЇ АНГЛІЙСЬКИХ АВТОРІВ	45

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бєловецька Л.Е. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	49

Богославець М.І. КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА TIME IS A RESOURCE В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	53

Вовк О.В. ЕМОТИВНІСТЬ ТА ЕМОЦІЙНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ АВТОРОМ І ЧИТАЧЕМ.....	55

Гаврилюк А.О. ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ПРОЩАВАЙ ЗБРОЄ» Е. ХЕМІНГУЕЯ.....	58

Гольцева М.І. ВЛАСНЕ ІМ'Я ЯК СКЛАДОВА ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ.....	61

Джим А.Ю. ПРИВІТАННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ	64

Ковальчук Л.В. ДО ПРОБЛЕМИ ДЕКОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЇ ПРЕДМЕТА ДУМКИ МОВЦЯ В ДИСКУРСІ.....	67

Kovtan N.M. INDIVIDUAL AUTHOR METAPHORICAL CONCEPT DEATH IN THE ARTISTIC PICTURE OF THE WORLD OF FANTASY NOVELS BY J. K. ROWLING	71

Козоріз М.А. ПЕРЕДУМОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ	73

Козуб Ю.В. СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТІВ ОГолошень НА ПРИКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ.....	75

Мандрик К.І. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ» У АНГЛОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ НА ОСНОВІ ПОДІЙ В УКРАЇНІ 2014-2015 РР.	79

Mukhina V.P. ONYMIC MEANS OF INFLUENCE ON THE RECIPIENT	82

Оверчук О.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРТАНЬ В ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-КОМЕНТАРІВ НА СТОРІНКАХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ УКРАЇНИ ТА США У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ FACEBOOK	85

Сорошук Ю.В.

КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ
АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА
ТА НІКОЛАСА СПАРКСА)..... 90

Чорна С.С.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ, ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ,
МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ 93

Янишен Л.А.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ
З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ 96

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Заремська І.М.

ЛЕКСИЧНІ ЛАКУНИ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ..... 99

Івасішина С.В.

СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИМВОЛІЧНИХ
ВЛАСНИХ ІМЕН У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ 102

Романюк Н.М.

МОВНА КЛІЩОВАНА ОДИНИЦЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ СЕГМЕНТ
У ДЗЕРКАЛІ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ 104

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Семків Н.Д.

ГОЛОСІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ КОМПАРАТИВІСТИКИ 109

Стрельбіцька О.О.

ТРИНДИЧКИ ЯК ЖАНРОВИЙ РІЗНОВИД
УКРАЇНСЬКИХ ТАНЕЧНИХ МОНОСТРОФ 112

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Гнатковська О.М., Мандзюк Н.В.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНІВ КІНЕМАТОГРАФІЇ..... 116

Єрак П.В.

МОВНІ ЗАСОБИ КОМІЧНОГО В АМЕРИКАНСЬКОМУ
ПРЕДВИБОРЧОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ..... 118

Савчук І.Ю.

ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС» У СУЧАСНІЙ
ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ 121

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Бойко Ю.П., Бойцун І.В.

СИНТАКСИЧНИЙ КОНЦЕПТ НА РІВНІ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ..... 125

Волошина С.В., Бойко Ю.П. СИНТАКСИЧНЕ ПОЛЕ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ ТА ЯВИЩЕ СИНКРЕТИЗМУ	128
Вороніна С.І. ЛЕКСИЧНА АРХАЇЗАЦІЯ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖУ ТА ПРОБЛЕМА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ДЕТЕКТИВНИХ ІСТОРІЙ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА А. К. ДОЙЛА).....	130
Дем'янчук Ю.І. ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТВОРЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ БАГАТОМОВНИХ КОРПУСІВ ТЕКСТУ	134
Квартник Я.А., Мовчан Д.В. КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНИХ АНТОНІМІВ	135
Пономаренко А.А. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОСТИЛЮ ПУБЛІЧНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРВ'Ю МУЗИЧНОЇ ГРУПИ «ONE DIRECTION»).....	138
Стовпак О.С. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ МОДУС ЗЕМНИХ СИМВОЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ОБРАЗІВ МОВЧАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПЕЙЗАЖНОЇ ЛІРИКИ)	141

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Венгринюк М.І., Мельник О.М. ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ	144

РИТОРИКА

Щербакова О.А. «УКРАЇНСЬКІЙ РИТОРИЧНІЙ АСОЦІАЦІЇ» – БУТИ. АВТОРСЬКИЙ ДОСВІД ТВОРЕННЯ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ	148

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Гетман Ю.С.

*кандидат филологических наук, доцент,
Харьковский национальный педагогический университет
имени Г.С. Сковороды*

К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ РОМАНА-АНТИУТОПИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Антиутопия как жанр сформировалась в XX ст., однако, долгое время изучению произведений этого жанра не уделялось должное внимание. Поэтому проблема изучения романа-антиутопии актуальна в современном литературоведении т.к. позволяет представить более детальную картину развития культуры, общества, литературы XX ст.

Роман-антиутопия имеет свою специфику. В нем раскрываются негативные проявления утопического идеала в реальной жизни. Это связано с отражением процесса угнетения личности, отрицание истории обществом, отказ от таких ценностей, как семья, любовь. Нередко произведения антиутопии именуются предостережениями. Это связано с тем, что воссоздавая картину будущего, авторы показывают возможные последствия развития подобных социально-политических систем.

Е.Л. Дашко называет общие для антиутопий черты:

- развитие действия в закрытом пространстве;
- постановка проблемы «человек-общество», которая реализуется при помощи ряда мотивов (мотив сопротивления, мотив утраты духовности, морали, мотив любви);
- противопоставление городской жизни природе, обнажающее противоестественность законов новой политической системы, основанной на страхе, ненависти, искажённом мировоззрении;
- наличие в фантастического элемента (перенесённость действия в будущее, где реализуются невозможные на нынешнем этапе развития человечества биологические программы, высокотехнологические города), играющего вспомогательную роль;
- пространственно-временная узнаваемость т.е. за процессами, происходящими в будущем, узнаются определённые общественно-политические события первой половины XX ст.;
- высказывание авторами опасения по поводу развития тоталитарных систем, деструктурирующих мораль и нравственный облик человека [4, с. 110].

В. Кучер в статье «Сюжетно-образні константи романів-антиутопій» (2010) отмечает, что тема неприятия личностью социума построенного на унификации и угнетении, является ведущей сюжетной линией. В центре

сюжета находится герой способный чувствовать, сопереживать, осознавать последствия сложившейся ситуации. Развязка романа-антиутопии предусматривает гибель героя-одиночки (например самоубийство Дикаря в произведении О.Хаксли «О дивный новый мир») или полное принятие угнетающей реальности. Трагической развязкой автор предупреждает о тщетности каких-либо иллюзий [3, с. 191-200].

И. Пархоменко в статье «Антиутопія: інтерпретація в сучасному літературознавстві» отмечает, что современное литературоведение подает как классическое описание антиутопии, так и анализ новых моделей, которые отображают устройство современного мира. Автор называет такие разновидности романа-антиутопии как: роман-пародия, роман-метафора, роман-энциклопедия, роман-детектив, а также практопию, экоутопию, постантиутопию, антиутопию «темного будущего», есхатологическую антиутопию, постапокалиптическую антиутопию, бестиарную антиутопию, постантиутопию и киберпанк [1, с. 217-222].

Ю.А. Жаданов в статье «Антиутопия второй половины XX века: творческий поиск новых перспектив жанра» подробно рассматривает современные модели романа-антиутопии и связывает их появление с отсутствием универсального решения проблем утопии и отсутствием канона жанра.

Автор отмечает, что «вместо антагонистической пары утопия – антиутопия, в литературу пришло множество вариантов видения будущего человечества (экотопия, практопия, социальная фантастика, апокалиптика, постапокалиптика, таймпанк, киберпанк, пост-киберпанк)» [2, с. 28].

Так, в экологической утопии (экотопия) автор акцентирует внимание на отказе от технического прогресса и разделения города и деревни. В противовес однообразной жизни и работы в крупных промышленных городах и заводах-гигантах предлагается создание экологических городов (экополисов), в которых люди возвращаются к природе и в которых отсутствует тотальный контроль и разделение общества.

Элвин Тоффлер (писатель, социолог и футуролог) вводит термин практопия – литературный жанр, в котором описывается модель идеального общества. Однако, в отличие от утопии, в произведениях данного жанра признаются недостатки и проблемы изображенного общества.

В литературном жанре социальной фантастики описывается общество, развивающееся в новых, непривычных условиях, а также раскрываются законы его развития. Ю.А. Жданов называет такие произведения, являющиеся образцом данного жанра: «Корпорация Бессмертие» Роберта Шекли, «451 градус по Фаренгейту» Рэя Бредбери, «Град обреченный» братьев Стругацких [2, с. 28].

В произведениях жанра пост-киберпанк описывается техническое развитие общества будущего и происходящие при этом процессы (засилие информационных технологий, геновая инженерия, модификации человеческого тела с помощью нанотехнологий). Пост-киберпанк

происходит из киберпанка, однако при этом, главные герои произведений пытаются улучшить социальные условия или не допустить дальнейшего их ухудшения. Ю.А. Жданов отмечает, что «в пост-киберпанке можно условно выделить два направления – биопанк и нанопанк. Основные представители жанра Н. Стивенсон, Б. Стерлинг, Г. Иган, К. Доктороу, Н. Кресс, Т. Уильямс, П. ди Филиппо» [2, с. 28].

В поджанре научной фантастики таймпанке, изображается общество, мир, находящийся на высоком технологическом уровне, который обуславливает отличные от привычных, законы общества. В данном жанре существуют свои поджанры: стоунпанк, стоунпак, сандалпанк, клокпанк, стимпанк, дизельпанк, киберпанк, нанопанк, биопанк, космопанк [2, с. 28].

Таким образом, на современном этапе исследователи акцентируют внимание на изучении новых разновидностей романов-антиутопий, таких как: экотопия, социальная фантастика, апокалиптика, постапокалиптика, таймпанк, киберпанк, пост-киберпанк и др.

Список использованных источников:

1. Дашко Е.Л. Жанр антиутопии в английской литературе первой половины XX в.: рекомендации по изучению темы в вузе // http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp57t2/57t2_107-110.pdf
2. Жаданов Ю.А. Антиутопия второй половины XX века: творческий поиск новых перспектив и жанра. – Жаданов Ю.А. Антиутопия второй половины XX века: творческий поиск новых перспектив и жанра. – Вісник СевНТУ. Вип. 102: Філологія: зб. наук. пр. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. – С. 26-31.
3. Кучер В. Сюжетно-образні константи романів-антиутопій / В. Кучер // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. – 2010. – № 30. Серія: Літературознавство. – Вип. 30. – С. 193-200.
4. Пархоменко І. Антиутопія: інтерпретація в сучасному літературознавстві / І.І. Пархоменко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2011. – № 963. Сер.: Філологія. – Вип. 62. – С. 217-222.

Грицюта О.В.

студентка;

Тендітна Н.М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Донбаський державний університет*

ХУДОЖНІ ВАРІАЦІЇ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ СМЕРТІ У РОМАНІ АНДРІЯ КОКОТЮХИ «ТАЄМНЕ ДЖЕРЕЛО»

У 2012 році Андрій Кокотюха порадував своїх читачів черговим детективом під назвою «Таємне джерело». На жаль, жоден із творів зазначеного жанру не обходиться без вбивств та смертей. Проте кожен із письменників має можливість варіювати не тільки інтригуючим слідством, але

й художнім втіленням образу смерті на теренах свого прозопису. Тому мета нашого дослідження – проаналізувати, як втілив образ смерті А. Кокотюха у зазначеному романі.

Прозаїк висловлює думку про те, що кожна людина, незалежно від своїх злодіянь, має право на природній кінець: «Хай лихі люди...помирають своєю смертю» [1, с. 13]. Змушує своїх читачів і «багато думати» над «усякою смертю», бо «Люди помирають від різного в цій країні» [1, с. 78]. Згадує і про Святу Варвару-великомученицю, яка оберігає від раптової смерті. Адже ніщо не лякає так людину як смерть нагла, несподівана: «Новицька, Лизгунов і Боровчук перебували там, де були приречені повільно вмирати...» [1, с. 200].

Спостерігаємо у романі синонімічну заміну слова смерть – «не доживали до юного віку» [1, с. 9]... Така заміна почасти відбувається і через опис смертельних тортур: «помирали від руки Матея в страшних муках» [1, с. 13].

Зі смертю пов'язаний і певний стан деяких героїв: «лежав...поворухнутися не міг, до смерті готувався» [1, с. 10]. А також у кожному новому злочині смерть має своє «обличчя»: «Жертва знала вбивцю. Кожна» [1, с. 200].

Читаємо як про дотримання ритуалів поховання: «Незабаром сорок днів, як поховали» [1, с. 36]. Так і про нехтування традиціями: «мертве тіло Матея спалили на великому вогнищі» [1, с. 14]. А також різновиди поховання людей різних за соціальним статусом, професіями та причиною смерті: «Привезли в ящику... Дерев'яному... Всередині – цинкова труна, запаяна...» [1, с. 36].

Задовільняє письменник і природню цікавість людини до смерті іншого: «І знаєш, як ховали?... Тільки перед тим гріб, цинковий, той, у якому пацана привезли, поставили в інший. Спеціально дерев'яний робили, більшого розміру. Щоб люди зайвого не питали» [1, с. 36].

Простежуємо і різні реакції на звістку про смерть іншої людини. Це може бути радість від загибелі злодія: «люди з радощів палили...багаття по всьому світі й танцювали круж них, перемогу святкуючи» [1, с. 14]. Чи неповага до певної особи: «Він-то здохне...» [1, с. 16].

Чимало у творі описано і різновидів смертей. Автор інколи залишає за собою право вказувати і на причину загибелі. Але розкриття її таємниць робить ніби співучасником самого читача, дозволяє йому прилучитися до таємниць слідства, бо «причину смерті ніхто сторонній знати не міг»: «загинув від бандитської пулі» [1, с. 23]; «Його вбили з метою пограбування» [1, с. 40]; «померли від отруєння...» [1, с. 53]; «У бійці Микола загинув...» [1, с. 266].

А також вказує на смерті різних за професійною спрямованістю людей: «розслідування вбивства цеховика» [1, с. 39]; «чотирьох таксистів обібрали...одного придушили» [1, с. 62]. Та професії, пов'язані із смертями: «Пані Христина.. всіх важливих мерців везуть до неї» [1, с. 78]; «оглядав тіла тутешній фельдшер» [1, с. 104]; «оглядали тіла...у морзі, перед розтином» [1, с. 116].

Розмежовує А. Кокотюха і чоловічу та жіночу реакції на подію смерті. І якщо чоловіки реагують на цю звістку досить спокійно: «Наблизився до неї Адамек, глянув, торкнув рукою – а вона нежива» [1, с. 14]. То представники жіночої статі виражають цілий шквал емоцій: «...дівчата звикати не мусять, – дивитися на вмерлих наглою смертю без трепету та переляку, лише з покірним смутком...жінка зробила крок назад, не втрималася, сіла на землю» [1, с. 20–21].

Зазначає прозаїк у романі і вік померлих: «Тут йому вісімнадцять. Дев'ятнадцяти цій людині не буде ніколи» [1, с. 37].

Зустрічаємо і різновиди смертельних покарань за скоєні злочини: «аж до вищої міри...» [1, с. 63]; «прирекли померти в дурдомі від уколів» [1, с. 154].

Прочитуємо не тільки про страх перед власною смертю, але і певну загрозу власному життю від розголошення таємниць загибелі сторонньої особи: «І наказали мовчати, підписку взяли» [1, с. 36].

За особливостями побудови детективного жанру, звістка про загибель героя сполучається у поєднанні ніби із супроводжувальною запискою-резюме жертви: «...читала науковий атеїзм у... педагогічному, імені Галана. Сама з Кременця...Жила сама, спілкувалася мало з ким...мертвою знайшли недалеко від Гайворона...з нею сусіди здоровкалися останній раз до того днів зо два...Знайшли тіло...двадцять п'ятого серпня...в середу...» [1, с. 69].

Також кожна звістка про смерть у романі змушує мати певні сумніви щодо її природного кінця: «на тілах – жодної ознаки насильства: це мало на меті показати природну мученицьку смерть» [1, с. 200]; «Точніше, я зробив так, аби всі думали – його збила машина» [1, с. 230].

Закони детективного жанру передбачають і опис кількох підозрюваних у скоєному злочині, варіативність образу злочинця: «Марія Романів, безпосередньо зацікавлена в смерті комсомольського секретаря...» [1, с. 126].

Неабиякого значення у детективному романі набуває і з'ясування точного часу вбивства: «Тіло Миколи Уманця привезли вбитій горем матері у серпні. Можу точно назвати дату» [1, с. 228]. Час і місце загибелі того чи іншого героя істотно визначає і відношення до померлого: «допити виявлять особисту неприязнь людей до кожного померлого...» [1, с. 87].

Звертає увагу письменник і на загально відомий факт, що для вирішення деяких проблем, актуалізації питання потрібна чимала кількість жертв: «Скільки народу ще має померти?» [1, с. 48].

Досліджено і реакцію людини за декілька хвилин до власної смерті: «Світле стало червоним, Дмитро завалився на спину не відразу, мить постояв, навіть зробив крок уперед – та третя черга зупинила, вдарила, відкинула, збила з ніг...» [1, с. 244]. Перед цим моментом простежуємо страх героя, віру в потойбічне життя: «Поспіхом, ніби намагався з чимось швидше покінчити, але – благословив себе хрестом» [1, с. 244].

А також за декілька місяців до смерті: «Діагноз поставили якраз п'ять років тому. – Старий говорив спокійно, ніби розповідав не про смертельну

хворобу... а про звичайний нежить. Дали дев'ять місяців, максимум – одинадцять» [1, с. 270].

Картини насильницької масової смерті стають у романі доповненнями характеристики деяких героїв: «Особисто розстрілював бандерівців як ворогів...чим вельми пишався...йому наженуть у клуб людей, і він вихваляється, як убивав їхніх дідів, навіть чийхось батьків» [1, с. 84].

Звістки про масову загибель людей стають і подією номер один для більшості селян. Не дивлячись якого часу сягає зазначена подія: «Три трупи, такого з війни не було. Село гуде, народ хвилюється [1, с. 101]. Для інших же героїв, причетність до масової загибелі людей стає нестерпною: «...не зі своєї волі відчув смак крові й дізнався, як воно – вбивати людей на чужій війні» [1, с. 233].

Поведінку людини, приречену до страти, втілено в образі Ярчука. Це і сильна воля до життя, і страх перед смертю, а водночас і бажання швидкої власної загибелі. А пісня, яку він виконує, відстрілюючись від солдат, символізує незламність та нескореність героя: «Коротка черга. Зміна позиції» [1, с. 243].

Письменник подає і різнопланові реакції різних за віком та посадою військових на одну смерть: «Зайшовся криком зв'язаний і безпорадний Ігор Князевич» [1, с. 244]; «...почав блювати...Така ось запізнiла реакція на перше в його житті вбивство...» [1, с. 245]; «Поруч із тілом тим часом уже командував офіцер, старанно не зважаючи на істерику» [1, с. 245].

Спостерігаємо у творі і деяку невідповідність щодо достовірності втілення образу смерті. Так, у виразі «...рвонувши автомат із захололої руки мертвого вже ворога», варто посперечатися щодо фрази «із захололої руки». Адже проміжок часу від загибелі Ярчука і тим моментом, коли солдат вихопив із рук загиблого зброю, пройшло щонайбільше хвилин три-п'ять. А за цей час, як відомо, тіло небіжчика не могло так швидко охолонути.

Акцентовано увагу у творі і на намагання сучасної людини перекласти обов'язки піклування над померлим на когось іншого та явно неприховану зневагу до небіжчика: «Половець підійшов до офіцера, щось коротко сказав йому. Той, своєю чергою, теж розпорядився, і солдати, стиха матюкаючись, почали піднімати тіло Ярчука на руки, ворочаючи його, немов мішок із картоплею» [1, с. 248].

А, взагалі, смерть у романі стає не тільки складовою детективного роману, але і загальним підсумком: «Кожен заслуговує на ті слова після смерті, яких не міг почути про себе при житті» [1, с. 153]. А у перспективі «не лише побачити смерть на власні очі, а й стати одним із її янголів...» [1, с. 232]. Та вказує на безупинний колообіг життя і смерті: «Хоча помирати нікому не хочеться» [1, с. 250] та «Помирали все одно, вічно ніхто не тримається» [1, с. 251]. Так що ж робити? А відповідь на це питання доволі проста: «...мертвих – поховати. Жити далі» [1, с. 258].

Список використаних джерел:

1. Кокотюха А. Таємне джерело: роман / Андрій Кокотюха. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 288 с.

Калмикова А.С.

студентка;

Тищенко О.О.

старший викладач,

Донбаський державний педагогічний університет

**МІФО-ФІЛОСОФІЧНІСТЬ ПОЕЗІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ
ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ Б.-І. АНТОНИЧА**

У сучасному літературознавстві окреслилися тенденції, які намагаються пояснити мистецтво слова через розшифрування певних знаків та символів, що сприймаються часто на першому (називному) рівні тексту. Антонич не зовсім вписувався у контекст епохи, що дає нам підставу зробити такий висновок: понадчасові параметри художнього світу поета переростають в аспект вічних тем і проблем. Розсовуючи часо-просторову залежність у своїй творчості, поет витворив власне розуміння духовного і матеріального, часу і простору, земного і космічного, живого і мертвого, вічного і минушого.

Говорячи про модель художнього світу, природним постане питання про рівень її організованості. Буття у художніх текстах Антонича стає ірраціональним, бо, моделюючи різнофункціональні системи буття, ідучи від хаосу до гармонії, трансцендентальність витворених ним художніх світів була єдиним каналом, який з'єднував ліричного суб'єкта із дохристиянською міфологією та космогонічними символами. Жага пізнання та філософська концепція світобудови (М. Ільницький [2]) доводять, що Антонич – творець складної структури моделей світу. Наявність характерного типу мислення, яке шукає справді «світу глибшого» і не обминає звичайні (земні) відчуття у співвідношенні з іншою системою оцінювань, відображає особливість Антоничевої моделі світу.

У поезії Антонина виразно відчутний синтетичний характер міфософії, однак подібність мотивів, тем, персонажів знаходимо не лише у праслов'янських джерелах, хоча слов'янський елемент переважає. Винятковість Антоничевої міфософії полягає у зв'язках з майбутнім, які в поетичному світі втрачають всі ознаки і вільно переходять одне в одне. Заналізуючи слов'янське забарвлення міфософії поета треба зазначити, що лемківський фольклор у поетичному космосі Антонича набуває значення першоелемента. Лемківські образні блоки завжди були як засіб метафоризації, наріжним каменем поезики митця. Отже, міфософія Антонича базувалася на двох основних елементах: перше – фольклорно-міфічні чинники, друге – міф

XX століття, який увібрав у себе всі досягнення людської цивілізації. Міф як форма пізнання буття та існування людини використовувався Антоничем для створення неіснуючого світу, який підпорядковувався законам мистецької доцільності. Водночас поетичний світ набуває індивідуальних рис і побудова цього світу суто індивідуалізована.

При очевидній різниці прадавніх міфів та міфософії Антонича відзначається подібність між структурою світового дерева та поетовою моделлю світу. Вертикальна структура світу (дерево) як символ, безперечно, була зв'язком між небом і землею, між двома основними точками світобудови. У поезії Антонича цей зв'язок майже повністю реконструюється. Для Антонича входження «у суть, у дно» є безперервним процесом і можливістю через дерева-символи пізнати і землю як космогонічні точки світобудови. Поганський світ і його будова, що постають у ліриці поета цілісною системою таємних натяків про сутність життя, виринають із царини ігрищ, буйних радощів та нестримних почуттів. Проте це не лише уявний світ, а глибокий і генетично присутній у поетовій свідомості, який проходить перед читачем картинами сновидінь і фантазії.

Вертикальний світ у міфософському тлумаченні дав можливість Антоничеві розташувати світ тварин і світ птахів відповідно до їх місця призначення. У першій збірці «Привітання життя» різноплановість тематики та мотивів, а також вміння усьому надати художньої привабливості, приводить до помітного індивідуального пояснення. Осягнення багатогранності та багатовимірності буття в Антонича ще не мало чітких орієнтирів, проте глибоке переконання, що для поезії не існує ніяких обмежень, згладжує навіть строкатість естетичних пріоритетів молодого поета.

Книжка «Три перстені» засвідчила «приземленість» Антоничевої міфософії і одночасно його поетичний світ є ніби пронизаний ефіром – повітряним простором, в якому усе вільно переміщується. Священне покоління землі походить із поганських уявлень про смисл людського існування та будову Всесвіту. В Антоничевому розумінні земля – це сон, уява, вона має дуальний характер і зміст: реальний і метафізичний. Винятковість землі у художній моделі доповнюється суто предметними позначеннями, які поглиблюють поняття її субстанції. У цьому світі вона видозмінюється і конкретизується, стає лісом, дорогою, площею. Ліс у Антонича переважно зооморфічного забарвлення, символ дороги містить у собі ідею подорожі. А нехтування часо-просторовими умовностями реального світу призводить до осягнення трави, неба, місяця – всіх атрибутів світобудови. Поряд із символікою метафізичною співіснує символіка реальна за вмістом інформативності – це перстені, весілля, корчма, веретено, півень тощо. Художнє мислення поета періоду «Трьох перстенів» неодноразово повертає нас до «побутовизму»: знаходимо тут речі, які мають в переважній більшості реально-міфічний зміст. Вірогідно, що буття і земля в другій книжці Антонича як глобальні концепти, що постійно балансують між реальністю та

ірреальністю, доводили можливість провести «емоційну цінність» власних рефлексій через фольклорно-ігрові підтексти зовнішніх форм [2].

В Антонича земля – один із полюсів Всесвіту, частина, яка важить у його світобудові більше, аніж будь-який інший полюс (вода, небо, ефір, місто). І лише тому, що у «Трьох перстнях» вона населена конкретними речами і предметами, наближена до нашої уяви про сутність цих речей. Досвід Антонича як митця підтверджував, що кожна модель, незалежно від зовнішніх чи внутрішніх трансформацій, завжди «приписана» до певного місця та існує в певному часі. В поезії такого типу і простір не лише універсальна ознака мікро- та макроподій, а одночасно міфочас та міфопростір несуть синтезуючий характер зв'язків між собою. Носіями часу і простору чи їхніх елементів у ліриці Антонича є носії міфічної свідомості, бо їх міфологізованість дає можливість створити ілюзію внутрішнього часу і простору.

Художнє мислення поета переважно скерувалось еволюційністю часу, вірніше, потребою його оновлення та постійного намагання «омолодити» час. Минуле, тобто зворотній напрям часу в ліриці Антонича, не має нічого спільного із часом історичним. Формальними позначеннями часу будуть пари давньослов'янського фольклору: День – Ніч. Оскільки поета більше приваблювали ірраціональні концепції світобудовчих моделей, які зринали в його уяві на пограниччі свідомого і підсвідомого, то форма ночі (з різними часовими ритмами) – найбільш оптимальна. Ніч виконує важливу функцію у часових циклах поетової світобудови. Міфічний час потребував пояснення через ірраціональні моменти живої і неживої природи. У збірці «Три перстені», де циклічний час переважає над лінійним, привертає увагу зміщення часових площин: минулого і теперішнього.

В поезії Антонича просторові ознаки світобудовчої концепції мали ще на початку творчості виразно дуалістичний характер: один світ (простір) – об'єктивний, існує незалежно від наших бажань, інший – суб'єктивний, підпорядкований нашим устремлінням та волевиявленням. При цьому існують деякі особливості обширу світобудови Антонича: художній простір у нього не одноплановий, а багатоступеневий. Антонич не розмежував часо- просторову іпостась свого доробку в значенні історичного поділу на окремі періоди, які пов'язані причинно-наслідковою залежністю. Теза про міфічний елемент часу і простору передбачає у поета цілісно-алогічне їх осягнення. Бо ліричне «я» однаково впевнено почуває себе в неоліті та сучасних поетові реаліях.

Безперечність зв'язку поетових естетичних та світоглядних засад із праслов'янським фольклором на рівні символіки та космогонічних уявлень зримо постає у візіях та рефлексіях ліричного суб'єкта. Саморозвиток поетичної моделі світу у творчому доробку Антонича передбачав еволюціонування та нашарування різних контекстів переважно міфічного змісту. Поезія Антонича дає рідкісну можливість «вчитати» в ній самій його оригінальну «теорію» філософії літератури, природи і можливостей цього типу творчості.

Реконструюючи в поетичній формі національну міфологію, Антонич утверджує оточені ореолом святості вищі істини українського народу, які є мистецькими вартостями. Проходячи крізь призму поетових вражень, вони трансформуються і творять розмаїтий світ, цікавий і невичерпний для пізнання людини.

Але міфологізм Антонича – це не лише відтворення і трансформація найдавніших язичницьких уявлень, які на Лемківщині були особливо живучими, не лише висвітлення національного світовідчуття через власні враження. Це й вияв логічної основи буття, за принципом якої вибудовуються аналогії українських замовлень, це суміщення різних часо- просторових площин, які викликають баладні метаморфози та різні типи перенесення ознак у календарно-обрядовій поезії, адже Антонич знову сакралізує свою поетичну метафору.

Змістове наповнення першоелементів світу у поезії Антонича невичерпне. Адже український варіант реконструйованої поетом картини світу – це абсолютна, а не відносна міфологія.

«Міфологізм» Антонича (про який одностайно згадують критики) – це не лише стиль. Це український «образ світу», що виходить до своїх європейських та індоєвропейських першокоренів. Сьогодні «в широкий світ» виходить сама Україна. І світові саме час, мабуть, побачити себе в українському світовидчому дзеркалі, а нам – українського письменника Антонича в контексті не лише європейської літератури, а й європейської «історії духу».

Список використаних джерел:

1. Гундорова Т. Проявлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Т. Гундорова. – Львів, 1997. – 297 с.
2. Ільницький М. Богдан-Ігор Антонич: Нарис життя і творчості / М. Ільницький. – К.: Рад. письменник, 1991. – 207 с.

Лисенко Н.В.

кандидат філологічних наук, доцент;

Протиняк А.Р.

здобувач,

Донбаський державний педагогічний університет

МИСТЕЦЬКА ЕВОЛЮЦІЯ УЛАСА САМЧУКА В ЖАНРІ МЕМУАРНО-АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ПРОЗИ

У студіях більшості українських літературознавців, на думку Черкашиної Т.Ю., відбувається сплутування понять «мемуари» та «автобіографія», і весь корпус мемуарної, автобіографічної й мемуарно-автобіографічної літератури вивчається в межах мемуаристики, бо пріоритет

надається мемуаристичності оповіді, тобто її спогадальному началу. Натомість світова літературознавча традиція чітко корелює ці поняття та відносить мемуарне, автобіографічне й мемуарно-автобіографічне письмо до царини автобіографічної літератури, наголошуючи на особистісному характері цих творів.

Як зазначає Черкашина Т.Ю., у всіх структурно-типологічних різновидах літератури особистого спогаду ми маємо синтез не лише документального й особистого, об'єктивного та суб'єктивного, документального й художнього, але також переплетення мемуарного та автобіографічного начал. Дослідниця вважає, що мемуарними компонентами визначаються ті, з яких складається зовнішнє життя автора, тобто події та факти його неprivатного життя, інформація про знайомих йому людей; автобіографічне ж начало репрезентоване відомостями про приватне, індивідуальне життя автора [3, с. 27].

Багатьом письменникам притаманне тяжіння суб'єкта до розуміння світу й самого себе в ньому. Невиняткова в цьому аспекті й постать Уласа Самчука. Автобіографічність художніх творів прозаїка незаперечна: з їхніх сторінок дихає атмосфера Самчукового світу, рідної його серцю Волині, а в героях ми вгадуємо самого автора. Це погляд на себе збоку, проекція особистості автора на образи власних героїв. На основі власної біографії Улас Самчук інтерпретує історичні та філософські теми – питання про міру впливу обставин на особистість, про силу людського духу, про формування й розвиток неординарної особистості у складних соціально-політичних умовах. Хоча в основу творів і були покладені справжні факти життя письменника, він при цьому переосмислив пережите, дещо дофантазував, але й випустив окремі епізоди. Водночас Улас Самчук дбав про те, щоб доступно розповісти читачеві, як герої вчаться на помилках, дорослішають, як їм спрагло хочеться робити добро, як у складних життєвих ситуаціях перемагають у собі страх, намагаються не йти на компроміс із совістю.

Через трагедію однієї людини автор показує трагедію усієї нації в певний період її існування. Чи не найповніше конкретизує це завдання саме «Волинь» – розлоге епічне полотно, що унаочнює шлях сільського юнака Володьки Довбенка крізь війни, революції до себе самого. «Волинь» – твір значною мірою автобіографічний. В основу його сюжету покладено факти життя автора та його родини. Ми знаходимо багато схожого в біографії Самчука з життєвим шляхом головного героя роману Володьки Довбенка.

Роман «Юність Василя Шеремети» є значною мірою автобіографічним твором. Долю головного героя Василя Шеремети можна розглядати як продовження біографії Володьки Довбенка з «Волині». Говорячи, що бачить у ньому «мішанину Байрона і селяка», сам автор вказує на романтичну вдачу героя, а, використовуючи алюзію до шекспірівського Гамлета, розкриває роздвоєність його душі. Герой ставить перед собою одвічне гамлетівське питання: «Бути чи не бути». Зі сторінок повісті перед нами постає людина мисляча, яку визначаємо як фавстівський тип. Вважається, що для людини такого типу все життя є дорогою до самого себе, пізнанням світу та свого

місця в ньому, шуканням істини. Василь Шеремета своє місце в житті визначав так: «Добитись до того заповітного краю і вийти на чисте, легше, просторіше поле життя. Дістати матуру. Вступити до університету» [2, с. 27], тому наприкінці повісті герой набуває відносної душевної рівноваги, що прийшла на зміну стану роздвоєності.

На жаль, довгий час мемуаристика Уласа Самчука була невідома широкій читацькій аудиторії. Розвиток автобіографічності у творчості письменника дістав логічне завершення у вигляді книг спогадів, репортажів, нотаток, вражень, нарисів та есе, які розповідають про події Другої світової війни («П'ять по дванадцятій: Записки на бігу», «На білому коні», «На коні вороному: Спомини і враження»), життя українців у таборах для переміщених осіб та діяльність МУРу («Планета Ді-Пі: Нотатки й листи») й у Канаді («На твердій землі»), українську громаду на американській землі в рамках організації Українського Народного Союзу («Слідами піонерів: Епос української Америки»).

«Планета Ді-Пі: Нотатки й листи» залишається бібліографічним раритетом, і, відповідно, є найменш дослідженою. Події трактуються за трьома ознаками: рік, назва міста перебування Уласа Самчука, місяць. Будуючи свої спогади за просторово-часовим принципом, автор максимально використовує всі свої знання людей і подій, пов'язаних із цими місцями, подає, часто за допомогою історичних ремінісценцій, повну картину минулого.

Перед читачем постають 40-ві роки: 1945, 1946, 1947, 1948 [1]. Також разом із героями можна було відвідати Оффенбах, Ашаффенбург, Майнц-Кастель, Ульм над Дунаєм, Корнталь біля Штуттгарту, Цуффенгаузен біля Штуттгарту. Літо змінювала осінь, осінь – зима, зиму – весна, весну – літо... І так із року в рік: кругообіг природи – кругообіг життя. День за днем письменник пунктуально занотовує побачене, почуте, пережите і вистраждане, фіксує плин подій. Спогади митця, збагаченого новим досвідом і новими враженнями, – не суха й нудна констатація фактів, подекуди малозначущих, які найчастіше маємо в мемуарах людей, позбавлених художнього таланту, а це власний світ письменника, його переживання, його оцінки й роздуми.

Варто зауважити, що твір «П'ять по дванадцятій», який, за логікою архітекtonіки циклу, становить третю книгу, вийшов друком значно раніше, ніж перша, друга й четверта частини. Ці чинники, а також відсутність спеціальних авторських приміток, зумовили те, що цей цикл спогадів не прийнято трактувати як тетралогію. Попри все, часопросторова послідовність творів, спільність сюжетних, тематичних рамок, жанрово стильова відповідність дозволяють сприймати мемуарно-автобіографічні книги Уласа Самчука як єдине художньо-естетичне ціле.

Цикл мемуарно-автобіографічних творів Уласа Самчука – це не тільки майстерний варіант авторської інтерпретації прозової спадщини, безцінний сьогодні для літературознавців і культурологів. Це документально художня

антологія доби, спрямована на досягнення творчою свідомістю розхитаних основ онтології, на відновлення цілісності світу, в якому людина-miteць зможе бути почутою. Множинність форм вираження авторського «я» у мемуарно-автобіографічному циклі залишається відкритою для подальшого трактування.

Список використаних джерел:

1. Самчук У. Плянета Ді-Пі: Нотатки й листи / Улас Самчук. – Вінніпег, 1979. – 355 с.
2. Самчук У. Юність Василя Шеремети: Роман / Улас Самчук. – Мюнхен: Прометей, 1947. – Т. 1. – 156 с. – Т. 2. – 165 с.
3. Черкашина Т. Ю. Мемуарно-автобіографічна проза ХХ століття : українська візія : монографія / Т. Ю. Черкашина ; за наук. ред. О. А. Галича. – Харків : Факт, 2014. – 380 с.

Машарова Я.В.

кандидат філологічних наук, доцент;

Шевчук О.В.

викладач,

Одеська національна академія харчових технологій

СОЦІОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ У МЕЖАХ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Протягом усього історичного розвитку України мовне питання набувало не лише лінгвістичного, а й політичного, соціального та культурного значення.

Мова є не застиглою категорією, а соціальним явищем, що розвивається за об'єктивними законами, які не залежать від волі окремої людини. Проте людство в цілому й окремі його представники (відомі письменники, політики, філософи) відіграють визначну роль у розвитку національної мови. Навіть протягом життя одного покоління разом із розмаїттям політичних, економічних або соціальних змін відбуваються об'єктивні зміни і в мовній системі.

Курс української мови за професійним спрямуванням, розроблений на кафедрі українознавства та лінгводидактики ОНАХТ, спрямований на формування у студентів свідомого ставлення до державного статусу української мови, розуміння її як національного феномена у контексті минулого й сучасного держави.

«Мова є засобом зберігання та передавання інформації, одним із важелів керування. Вона є мірилом осмислення всього реального й абстрактного. У ній зафіксовано історичний досвід попередніх поколінь, неповторний менталітет етносу, його духовні надбання. Мова допомагає краще зрозуміти людину в її минулому і сьогоденні, є засобом її духовного зростання» [2, с. 16].

З огляду на це у курсі лекцій вважаємо доречним аналізувати історію розвитку української літературної мови, її стильову систему та особливості

еволюції національного офіційно-ділового та наукового стилів зокрема. Вказані питання набувають актуальності саме тому, що важливою складовою програми курсу є вивчення галузевої фахової термінології. Адже правильне та доречне її використання у виробничому та управлінському процесі є запорукою успішного кар'єрного просування.

Слід зазначити, що дослідження розвитку української науково-технічної термінології тісно пов'язано із соціополітичними процесами, що перебігали в Україні у період з 20-х років минулого століття по теперішній час. Зокрема події минулого, насичені цікавими фактами зі створення науково-технічних досягнень, біографій видатних наукових діячів, історії формування та розвитку термінологічних шкіл в Україні тощо, допомагають усвідомити багатомірність мовних процесів – невід'ємної складової становлення держави, нації. Вказані теми оглядово розкриваються на лекціях, доцільно їх рекомендувати студентам для самостійного опрацювання з можливим подальшим виступом (повідомленням) в аудиторії або можливою публікацією на студентській науково-методичній конференції. Таким чином студенти пов'язують рівень розвитку наукової мови з інтелектуальним поступом суспільства.

Розвиток галузевих терміносистем збігається з часами національного відродження в Україні: потенціал української наукової мови розкривається у період послаблення політичного тиску, заборон та переслідувань. Отже, історія формування української термінології показово відображає особливості культурно-історичного розвитку, становлення міжкультурних зв'язків тощо.

Відомо, що термінологічна лексика посідає важливе місце у словниковому складі української літературної мови. Вона є показником рівня розвитку наукової мови в суспільстві та науці, визначає рівень професійної освіти в державі. У свою чергу, розширення термінології відбувається за допомогою іншомовних запозичень. У галузевих терміносистемах української мови іншомовні запозичення становлять приблизно 40 %, серед яких велика частка належить міжнародним термінам (інтернаціоналізмам).

Більшість науковців вважають, що інтернаціоналізми мають міжнаціональний характер вживання, тобто не відносяться до слів рідної мови, однакові за значенням та аналогічні за вимовою як мінімум у трьох неспоріднених мовах [1, с. 76-77]. Інформація про них завжди привертає увагу студентів: розкривається походження не лише термінів, а й загальноновживаних слів. Зокрема, вельми популярними серед студентів ОНАХТ є дослідження етимології лексики, пов'язаної з інноваціями технології харчування, технології водопідготовки, зберігання зерна тощо.

Подібні відкриття сприяють поглибленому вивченню мови, спонукають до самостійного пошуку відповідей, що виникають у процесі опрацювання курсу української мови за професійним спрямуванням та оволодіння галузевою термінологією власного фаху.

Усе викладене підлягає меті вказаної дисципліни – ознайомленню студентів з нормами сучасної української мови у професійному спілкуванні,

підвищенню загальної та мовної культури майбутніх фахівців харчової промисловості, вихованню культури мовлення студентів як носіїв української мови та майбутніх представників еліти інженерних спеціальностей.

Список використаних джерел:

1. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення. – Х.: Торсінг, 2001. – 384 с.
2. Корж А. В. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. – К.: Правова єдність, 2009. – 296 с.
3. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 592 с.
4. Плотницька І. М. Ділова українська мова: Навчальний посібник. – К.: Міленіум, 2003. – 254 с.
5. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: Навчальний посібник. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 480 с.

Проскуріна Т.В.

старший викладач,

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

СЕЦЕСІЯ ЯК ЕСТЕТИЧНА МОДЕЛЬ ЗОБРАЖЕННЯ СВІТУ В ПРОЗІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Еволюція літературної парадигми будь-якої доби завжди позначена перехідними етапами, апробуванням тих чи інших стилів та напрямів, розмаїттям нових художніх моделей і культурних смислів, розмежуванням традиційного і новітнього. Філософсько-естетичні пошуки кінця ХІХ – початку ХХ століття викликали до життя сецесію – модерний стиль зламу століть. За словниковою дефініцією, сецесія (лат. *secessio*, від *sedeco*: відокремлююсь) – термін на позначення специфічного, перехідного етапу в мистецтві – авангардний мистецький рух, відомий також як Арт Нуво, Югендстіль, модернізм, спрямований проти академізму та історизму [11].

Актуальність досліджуваного феномену полягає насамперед у тому, що він виник і знайшов своє вираження в архітектурі, декоративно-ужитковому та орнаментальному мистецтві, проте згодом був перенесений на літературний ґрунт, набувши специфічних рис національної ментальності й фантастично-міфологічних смислів.

Дослідження сецесії в літературі як поліваріантної моделі художньої творчості передусім представлене працями Я. Поліщука [8; 9; 10], який визначив такі найтиповіші її властивості: індивідуалізм, естетизм, символізм, катастрофічність, приреченість, відчуженість, ігрова домінанта, що надають творам багатозначності інтерпретаційних можливостей. Філософські, психологічні, аксіологічні, культурологічні, національні чинники формування

інтегративного простору сецесії знайшли своє висвітлення в публікаціях Ю. Бірюльова, М. Ільницького, Ю. Коваліва, А. Матусяк, інших [1; 4; 5; 12].

Сецесійна ситуація, інтерпретована в художній творчості, завжди пов'язана з есхатологічним пророцтвом кінця світу, критичним станом межі буття, конфліктом між добром і злом. У нові часи словом «сецесія» традиційно позначають початок визнання й утвердження дискурсу модернізму наприкінці XIX століття. Ранньомодерністська практика окресленого періоду характеризується синкретизмом напрямів, течій, стилів, тенденцій: неоромантизм, імпресіонізм, символізм, експресіонізм на основі таких рис, як: суб'єктивізм, активність, самодостатність, орієнтація на вольове, діяльне начало. Специфіку раннього слов'янського модернізму насамперед пов'язують з поняттям «неоромантизм». Т. Гундорова вживає його для позначення «явищ перехідного характеру – від реалізму до модернізму, від натуралізму до символізму, від декадентства до символізму, від символізму до нового реалізму тощо» [2, с. 14].

Українська література доби раннього модернізму продемонструвала синтез та взаємопроникнення національного і європейського векторів, що знайшло яскраве відображення у творчості Лесі Українки. Прозовий доробок мисткині являє собою поліструктуру, яка складається з окремих елементів (новел, оповідань, нарисів, образків, силуетів, спогадів), що інтегрують між собою і в сукупності породжують нові смисли та інтерпретаційні моделі. Модерна техніка оповіді письменниці зумовила мозаїчність, фрагментарність, уривчастість, незавершеність, недомовленість її прозових творів («Святий вечір», «Ein Brief ins Weite», «Мгновение», «Екбаль-ганем» «Чотири казки зеленого шуму», інші).

Синкретичність художнього світу прози Лесі Українки пов'язана з дифузією елементів різних літературних жанрів і напрямів. «Одною ідеєю охоплює вона смерть і життя, теперішність і вічність, можливе і неможливе, правду й брехню, ненависть і любов, чесноту і гріх, жадобу крові і милосердя, звичайних людей і святих, Бога й потвору» [3, с. 23].

Еволюціонувавши від реалістичного зображення з елементами етнографізму («Така її доля», «Спогад», «Весняні співи») до модерної техніки («Примара», «Над морем», «Місто смутку», «Екбаль-ганем»), письменниця намагалася опосередковано передати власні духовні інтенції. Відбувається активізація всіх засобів опосередкованого самовираження авторського «Я», коли «для прози характерні пошуки актуалізації лірики, а для поезії – активне вторгнення засобів епічного і драматичного тощо» [6, с. 9].

Проза Лесі Українки своєю тематикою й стилістичними особливостями була тісно пов'язана з її лірикою і драматичними поемами – на цьому неодноразово наголошували дослідники творчості мисткині («Місто смутку» – «Блакитна троянда», «Примара» – «Три хвили», «Я знаю, так, се хворії примари...»); простежуються культурологічні зв'язки з міфологією, філософією, релігією, творами інших письменників – ремінісценції, алюзії («Школа» співзвучна з творами Панаса Мирного, І. Франка, Олени Пчілки,

Дніпрової Чайки, А. Тесленка, Б. Грінченка, С. Васильченка; «Голосні струни» – з Євангеліє та «Комедією» Данте Аліґ'єрі). Утім, світ образів Лесі Українки випередив свій час, їй удалося дистанціюватися від чужих впливів і наслідувань, знайшовши власний шлях прозаїка й оригінальні засоби художньо стилістичного вираження авторського «Я».

Список використаних джерел:

1. Бірюльов Ю. О. Мистецтво львівської сецесії / Ю. О. Бірюльов. – Вид-во «Центр Європи», 2005. – 184 с.
2. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму: постмодерна інтерпретація / Т. Гундорова. – Львів: Літопис: Львів. Держ. ун-т. Центр гуманітарних досліджень, 1997. – 556 с.
3. Донцов Д. Поетика українського рісорджіменту (Леся Українка). – Львів: Вид-во Донцових, д-ня Наукового тов-ва ім. Шевченка, 1922. – 35 с.
4. Ільницький М. У руслі сецесійності (Синтез мистецтв у новелістиці Михайла Яцкова) / М. Поліщук // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Том CCLVII. Праці Філологічної секції. – Львів, 2009. – С. 147-174.
5. Ковалів, Ю. І. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. [текст] : підручник : [затв. МОН молоді спорту України як підручник для студ. виш] : у 10 т. Т. 1: у пошуках іманентного сенсу / Юрій Ковалів. – К. : Академія, 2013. – 512 с.
6. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників XX століття / М. Моклиця. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. – Ч. 2: Зарубіжна література: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – 1999. – 181 с.
7. Українка Леся. Вибрані твори / Вступ. стаття та ред. П. Одарченка. – К.: Рух, 1930. – С. 13.
8. Поліщук Я. Експлікація міфу в естетиці раннього модернізму / Я. Поліщук // Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство: Зб. наук. праць. – Вип. IV. – Рівне: РДПІ, 1999. – С. 15-30
9. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму : монографія / Я. Поліщук. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 2002. – 392 с.
10. Поліщук Я. Сецесія : стиль парадоксів / Я. Поліщук // Слово і час. – 2000. – № 4. – С. 37–44.
11. УСЕ (Універсальний словник-енциклопедія). Що таке сецесія. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/29/53409/20463.html>
12. Matusiak A. W kręgu secesji ukraińskiej: Wybrane problemy twórczości pisarzy «Młodej Muzy». Wrocław, 2006.

Слободян М.Р.

аспірант,

Науковий керівник: Добосевич У.Б.

кандидат філологічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЧАСТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Сучасне трактування «частки» слід обґрунтовувати з концептуальним розмежуванням широкого та вузького поглядів на її природу. У широкому розумінні термін слід ототожнювати з усіма службовими словами, до яких належать прийменник, сполучник, частки-зв'язки та власне-частки, а у вузькому – частки охоплюють особливі слова з відповідним їхнім статусом [6, с. 107]. Ми беремо до уваги друге, вужче трактування частки як службової частини мови.

У перших граматичних працях українських мовознавців кінця XVI – 1-ї половини XVII ст. (граматиках 1591 р., Л. Зизанія 1596 р., М. Смотрицького 1619 р., І. Ужевича 1643 та 1645 рр.), як і в грецьких посібниках з граматики, під впливом яких формувалась граматична думка в Україні, налічувалося вісім «видшвъ слова» – частин мови. Одні з них кваліфікувалися як «скланяємыя» (відмінювані), інші – нескланяємыя» (невідмінювані). До останніх зараховували прислівники, прийменники і сполучники. К. С. Симонова відзначає, що «упродовж століть кількісний склад частин мови залишався майже незмінним (...). На відміну від прийменників і сполучників, які вже в давніх граматах були виділені в окремі лексико-граматичні розряди слів, частка все ще залишалася поза увагою мовознавців» [10, с. 47]. Хоча, термін «частка» (лат. *particula*) у сучасному трактуванні цієї граматичної дефініції уперше використав у своїй граматиці М. Смотрицький, протягом тривалого часу вчені використовували цей термін на позначення або класу службових слів узагалі, або окремих його розрядів.

Дослідниця вважає, що вивчення часток у граматах кінця XVI – 1-ї половини XVII ст. дає підстави стверджувати, що вже на той час вони становили досить численну групу одиниць із розгалуженою семантикою та характеризувалися різноманітністю виконуваних функцій, що знайшло відбиття в класифікації прислівників. І тільки з 2-ї половини XIX ст., коли дослідження з граматики досягають найбільш бурхливого розвитку, традиційна система частин мови зазнає серйозної критики. «Важливим для цього періоду є поділ частин мови на повнозначні та службові з урахуванням взаємозв'язків і взаємозалежності між ними, чого бракувало давнім граматам» [11, с. 71-74]. Саме з цим періодом пов'язують і виділення часток в окрему службову частину мови.

Виділення часток в окремий лексико-граматичний клас слів пов'язане з ім'ям ученого-славіста, викладача Ніжинського історико-філологічного інституту проф. А. В. Добіаша, який уперше чітко сформулював критерії розмежування часток і прислівників. У цей час посилюється увага дослідників до семантико-функціонального аналізу мовних категорій і окремих розрядів слів, у тому числі й часток. Зокрема, О. О. Потебня, «виділивши дві найбільш загальні категорії слів – слова лексичні(повнозначні) і формально-граматичні(сполучники, прийменники, частки і допоміжні дієслова), особливу увагу звернув на семантико-функціональний аналіз деяких часток, що функціонували в російській та українській мовах» [10, с. 48]. Однак дослідниця зазначає, що аналізовані частки у більшості випадків учений визначав як прислівники або вставні модальні частки. Разом із тим, частинами мови О. О. Потебня вважав лише повнозначні слова, а формальні, на його думку, не можна вважати частинами мови, оскільки вони позбавлені лексичного значення.

Погляди вченого на цю категорію слів пізніше були підтримані в українському мовознавстві вченими І. Р. Вихованцем, К. Г. Городенською, А. П. Загнітком та ін. У відомих на той час українських граматиках О. Павловського (1818 р.), М. Осадці (1862 р.), М. Дячана (1865 р.), О. Партацького (1873 р.), О. Огоновського (1889 р.), С. Смаль-Стоцького і Ф. Гартнера (1893 р.) та ін. все ще використовувалися терміни для назви службових слів, усталені у високоавторитетних граматиках Л. Зизанія та М. Смотрицького, однак уже достатньо помітним було намагання наблизити ці терміни до української мовної основи. Так «з'являються терміни *приименникъ* (О. Партицький), *сполучнику* і навіть *частицы* (О. Огоновський)» [10, с. 48].

В українському мовознавстві термін «частка» для назви окремої службової частини мови «вперше був вжитий «Українським правописом (проект для ознайомлення) 1926 року» [3, с. 723-724]. З цього періоду в граматичних працях з української мови послідовно проводиться поділ слів на змінні (повнозначні) і незмінні (прислівник та службові частини мови).

Із початку 60-х років ХХ століття комплексне вивчення часток цілеспрямовано здійснюють із позицій їхньої функції, своєрідної семантики та походження. С. О. Педченко зазначає, що «найпомітніші монографічні дослідження партикул пов'язані з іменами В. В. Виноградова, Ю. Г. Скиби, К. Л. Киселевої, Д. Паяйяра, О. О. Стародумової. В. В. Виноградов, розглядаючи частки поряд із модальними і вставними словами, уперше звернув увагу на їхню модальну функцію, описав етимологію, диференціював партикули за функціонально-семантичним критерієм» [9, с. 1]. До найвагоміших робіт можна віднести також праці Т. М. Ніколаєвої, яка вивчала природу й функції партикул, закономірності їхнього виникнення та розвитку з позицій комунікативної і прагматичної лінгвістики на матеріалі одинадцяти слов'янських мов. Заслуговує на увагу думка дослідниці про те, що «частки

мають своє значення і майже завжди синонімічні, тобто вони презентують собою «набори сем» [7, с. 9].

Сучасні українські мовознавці трактують «частку» як «незмінну службову частину мови, що надає окремим словам або членам речення додаткових значеннєвих відтінків, а також беруть участь у творенні дієслівних форм граматичної категорії способу» [3, с. 723-724] чи як «незмінне службове слово, що бере участь у вираженні форм окремих морфологічних категорій, входячи в склад слова чи приєднуючись до нього і передає комунікативний статус висловлювання, а також виражає відношення висловлювання і/чи його автора до навколишнього контексту, вираженого чи прихованого: т. зв. модальні частки» [8, с. 579].

В. О. Горпинич зауважує, що частки «служать для семантичного поєднання в реченні різнорідних його членів» [5, с. 288]. Розглядаючи частки як граматичний клас службових слів, О. Безпояско кваліфікує їх як незмінну службову частину мови і не заперечує наявності в них певної семантики: частки, «хоча й не називають фрагментів довкілля, вносять у речення певний елемент змістової характеристики» [1, с. 77].

Укладачі теоретичної морфології української мови І. Р. Вихованець і К. Г. Городенська стверджують, що частки належать до класу службових слів, адже «вони так само не співвідносяться з поняттями, відповідно не мають лексичного значення і виконують тільки синтаксичні функції» [4, с. 357]. Варто зазначити, що І. Р. Вихованець в іншій своїй праці («Частини мови в семантико-граматичному аспекті», 1988) звертає увагу на те, що великим недоліком традиційного поділу слів за семантико-граматичними класами є їх розміщення в одній площині. А так як службові частини мови позбавлені лексичного значення, то часто їх розглядають в системі частин мови «в ролі її компонентів, а отже, ігнорується їх специфіка, не розкривається їх граматичний статус, їх службовий стосунок до слова і до інших мовних одиниць» [2, с. 23].

На сучасному етапі розвитку української морфології К. Г. Городенська зауважує, «якщо в попередній граматичній традиції частки мали статус слова, то останнім часом в українському мовознавстві їх кваліфікують як аналітичні синтаксичні морфеми» [4, с. 357], тобто вони є засобом вираження відношення мовця до висловлювання. Причину цьому дослідниця вбачає у вищезгаданій відсутності лексичного значення часток, що уподібнює їх до синтетичних морфем, проте, на відміну від них, частки здебільшого обслуговують сферу синтаксичної одиниці-конструкції – речення, виділяючи тему або рему при актуальному членуванні речення чи створюючи тип речення за метою висловлювання.

Список використаних джерел:

1. Безпояско О. Частка на тлі мови і мовлення // Українська мова. – № 4. – 2003. – С. 77-82.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К., 1988. – 256 с.
3. Вихованець І. Р. Частки // Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000. – С. 723-724.

4. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – 398 с.
5. Горпинич В. О. Морфологія української мови. – К, 2004. – 336 с.
6. Загнітко А. П. Частки в системі службових частин мови: типологійний і лексикографічний вияви // Лінгвістичні студії. – 2011. – Вип. 22. – 104-115 с.
7. Николаева Т. М. Функции частиц в высказывании (на материале славянских языков). – М.: Наука, 1985. – 168 с.
8. Николаева Т. М. Частицы // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – С. 579.
9. Педченко С. О. Семантика і функціонування модальних часток в сучасній українській літературній мові. – Харків, 2010. – 20 с.
10. Симонова К. С. До питання про статус службових слів у науковій концепції частин мови // Наукові записки. Серія філологічна. – Т. 34. – 46-50 с.
11. Симонова К. С. Частки в граматичних працях кінця XVI – першої половини XVII ст. II Східнослов'янські граматики XVI-XVII ст. – К., 1982. – С. 71-74.

Шелепкова І.М.

старший викладач,

*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК НАЙБІЛЬШ ДИНАМІЧНА СФЕРА ЛЕКСИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ МОВИ

Вивчення економічної термінології має велике значення як з погляду віддзеркалення в ній сучасного рівня тієї або іншої науки, так і з погляду формування термінології та її проникнення у мову.

У роботі розглядаються закономірні зміни у сфері термінології, оскільки термінологія – найбільш динамічна сфера лексики на сучасному етапі розвитку мови. Значна термінологічна лексика, що характеризується прямою або частковою мотивацією, усе більше входить до активного словника, впливає на словотворчі зв'язки усередині мови.

Об'єктом дослідження є нова економічна термінологія сучасної української мови. Питання про віднесення конкретного слова до сфери саме економічної термінології, а не до якої-небудь іншої сфери, вирішувалося залежно від контексту.

Використання терміна в одному ряду з іншими економічними термінами в економічному тексті є достатнім для того, щоб вважати це слово за термін економічної сфери. Крім того, у роботі розглядаються терміни таких дотичних з економікою науково-практичних напрямів, як фінанси, менеджмент і маркетинг, оскільки вони тісно переплітаються зі сферою економіки і доповнюють її термінологію.

Економічні видання, будучи функціонально-стилістичною підсистемою літературної мови, якнайповніше і послідовніше фіксують основний масив

термінів, відображаючи своєрідну моду на нові слова та іноді демонструючи відсутність міри і мовного смаку при вживанні інновацій.

На сьогодні у цій сфері при утворенні нових термінів використовуються засоби української мови, повертаються старі слова, набуваючи при цьому нових значень, а самі запозичення утворюють відповідні похідні, тобто входять у мовну парадигму сучасної української мови.

Хоча протягом останніх років словники української економічної термінології характеризувалися незначними лексичними змінами, проте термінологічна система економічної сфери зазнала певних трансформацій. У зв'язку з цим особливої значущості набуває вивчення нових тенденцій функціонування термінологічної системи економічної сфери.

Питання, що висвітлюються в роботі, були розглянуті з урахуванням безлічі досліджень останніх років, а також праць із загальної і спеціальної термінології. Наприклад, їх дослідженню присвячені роботи як зарубіжних (Сергей Гринев [2], Валерій Даніленко [3], Єлена Земская [4]), так і вітчизняних (Ольга Кочерга, Ірина Кочан [5], Таміла Панько [5], Галина Мацюк [5]) дослідників.

Економічні терміни, що розглядаються в цій роботі, відрізняються низкою особливостей: 1) вузькою сферою вживання; 2) переважно усним шляхом проникнення у сучасну українську мову; 3) переважанням «англіцизмів».

Значну частину економічної термінології сучасної української мови становлять запозичення з англійської мови, хоча деякі терміни на сьогоднішній день не зафіксовані у відомих словниках, але поширені в усній і писемній мові представників економічних професій.

У науковій літературі у вузькому розумінні термін «англіцизм» розглядається як слова або словосполучення, запозичені з англійської мови, а у широкому – як слова з американського, австралійського та інших варіантів англійської мови.

На нашу думку, під англіцизмами розуміються не тільки споконвічно англійські слова, але і запозичення лексичних одиниць з інших варіантів англійської мови.

У межах роботи було проведено дослідження зі студентами Харківського національного економічного університету (ХНЕУ) імені Семена Кузнеця, що являло собою тест-опитування. Студентам пропонувалося дати відповіді на прості питання у формі тесту, де було подано тлумачення термінів, а студенти повинні підібрати правильні відповідники до них.

Здавалося б, усі терміни мають знаходитися на такому ступені адаптації, як вкорінення або, принаймні, запозичення. Аналіз словотворчих, фонетичних і стилістичних особливостей цих термінів підтверджував дане припущення.

Проте тестування показало, що деякі економічні, а також фінансові терміни невідомі широкому загалу студентів, тобто знаходяться на стадії лише початкового проникнення в мову.

Так, кількість правильних відповідей, наданих студентами молодшого курсу, менше половини. Дані студентів-економістів старших курсів на декілька відсотків вищі за дані студентів-економістів молодших курсів. Це свідчить про те, що у процесі здобуття освіти студенти отримують достатньо глибокі знання з різних галузей економіки, їх словниковий запас у цій сфері лексики розширюється.

При цьому такі слова, як *«франко (екон.) – спеціальний термін, вживаний у торговельних угодах, який у сполученні з наступним іменником – назвою міста, пункту і т. ін. означає, що витрати, пов'язані з транспортуванням до цього місця, покладаються на постачальника (продавця). Франко-вагон. Франко-Київ.»* [1, с. 1549] або *«світч (фін.): 1) реалізація залишку на двосторонньому рахунку за курсом, нижчим за офіційний; 2) ліквідація боргових зобов'язань за одними цінними паперами для укладання угод за іншими. || Сукупність операцій з валютою та цінними паперами, пов'язаних зі зміною зобов'язань учасників цих операцій; 3) операція з використання заблокованого рахунку. •• Аномальний світч – переведення інвестицій з одних цінних паперів в інші для отримання прибутку від аномальної зміни кон'юнктури ринку; 4) перенесення терміну поставки з укладенням нового договору.»* [1, с. 1300] менш освоєні.

Більш освоєні такі нові економічні, а також фінансові терміни, що походять з англійської мови, як (з англ. *futures*) *»ф'ючерс (екон.) – вид угоди на фондовій або товарній біржі, що проводиться на ще не виготовлений товар. •• Фінансовий ф'ючерс – довготермінова строкова біржова угода, пов'язана з купівлею та продажем валюти, цінних паперів.»* [1, с. 1553] та (з англ. *Hedging*, англ. *Hedge*) *»Хедж (фін.) – продаж, або купівля контракту на ще не вироблений товар з метою страхування від можливих фінансових втрат. ••*

Довгий хедж – хедж, який полягає у купівлі ф'ючерсного контракту для захисту від можливого підвищення цін.

Ідеальний хедж – хеджування, яке повністю виключає як виникнення майбутнього прибутку, так і втрати від коливань кон'юнктури.

Короткий хедж – хедж, який полягає у продажу ф'ючерсного контракту для захисту від можливого зниження цін.

Чистий хедж – термінова угода на купівлю, укладена з метою «закриття» позичкового процента.» [1, с. 1559].

Подібні слова достатньо швидко переходять до розряду загальноновживаної лексики. Таким чином, функціональні і формальні критерії засвоєння нових економічних та фінансових термінів не завжди відповідають один одному.

Розглядаючи терміни вузької економічної спрямованості, ми дійшли висновку, що зустрічається багато запозичених термінів, які переважно вже увійшли до спеціалізованих економічних словників.

Аналізуючи загальноекономічні терміни, зрозуміли, що нові терміни зустрічаються украй рідко, а терміни, що цікавлять нас, належать більше до суспільного життя, ніж до економічного.

Проведений аналіз походження нових економічних термінів підтвердив, що досліджувана термінологія, яка потребує позначення нових явищ і понять, збагачується за рахунок термінологізації слів літературної мови, а також шляхом запозичення термінів з інших метамов, тобто відбувається процес взаємопроникнення сучасних термінологічних систем.

При цьому велика частина новоутворень позначає вже існуючі поняття. Поява нових реалій в економічній сфері, а також синтез сучасного бізнесу з новітніми технологіями є основою появи нових слів.

Оскільки економіка в сучасному суспільстві посідає одне з провідних місць за ступенем значущості для розвитку суспільства, термінологія цієї сфери розвивається швидкими темпами, роблячи істотний вплив на термінологічну систему української мови в цілому. Крім того, економічна термінологічна лексика все частіше проникає в активний словник носіїв мови, не пов'язаних за родом професійної діяльності з економікою.

Аналіз нової економічної термінології дозволив дійти висновку, що нові запозичені терміни економічної сфери знаходяться на різних стадіях освоєння. Процеси їх асиміляції протікають під впливом культурологічних особливостей менталітету народу.

Термінологічна система сучасної економічної сфери не є замкнутою, її комплексний аналіз дає уявлення про те, наскільки неоднорідні і складні процеси, що відбуваються в ній. Не тільки поповнення словника економічної лексики, але і активне освоєння даних лексем характеризують період останніх років. І, поза сумнівом, необхідне подальше поглиблене дослідження даної галузі науки.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с. : іл. – ISBN 966-569-013-2.
2. Гринев С.В. Введение в терминоведение / С.В. Гринев. – М., 1993. – 164 с.
3. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М., 1997. – 125 с.
4. Земская Е.А. Словообразование как деятельность / Е.А. Земская. – М., 1992. – 120 с.
5. Панько Т.І. та ін. Українське термінознавство / Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. – Л.: Вид-во «Світ», 1994.

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Самойленко К.А.

аспирант,

*Харьковский национальный педагогический университет
имени Г.С. Сковороды*

К ВОПРОСУ О ЗНАЧИМЫХ ОППОЗИЦИЯХ В ПЬЕСЕ ВЕЛ. ХЛЕБНИКОВА «СНЕЖИМОЧКА»

Драматургия Серебряного века – многомерный феномен, скрывающий множество лакун и требующий всестороннего осмысления. В последние годы исследователи проявляют повышенный интерес к изучению драматургии именно этого периода. В работах Е.А. Андрущенко [1], Е.С. Шевченко [9], О.Б. Мунтян [6] речь идет о драматургии русского символизма, в исследованиях Г.Л. Нефагиной [7], С.В. Колосовой [3] внимание сосредоточено на драматургии русского акмеизма и футуризма. Они избирают разные подходы к ее осмыслению. Наша работа посвящена анализу значимых оппозиций и творческого диалога в пьесе Вел. Хлебникова «Снежимочка» (1908). В ходе исследования обнаружилось, что данное произведение построено по антитетическому принципу, что прослеживается при изучении ряда оппозиций: «реальность – вымысел»; «люди – сказочные герои»; «город – лес»; «настоящее – прошлое»; «новое – старое»; «русское (славянское) – иностранное (западное)»; «материализм – идеализм»; «свое – чужое» и др. Д.Е. Лупеев назвал такой подход драматурга реализацией принципа «двоемирия» и высказал мнение о том, что он «повлиял на композицию ранних пьес Хлебникова» [5, с. 98].

Двойственность заметна уже на жанровом уровне. С одной стороны «Снежимочка» – традиционная рождественская сказка (наличие сказочных персонажей, двух миров, происходит чудо и др.), а с другой, – «в ней налицо издевка над самим этим жанром» [4, с. 172]. (В пьесе выражается политико-идеологическая позиция автора, что не типично для данного жанра; персонажи отрицают сказочное и воспринимают Снежимочку героиней представления: «Что это, из «Снегурочки» Римского-Корсакова?» [8, с. 170]. Налицо оппозиция «реальность – вымысел». Игра между реальностью и вымыслом подкрепляется и тем, что другие действующие лица воспринимают Снежимочку не только как героиню пьесы, но и как «видение» (*Славодей. Городовой...о, мой милый городовой... вот я, и вот мой вид на жительство... веди меня, куда хочешь, но ее оставь: не разрушай видения* [8, с. 172]); как «сон», «безумство» (*Некто. Ужас... где я ее видел? В какой грезе? Каком безумстве*) [8, с. 173], как галлюцинацию от опьянения (*Отставший спутник. Я пью или не пью?* [8, с. 173]). В таком многообразии

рецепции главной героини отражена тенденция сближения театра с жизнью, широко распространенная в произведениях той поры. Ощутима здесь также полемика с символистами: драматург использовал характерные для них символы «видение», «греза», «опьянение», но иронизирует над ними. Бытовые элементы (вид на жительство) противопоставлены «сказочному видению» – Снежимочке. Это особенно заметно в сцене, когда Городовой ведет героиню в участок.

Следующая оппозиция – «материализм – идеализм». Она очевидна в сцене, в которой действующие лица утверждают, что фольклорных персонажей не существует: «*Молодой рабочий* (радостно, вдохновенно). Так! И никаких, значит, леших нет. И все это нужно, чтобы затемнить ум необразованному человеку... Темному». 2-й человек: «Вообще ничего нет, кроме орудий производства» [8, с. 166]. Однако характерно то, что у них на «глазах и морде» [8, с. 165] надеты повязки слепоты и глухоты. Они ничего не видят и не слышат, могут только говорить, но лесные духи (Снегич-Маревич и Снезини) бросают им в рот снег, как будто стремясь заглушить такого рода заявления и лишить их даже речи. Абсурдное заявление 2-го человека выражает ироническое отношение Вел. Хлебникова к материализму и к «слепым и глухим» носителям «прогрессивных» идей. Они не способны проникнуть в окружающий их чудесный мир, поскольку «отвергшие – отвергнуты», а потому и «отвергнуты – отвергшие» [8, с. 166].

Во втором «дейме» оппозиция «материализм – идеализм» тесно переплетается с другой – «старое – новое». Люди беседуют с фольклорным персонажем – Ховуном: «*Ховун*. Нонче нороят все из нас книги... Старых разбойников нет. Те, что свистнут в два пальца, и откуда ни возьмись сивка-бурка пышет ноздрями. 1-й собеседник. Складно сказано, дед. Читал ты, дедушка, Каутского? *Ховун*. Мы, барин, темные люди черной сотни. Живем в лесу, а и в гостях у нас либо ворон, либо вор. Не научены мы» [8, с. 170]. Вел. Хлебников противопоставляет современные материалистические идеи (упоминает немецкого историка, экономиста, философа и публициста К. Каутского) старому патриархальному строю («Черная сотня»). Люди, столкнувшись с представителями «сказочного мира», ведут себя непочтительно, конфликтуют, убивают Ховуна. По нашему мнению, эти действующие лица олицетворяют революционно настроенные слои, которые насильственными методами боролись со старым режимом. Симптоматично, что герои, выражающие противоположные писателю идеи, не имеют имен, говорят штампами, что подчеркивает пренебрежительно-ироническое отношение автора к этим идеям. В репликах Ховуна ощутима идеализация прошлого.

Следующая оппозиция «мир людей – сказочный мир». Как справедливо заметил Д.Е. Лупеев, в пьесе «Снежимочка» воплощен мотив пересечения границы: избушка Ховуна – пограничный рубеж между лесным сказочным миром и миром людей, а ее хозяин – страж этой границы, как Баба Яга в народных сказках. Наличие границы между мирами делает оппозицию

«сказочный мир – мир людей» более заметной, а поведение жителей одной и другой стороны тоже представляет собой противоположность: люди совершили преступление и скрылись, а «Лесная душа» (Снежимочка) идет в город, чтобы сотворить чудо, растопить лед, которым «стал люд» [8, с. 172], ««расколдовать» сердца жителей холодного и отчужденного от природы города, чтобы восстановить утраченную связь времен (снять оппозицию настоящее-прошлое) и воплотить утопию «величия и венчания славян»» [5, с. 85-86]. Отметим, что в городе тоже есть своеобразный страж – Городовой, однако его образ обезличен и подан с иронией.

Близкая к этой антитезе оппозиция «город – лес» выражена не столь ярко, как предыдущие. Автор даже несколько раз метафорически объединяет эти понятия: «о, город, из улиц каменный лишай», «дымнолиственный бор труб» [8, с. 176], однако поведение и нравы их обитателей представляют разительный контраст, о котором упоминалось выше.

Оппозиции «свое – чужое», «славянское – иностранное», «настоящее – прошлое» тесно связаны между собой. Для Вел. Хлебникова прошлое с его язычеством, патриархальным строем, национальным единением являлось идеалом. Исконное, национальное – это и есть «свое». Его концепция пересекается с идеей «Снегурочки» А.Н. Островского в том, что люди отошли от традиций, забыли исконную веру и очерствели сердцем: необходимо отбросить чужеродное и возродить национальную культуру. Вел. Хлебников смотрит в будущее с оптимизмом: люди клянутся носить только славянские одежды, не употреблять иностранных слов, «утвердить и прославлять русский обычай», «вернуть старым славянским богам их вотчину – верующие души славян» [8, с. 176]. Главная героиня, – Снежимочка, – в праздник очищения (Чистый день) растаяла огненными цветами, чтобы растопить и очистить сердца людей, вернуть их к истинному, исконному. Она – искупительная жертва за лучшее будущее славян: «Я тело чистое несу / И вам, о улицы, отдам. / Его безгрешным донесу / И плахам города предам. / Я жертва чистая расколам, / И отдаваясь всем распятыям, / Сожгу вас огненным глаголом, / Завяну огненным заклатьем». [8, с. 175]. Эта идея перекликается с пьесой Островского, где смерть героини стала приношением Яриле. Как нам представляется, мотив искупительной жертвы также перекликается с рассказом Максима Горького «Старуха Изергиль» (1894). Снежимочка, как и Данко, принесла себя в жертву ради блага других. Сходство заметно при сравнении двух эпизодов: «Искорки горящего сердца Данко вспыхивали где-то далеко и казались голубыми воздушными цветами, расцветая только на миг» [2, с. 354], а Снежимочка «растаяла» голубыми цветами, которые «горят как свечи» [8, с. 177] (курсив наш – К.А.). Она, как и Данко, должна стать светочем, который выведет современное поколение из мрака неверия и бездуховности, приведет к национальному единению. Однако их отличает то, что люди благодарны Снежимочке, они не топчут ее жертву, а «благоговеино» срывают цветы, которые горят как свечи, несут их домой и обещают помнить ее заветы.

По нашему мнению, в авторской концепции образа Снежимочки немаловажную роль играет мотив сакральной жертвы: героиня предает «безгрешное тело» «плахам города» и «отдается «всем распятым». Это предположение подтверждает эпизод, где матери выносят детей и просят Снежимочку «благословить» их. В пьесе присутствуют аллюзии на библейский текст, подкрепляющие разворачивающийся библейский мотив (Ср.: «*Кто-то из присутствующих*. Вы пришли позже. Здесь разрушали царства, там созидали новые» [8, с. 176]. «Я разрушу храм сей рукотворенный, и через три дня воздвигну другой, нерукотворенный» [Мк.: 14, 58]).

Таким образом, в пьесе присутствует творческий диалог с произведениями А.С. Пушкина, А.Н. Островского, Максима Горького, библейскими легендами, эстетикой символизма, благодаря которым раскрываются особенности драматургии Вел. Хлебникова.

Список использованных источников:

1. Андрущенко Е.А. Мережковский неизвестный. Книга о Мережковском-драматурге: монография [Текст] / Е.А. Андрущенко. – Харьков: Крок, 1997. – 486 с.
2. Горький М. Старуха Изергиль [Электронный ресурс] / М. Горький // Собрание сочинений в тридцати томах. Т. 1: Повести. Рассказы. Стихи (1892-1894). – М.: Государственное издательство художественной литературы, 1949. – С. 337-357.
3. Колосова С.В. Драматургія М.С. Гумільова: стилізація та інтертекст [Текст] : : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філол. наук : спец. : 10.01.02. – «Російська література» / С.В. Колосова. – Харків, 2012. – 19 с.
4. Леннkvист Б. Мироздание в слове. Поэтика Велимира Хлебникова / Б. Леннkvист [Пер. с англ. А.Ю. Кокотова]. – СПб., Гуманитарное агентство «Академический проект», 1999. – 237 с.
5. Лупеев Д.Е. Традиции эпического жанров русского фольклора в творчестве Велимира Хлебникова [Электронный ресурс]: Диссертация на соискание ученой степени канд. филол. наук : 10.01.01 – рус. лит. / Д.Е. Лупеев. – Астрахань, 2005. Режим доступа: <http://irbis.amursu.ru/DigitalLibrary/EBD/10.01.00/050177048.pdf>
6. Мунтян О.Б. Драматургія З.М. Гіппіус [Текст] : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філол. наук : спец. : 10.01.02. – «Російська література» / О.Б. Мунтян. – Харків, 2011. – 19 с.
7. Нефагина Г.Л. Поэтика драматургии футуристов и ОБЭРИУТОВ (к вопросу о приемственности) / Г.Л. Нефагина // Научные труды кафедры русской литературы БГУ. Вып. V. – Мн.: Н 34 РИВШ БГУ, 2008. – С. 77-95.
8. Хлебников В. Снежимочка Собр. соч.: в 6 т. / Велимир Хлебников [Под ред. Р.В. Дуганова]. – М.: ИМЛИ РАН, 2003. – Т. 4. Драматические поэмы. Драмы. Сцены (1904 – 1922). – С. 164-177.
9. Шевченко Е.С. Эстетика балагана в русской драматургии 1900-х -1930-х гг. [Текст] : Диссертация на соискание ученой степени доктора филол. наук : 10.01.01 – рус. лит. / Е.С. Шевченко. – Самара, 2010. – 484 с.

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Bloshko V.Yu.

Instructor,

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

THE PECULIARITIES OF LEXICAL ORGANIZATION OF THE POEM «REFERENCE BACK» BY PHILIP LARKIN

Philip Larkin is a standout among the most noteworthy English writers of the twentieth century. Such position throughout time is of primary significance to the development of Larkin's style. It was the environment of thoroughness, mindful demeanor and held feelings. What's more, the sphere of arts and literature seems to be the sign of reality [1, p. 23]. It was the time, when artists of the group called «The Movement», associated with Larkin, made their works. Besides Larkin, this group included such writers as Kingsley Amis, John Wain, D.J. Enright, Donald Davie and Thom Gunn, yet Larkin is thought to be the nearest to the standards of The Movement all through his poetry writing [1, p. 23]. The representatives of The Movement renounced the principles of modernism with its dubiousness and bewilderment. They set their objective to make unassuming and fair poetry attempting to use colloquial language with dialecticism, indicating mostly realistic attitudes towards the objects they describe. What's more, in this field Larkin is a genuine writer and a genuine artist. His poems astound with laconism, clarity, exility of portrayals, differing qualities of structures, states of mind and evoked considerations.

'The Whitsun Weddings' is an accumulation of 32 verses by Philip Larkin initially distributed by Faber and Faber in the United Kingdom on 28 February 1964. The poems included into 'The Whitsun Weddings' were made in the period from mid-50s to mid-60s, in the time England started to regain its prosperity and this had impact on the topic of the book [2, p. 5-8]. The subjects of the poems are developing consumerism and urbanism and yearning for tradition (e.g. The Whitsun Weddings, Here), relations between individuals (e.g. Mr Bleaney, Dockery and Son, Reference Back) the presence of a human, which is portrayed to some degree negatively (e.g. Nothing to be Said, Home is so Sad, Ignorance).

The poem Reference Back is one of those 32 that frame into 'The Whitsun Weddings'. It is a poem that touches upon several topics and consolidates them in one space of human living. These topics are time as the component and as the estimation of life, individuals' subjection to the keep running of time, the part of memory, individual relationship, the transiency of our life and some constraint, the possibility that a person is destined to exist in a timeframe limited by the present, what is, in any case, a right condition of things. Furthermore, there is a subject of music and its impact on the memory of a man. Not simply music but rather jazz, an exceptional wonder in the art of music, which got to be critical and typical for the

twentieth century in the entire world and for Larkin himself. 'Larkin was a jazz devotee all his life, and in 1961 started looking into jazz for the Daily Telegraph, an occupation he kept on doing until 1971' [1, p. 17]. Seamus Heaney saw that Larkin's rhythms and the vocabulary of his works are adjusted to sound music [3, p. 80].

The time in the poem can be deciphered not just as the concept and the primary topic however it can be distinguishable in the mood and thought processes. The time is described by its even stream all through the poem.

The concept of time can be accordingly seen as a different space in its philosophical sense fit for restricting the past with the present with the string of recollections, while individuals live in the present and a man's lifetime is exceptionally short, on the off chance that we put it alongside the time we are subjected to. Individuals can't notice every event around them in the exact instant they happen, however they can go back recollecting something and this may incite new contemplations.

The poem comprises three stanzas. The first alludes to the present. The circumstance seems, by all accounts, to be the beginning stage of following back to past events. The stanza starts with a call from another room. There are two rooms and two individuals said in the poem. One of them is the narrator himself and the other is a person, who is probably going to attempt to draw his consideration. «A pretty one», the definition given by the caller to a musical piece needs feelings. It is more similar to an attempt to help to remember oneself than an examination given to music. It is likewise essential that the lyric starts with a citation of a different person, so the writer draws the attention of the reader to the relationship between two people. The call achieves the ears of the narrator from an «unsatisfactory hall» and he finds himself in an «unsatisfactory room». The choice of this word is strange however it is grasped as an exact association with the place. There is some offense in the air depicted. There is no response to the call and the space in the room appears to be fairly cold and empty. Listening to blues is an attempt to escape from the discussion and an opportunity to spend time. It appears that he is not wasting time in wane but at the same time he does not get much satisfaction from listening to music. It is only the right atmosphere for deliberation. The narrator wouldn't like to impart this minute to someone else, despite the fact that he comments that he is «Wasting my time at home, that you/Looked so much forward to». So the narrator does not justify the trusts of the caller, who is a close person to him, in spite of the fact that we can feel some split between them.

In the second stanza Larkin gives information about the name of the song he was listening to and it appears (King) Oliver's Riverside Blues. It gives him a jolt to dive into recollections, and his considerations that step by step surge his brain turn into a reference back:

Oliver's Riverside Blues, it was. And now

I shall, I suppose, always remember how...

So it was once in his life, he heard musicians playing this piece and this makes it of extraordinary nostalgic esteem for him. «The flock of notes» is an unusual association. «Flock» is by and large alluded to bird or sheep. Here it makes feel the

tune as more characteristic, striking and light. At that point the narrator does a reversal to the year of recording it and rewords it calling the year 1923 «The year after I was born», what increases the estimation of the recollections and gives this date significantly more criticalness in his life. He names the blacks, who played this tune «antique». In this context the word gives the impression of rating their music as having a place with the past however significant and deserving of imitating. «A huge remembering pre-electric horn» additionally underlines the significance of this memory as of his own.

And afterward he comes back to his present: «Three decades later made this sudden bridge». The use of «bridge» here has an exceptional significance. Most importantly, it interfaces the former years of the past with the day they burst into the narrator's life as recollections. Furthermore «bridge» closes a line and this gives a feeling that it has some projection in the past however it cannot go along with anything on the grounds that the present is unfilled. What is more, coming back to the present the author returns likewise to «unsatisfactory» used as a part of the first stanza. Now obviously this word can be alluded for the most part to the present existence of the narrator. Despite the fact that music is an unceasing interfacing join for both times and people.

The last stanza, the third one, reaches the conclusions. What Larkin says is said «truly», so these are valuable thoughts. He differentiates the life of a human to the everlasting time and music that can outlast its maker. «We are not suited to the long perspectives». The line is by all accounts endless allowing to understand the «length» of those perspectives. Everybody has some decision at one specific snapshot of life. Furthermore, longing for perspectives in the past may bring about the circumstance depicted in the poem; hopes and desires for the past get to be «unsatisfactory» present. Such reflections demonstrate that something that appeared to be alluring in the past might be much more insignificant in the present. People are short-sighted attempting to assemble perspectives and they frequently betray themselves imagining that «by acting differently» they could carry on with a better life.

In «Reference Back» a reader has time to carry on with life, turn back to the past and go to the realization of what life is in the everlasting course of time. There is some bitterness in this realization. What's more, there is verse that can live longer than the poet himself. Much the same as the music.

References:

1. Goldfarb, Sheldon. Critical Essay on «An Arundel Tomb» / Sh. Goldfarb // Poetry for students. Vol. 12: presenting analysis, context and criticism on commonly studied poetry, The Gale Group, 2001.
2. Selected poems / Philip Larkin // notes by David Punter // general editors: A.N.Jeffares and Suheil Bushrui. – Longman York press, 1996.
3. Хини, Шеймас. ЧУР, МОЁ! / Ш. Хини // Избранные эссе и стихотворения. – М.: Текст, 2007. – С. 80-84.
4. Белова А.В. Имманентный анализ поэтического текста на уроках литературы в школе / А.В. Белова // Анализ литературного произведения: Материалы в помощь студенту-филологу / Под ред. к.ф.н., проф. С.Ю. Баранова. – Вологда: ВГПУ: «Русь», 2001.
5. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста. Структура стиха / Ю.М. Лотман // О поэтах и поэзии. – С.-Пб, 1996. – С. 18-252.

Ванденко О.А.

старший викладач,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

МОДИФІКАЦІЯ РЕАЛЬНОГО ФАКТУ У ТВОРІ Г. ДЕ БРОЙНА «ЖИТТЯ ЖАН-ПОЛЯ ФРІДРІХА РІХТЕРА»

Сучасний німецький письменник Гюнтер де Бройн у творі «Життя Жан-Поля Фрідріха Ріхтера» використовував традиційні опорні форми біографічного жанру: від мемуарних джерел і критичних суджень до щоденникових записів та листів, спогадів сучасників, цитував листи і твори видатного митця. Важливо, що при цьому де Бройн дотримувався історичної правди, відкидаючи все непевне. Науковець Б. Фетц, вивчаючи жанрові особливості літературної біографії, переконаний, що її джерелами є рукописи друковані тексти, анекдоти, автобіографічні твори, газетні повідомлення, листи, наукові праці тощо [1, с. 104]. Згідно з цим, ніщо не може побудити біографа будь-чим знехтувати або про щось промовчати, навіть у тому випадку, коли факти висвітлюють такі моменти, що можуть охарактеризувати постать Жан-Поля негативно: егоїстичне ставлення до матері, прислужливість перед владою, – на думку автора, на це були свої причини: бідність, борги, невизнаність, – хвороблива пристрасть до пива, що парадоксальним чином спонукає героя радіти більше, ніж народженню дитини. Він свідомо наповнює книгу великою кількістю документів, створюючи деякий хаос і ускладнюючи сприйняття, без страху і без огляду на те, що робить тим самим текст обтяжливим для легковажного читання. Адже, суворе слідування факту частково зберігає та доносить природний рух життя Жан-Поля як реальної людини, допомагає побачити закладені у факті можливості.

Г. де Бройн уплітає документ безпосередньо у тканину оповіді. Витяги з документальних джерел пересипані полемічними авторськими коментарями. Достовірність хронологічної «історичності» його «історії», безперечно, привертала увагу читача. Майже кожна подія хронологічно (епістолярно) датована: Ріхтер відправляється на навчання 19 травня 1781 року, пише лист своїй матері 1 грудня 1781 р., 10 грудня 1782 року Фосс пише Жан-Полю, 12 листопада 1784 року Ріхтер таємно покидає готель «Біля трьох троянд». Але автор, відбираючи життєвий матеріал, художньо його трансформує. У творі є документи, які не завжди прямо пов'язані з предметом, що спостерігається, проте необхідні автору для конструювання образу епохи.

Письменник розповідає про виникнення традиції торгівлі солдатами (перша угода була укладена у 1676 р. між ландграфом фон Гессеном і датським королем), про вплив Великої французької революції на діяльність багатьох німецьких письменників, нарешті, війну Наполеона та її жахливі наслідки. Де Бройн сам пояснює, для чого ці факти вводить у твір: «Щоб по-справжньому зрозуміти, чому сатири Ріхтера мають такий бойовий характер,

треба мати на увазі ці та інші події епохи» [2, с. 169]. Тому історичне тло, на якому розгортаються основні сюжетні лінії твору Г. де Бройна «Життя Жан-Поля Фрідріха Ріхтера», є досить значним. Тобто, автор створює своєрідний вузол або комплекс значень, багатозначна семантика якого дозволяє прослідкувати перспективу до майбутнього.

Даний матеріал цікавить нас, оскільки він певним чином співвідноситься з творчим підходом німецького письменника Г. де Бройна до великої і захоплюючої теми, а в чомусь перехреснується з ним і передбачає його. Разом з тим, одразу підкреслимо, що досвід де Бройна у всьому цьому багатому поліфонічному потоці (відгуки письменників, учених критиків, відгуки сучасників і діячів культури ХХ ст., літературна теорія та критика) представляється не просто особливим, але навіть унікальним: де Бройн реконструює образ письменника-особистості на тлі епохи художніми і історико-документальними засобами в їх синтезі, одночасно немовби «привласнюючи» віддалену спадщину романтизму, безпосередньо включаючи її в духовний досвід своєї епохи.

Де Бройн реконструював події, відновив їх у найбільш вірогідному вигляді і передивився, можливо, якщо не всі, то переважну більшість версій, оцінок, думок, поглядів, звірів їх з документальними і архівними матеріалами. Оглядаючи майже все століття, письменник-біограф через конкретику фактів створював соціально-культурний текст тогочасної епохи, бо він подавав кожний факт водночас як фактор, що спричиняє ті чи інші взаємозв'язки, події, переживання, впливає на світосприйняття конкретної людини, творчої – зокрема. Все це створює ерудистську базу рецептивних стратегій, оскільки читаючи твір, не можна не відчувати тієї титанічної роботи, що стоїть за оповіддю і окреслює її глибинний субтекстовий вимір. Таким чином, специфіку рецепції біографії Жан-Поля становить лише часткова трансформація першоджерел: у своєму прагненні донести до читача риси минулого, яким воно насправді було, де Бройн перевтілює вивчений ним матеріал у суб'єктивний власний досвід лише почасти, водночас залишаючи створену ним картину світу значною мірою цариною оповідача – пропонуючи на перший погляд тільки «рекомбінацію», нове проблемне поєднання різноманітних та численних документів. Такий підхід розрахований на безпосередній, прямий контакт із читачем як оповідача, так і фактів самої епохи, не «присвоєної» цілком оповідачем-аналітиком де Бройна.

Отже, письменник ХХ ст. осмислив розвиток Жан-Поля-письменника на тлі європейського і власне німецького життя і літератури, художньо-філософськи осмислив важливий документальний матеріал, що практично завантажив його книгу і який автор бере із листування, виступів митця, із газетної та журнальної полеміки, щоденників, історичних документів, уривків із творів Жан-Поля.

Список використаних джерел:

1. Fetz B. Der Stoff, aus dem das (Nach-) Leben ist / Bernhard Fetz // Die Biographie – Zur Grundlegung ihrer Theorie / Herausgegeben von Bernhard Fetz unter Mitarbeit von Hannes Schweiger. – Berlin–New York : Walter de Gruyter, 2009. – S. 103-154.
2. Бройн Г. де. Жизнь Жан Поля Фридриха Рихтера / Гюнтер де Бройн // Годы в Вольфенбюттеле: [о Г.Э. Лессинге] / Герхард В. Менцель; Жизнь Жан Поля Фридриха Рихтера / Гюнтер де Бройн / Перевод с нем. – М. : Книга, 1986. – С. 129-344.

Вечірка А.В.*аспірант,**Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка**Національної академії наук України***БОРИС ВІАН У КОНТЕКСТІ АНГАЖОВАНОЇ
ФРАНЦУЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 40-Х РОКІВ**

Намагаючись визначити місце Бориса Віана в літературному процесі 40-х років, дослідник стикається з двома проблемами: унікальність творчого методу французького письменника, який важко однозначно класифікувати та його відносна відстороненість від соціально-політичного життя Франції, відсутність у його творах громадянського чи національного пафосу. Оскільки жоден письменник не може бути ізольованим від суспільства та літературного життя, ми вважаємо важливим визначити відношення Бориса Віана до політичного життя Франції, що допоможе нам краще зрозуміти його роль в літературі середини ХХ ст.

У 1948 році в журналі «Les temps modernes» було опубліковано есе Жана-Поля Сартра «Що таке література?», яке не лише відображало настрої, характерні для французької літератури того часу, але й намагалося вирішити питання подальшого її розвитку. Письменник шукає відповідь на три питання: «Що значить писати?», «Навіщо писати?» та «Для кого писати?». Фактично тоді й зародилося поняття «ангажована література», хоча, певна річ, це явище існувало задовго до роботи Сартра: пригадаємо хоча б, антирелігійні п'єси Мольєра, значну частину спадщини Вольтера, пізні романи Віктора Гюго та саму ідею особливої ролі творця, яка з'явилася задовго до ХХ сторіччя. Проте саме після публікації есе французького філософа дане поняття набуло особливої ваги та, на нашу думку, стало домінантою літературного процесу 40-х років. Письменники не лише висловлювали свої переконання у творах, але й відстоювали їх у пресі та об'єднувалися з творцями-однодумцями, щоб надати своїм деклараціям ваги.

У 40-50-х роках «ангажованість» перш за все проявлялася через підняття таких тем як національний шовінізм, національно-визвольна боротьба («Надія» Андре Мальро), протистояння натовпу та особистості в умовах фашистського режиму («Носоріг» Йонеско), антивоєнної тематики (твори

Роберта Десноса, Поля Елюара, Луї Арагона), критикою тоталітарних режимів («1984» Оруела).

Борис Віан виріс у заможній родині, центром інтересів якої було мистецтво; усе своє життя він був далекий від суспільних проблем, він ніколи не робив політичних чи соціально значимих декларацій у своїх творах; навпаки, його найвідоміший роман «Шумовиння днів», який було опубліковано одразу після війни (1946), можна вважати протилежністю ангажованому твору. Віан розповів зворушливу історію, абсолютно не торкаючись тем, які хвилювали тогочасне суспільство. Серед значних літературних творів тієї доби нам не вдалося знайти інших прикладів, які б настільки мало відповідали духу епохи. До того ж висновку ми дійдемо, ознайомившись з його останніми романами: «Осінь в Пекіні», «Червона трава», «Серцедер». Можна виділити лише оповідання «Мурахи» за його антивоєнні настрої.

Проте у доробку Бориса Віана є один твір, який викликав більш сильну суспільну реакцію, ніж оповідання та вірші багатьох з його колег, і став одним з хрестоматійних прикладів, коли мова йде про «ангажовану» літературу – це пісня «Дезертир». Вона була написана як відкритий лист президенту Франції, протест проти індокитайської війни (яка велася з лютого 1952 року), вона шокувала багатьох французьких політиків і була врешті-решт заборонена в 1955 році. Коли все ж таки її пропустили в ефір, слова:

«Prévenez vos gendarmes,

Que j'emporte des armes

Et que je sais tirer»

були замінені на:

«Prévenez vos gendarmes

Que je n'aurai pas d'armes

Et qu'ils pourront tirer»

навіть сьогодні ця пісня знаменита в цензурованому варіанті.

З одного боку пісню «Дезертир» можна вважати класичним прикладом ангажованого твору, але є один важливий нюанс: вона не стільки звертається до аудиторії, не стільки є заклик до дії чи роздумів, скільки виражає прагнення автора до абсолютної творчої свободи, до можливості бути поза політикою, яка його не цікавить. В цілому ставлення Бориса Віана до суспільства завжди було скептичним, на що вказує його знаменита фраза: «Мене не цікавить щастя всіх людей, мене цікавить щастя кожного». Даний аспект особистості французького письменника слід приймати до уваги, оскільки він є одним з головних, що виділяють його з-поміж інших представників літературного процесу 40-х років XX сторіччя.

Список використаних джерел:

1. Arnaud N. Les Vies parallèles de Boris Vian / N.Arnaud. : Le Livre de poche. – Paris, 1998. – 510 с.
2. Benoît D. Littérature et engagement / D. Benoît.: Éditions du Seuil. – Paris, 2000. – 335 с.

Денісова Д.Д.
викладач,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка;
аспірант,
Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка
Національної академії наук України

WEIRD FICTION У СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН

Перші декади ХХІ століття – досить короткий термін, щоб робити висновки про стан сучасного літературного процесу. Разом із тим, голістичний підхід до розгляду літературного розвитку дає можливість передбачити тенденції окремо взятого періоду, виходячи з особливостей попереднього [1, с. 8]. Спираючись на установку постмодернізму (який на думку критиків на сьогоднішній день вже зжив себе [1, с. 13]) до розмивання кордонів між масовою (жанровою) і елітарною (серйозною) культурою і літературою [2, с. 241], можна прогнозувати нові способи й потенції взаємодії літературних полів, а також перегляд статусу жанрової літератури, зокрема її фантастичного¹ сегменту.

Прогнозовані процеси вже можна спостерігати в роботах останнього десятиліття. Розглядаючи взаємодію літературних полів, слід відзначити тенденцію до поєднання в рамках одного твору елементів «серйозної» (literary fiction) і жанрової літератури, яку часто звинувачують у нехтуванні якістю твору заради розгортання сюжету. Яскравим прикладом зазначеної тенденції може послужити роман Девіда Мітчелла «Хмарний атлас» (2004), окремі розділи якого читаються як науково-фантастичний роман, але саме взаємодія жанрових кодів додає гостроти сюжетним і смисловим лініям твору.

Зміни статусу жанрової літератури також можна прослідкувати, зважаючи на зростання уваги до фантастичної літератури в академічних колах (дослідження Ф. Мендельсон, Дж. Клюта, С.Т. Джоші, Б. Нойса, Г. Вульфа, Т.М. Рязанцевої, Є.О. Канчури та інших), а також високе критичне визнання творчості письменників в жанрі фантастики (наприклад, від 2000 року нагородження в номінації «Автор року Британії» отримали три письменники-фантасти: Дж.К. Роулінг (2000), Ф. Пулман (2002) та С. Кларк (2005). Спостерігається також проліферація фантастичних творів в цілому, про що свідчить поява феномена Британського Буму, який представив світові ряд цікавих робіт в області фантастики [3].

На фоні загального підйому фантастичної літератури, зокрема в англомовних країнах, відзначаються нові тенденції її створення. Як зазначає Джон Клют (коментуючи стан наукової фантастики, але на нашу думку, дане

¹ У даній розвідці ми слідом за Дж. Клютом вживаємо термін «фантастика» як об'єднуючий на позначення наукової фантастики, фентезі, хоррора та суміжних різновидів жанрової літератури.

твердження вірне і для будь-якого іншого жанру фантастики), природа твору повинна неминуче змінюватися відповідно до умов дійсності, в якій він створюється. У попередні епохи, фантастична література в певному сенсі передбачала події і настрої. У XXI столітті вона являє собою коментар пост-фактум («writing at the end of September 2001 is writing afterwards»), тому що сьогодні можна бачити жахаючу спорідненість між породженнями уяви і реальним станом речей («a terrible new intimacy between works of imagination and the reality of things») [4].

Нове світовідчуття знаходить відображення в новій тенденції жанрової крос-полінації, характерної для фантастичних творів XXI століття. На зміну вузько-жанровим творам наукової-фантастики, фентезі чи хоррору, з'являється все більше «гетерогенних» робіт, які являють собою комбінації жанрового набору [9]. За словами Дж. Клюта, змішування жанрів стало головною визначальною рисою фантастичної літератури нового століття [5, с. 77].

Аналізуючи англомовні фантастичні твори 2000-х років, які критики вже встигли описати в різних термінах (Slipstream, Interstitial, Postgenre, Liminal Fantasy, Transcendental Horror, Nonrealist Fiction, New Weird, Span Fiction, New Humanist і т.д.), Г.К. Вульф і А. Бімер доходять кількох висновків:

- дефініції пропонентів нових термінів досить розпливчасті і не дають чіткого уявлення про природу під жанрів, які вони позначають;
- термінологічно відмежовані явища мають низку спільних характеристик, зокрема вільне використання жанрових матеріалів без обмеження жанровими формами або структурами; використання модерністських і постмодерністських технік письма; створення когнітивного дисонансу для досягнення літературного ефекту; наявність емоційної і естетичної когерентності тексту [9].

Представлені риси сучасної англомовної фантастичної літератури, за винятком постмодерністських технік письма, вже зустрічалися на попередніх етапах розвитку жанрової літератури, а саме в творчості письменників напрямку Weird Fiction 20-30-х років XX століття (який прийнято визначати як Old Weird). Роботи майстрів Old Weird Г.Ф. Лавкрафта, К.Е. Сміта, В.Х. Ходжсона, А. Блеквуда, А. Макена, М.Р. Джеймса та інших, що формували канон Weird Fiction, відзначалися:

- поєднанням науково-фантастичних, готичних і фентезійних елементів [7, с. 119] з метою виходу за рамки «часу, простору й законів природи, які нас довічно обмежують і заважають втамувати цікавість про те, що лежить поза межами чуттєвого сприйняття і раціонального аналізу» [6];
- модерністською зневагою сюжетом на користь атмосфери лихого благоговіння (bad awe) [8, с. 200];
- досягненням емоційного резонансу через представлення чужорідного і неможливого як частини реальності [7, с. 119];
- зближенням емоційного і естетичного начал, завдяки якому розказана історія перетворювалася на «яскраву картину певного настрою» [6]

Зіставлення ключових позицій Old Weird з описом фантастичної літератури 21 століття, представленим Г. Вульфом і А. Бімер, вказує на їх близьку спорідненість, що не дивно, з огляду на сподкоємність літературних процесів, про що йшлося вище. Чайна М'євілл, визначний письменник сучасної британської літератури та пропонент піджанру New Weird, взагалі пропонує розглядати сучасну культуру і, відповідно, літературу як таку, що увібрала в себе традицію Weird Fiction і неминує є post-Weird [8, с. 202].

Таким чином, з огляду на трансформаційні процеси літератури XXI століття й пошуки нових способів вираження домінуючих культурних станів, Weird Fiction є важливим компонентом осмислення сучасного літературного процесу англomовних країн та його органічною складовою.

Список використаних джерел:

1. Дроздовський Д. Літературний процес як голістичний феномен: реалізм – модернізм – постмодернізм – метамодернізм (інтерпретаційні підходи Григорія Ключека) / Д. Дроздовський // Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки / ред. Г. Д. Ключек [та ін.]. – Кіровоград : КДПУ, 2013. – Вип. 114 : *Studia in honorem*. Видається з нагоди 70-річчя від дня народження доктора філологічних наук, професора Григорія Дмитровича Ключека. – С. 8-14.
2. Киреева Н.В. Томас Пінчон и массовая культура /Н.В. Киреева // Вестник Тамбовского университета. Серия Гуманитарные науки. – Тамбов, 2009. – Вып. 8 (76). – С. 241-245.
3. Butler A. Thirteen Ways of Looking at the British Boom / Andrew M. Butler. // *Science Fiction Studies*. – SF-TH Inc, 2003. – Vol. 30, No. 3. – P. 374–393.
4. Clute J. Pardon this Intrusion: Fantastika in the World Storm [Електронний ресурс] / John Clute. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=gWZoDQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
5. Clute J. Science fiction from 1980 to the present / John Clute // *The Cambridge Companion to Science Fiction*, ed. by E. James and F. Mendelsohn. – New York: Cambridge University Press, 2003. – С. 64-79.
6. Lovecraft H.P. Notes on Writing Weird Fiction [Електронний ресурс] / H.P. Lovecraft – Режим доступу до ресурсу: <http://www.hplovecraft.com/writings/texts/essays/nwwf.aspx>
7. Noys B. Introduction: Old Weird and New Weird / Benjamin Noys, Timothy S. Murphy // *Genre: Forms of Discourse and Culture. Old and New Weird* / guest ed. B. Noys, T.S. Murphy. – Duke University Press, 2016. – Vol. 49, No. 2. – P. 119-134.
8. Noys B. Morbid Symptoms: An Interview with China Miéville / Benjamin Noys, Timothy S. Murphy // *Genre: Forms of Discourse and Culture. Old and New Weird* / guest ed. B. Noys, T.S. Murphy. – Duke University Press, 2016. – Vol. 49, No. 2. – P. 199-211.
9. Wolfe G. 21st Century Stories [Електронний ресурс] / G. Wolfe, A. Beamer – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ameliabeamer.com/short-fiction-poems-nonfiction/21st-century-stories/>

Шумило І.М.
студентка,
Сумський державний університет

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ЗЕМНИХ СИМВОЛІВ В ПОЕЗІЇ АНГЛІЙСЬКИХ АВТОРІВ

Актуальність нашого дослідження зумовлена інтересами лінгвістів та літературознавців до вивчення поетичної мови різних авторів. Цікавим є не тільки, і, можливо, не стільки процес створення тексту, скільки його сприйняття читачем, асоціації, викликані метафоричним перенесенням, здатність митця до оригінального відтворення засобами слова власного світосприйняття. Важливу роль у цьому процесі відіграє вміння поета використовувати метафори та персоніфікації при створенні своїх словесно-поетичних образів.

Об'єктом дослідження стали поезії В. Шекспіра, Е. Спенсера, У. Вордсворда, Д. Піла.

Предметом – персоніфіковані земні символи, використані англійськими поетами різних епох.

Ключовими поняттями, на які ми спиратимемося при проведенні нашого дослідження, є символ та персоніфікація. Поняття символу досліджувалось у межах різних наукових напрямів: лінгвопсихологічного (О. Потебня), психоаналітичного (К. Юнг), структурно-семантичного (Ц.Тодоров, О. Лосєв, Н. Арутюнова, С. Аверінцев, Є. Шелестюк), культурологічного (Ю. Лотман, Е. Мелетинський), лінгвосеміотичного (Н. Слухай). Вдало узагальнив різні підходи до трактування цього терміну Є.В. Шелестюк. Результатом систематизації знань про символ стало визначення таких його ознак, як багатозначність, комплексність змісту, комплементарність (перехрещення протилежних значень), архетипність, універсальність, національно-культурна специфічність ряду символів, вбудованість в структуру міфології, літератури, мистецтва та інших семіотичних систем.

Метафорі та персоніфікації як її різновиду в зарубіжному, пострадянському та українському мовознавстві також присвячено багато наукових розвідок. При цьому не можна не згадати монографії російських дослідників «Метафора в языке и тексте» та «Теория метафоры». Значний внесок у вивчення цього тропу зробили англійські вчені Дж. Лакофф та М. Джонсон. Заслуговують на увагу роботи українських дослідників метафори Жуйкової М., Тараненка О., Голубовської І., Забуранної О. та ін.

Персоніфікацію (або ж уособлення, прозопопею) визначають як «вид метафори, троп, що полягає в перенесенні ознак і властивостей людини на предмети, явища природи, абстрактні поняття на тварин. Іноді під уособленням розуміють не тільки «олюднення», а й узагалі «оживлення» реалій неживого світу» [3, с. 689]. Є підстави думати, що персоніфікація належить до найдавніших метафоричних явищ мови, вона відображала

анімістичний погляд людей на природу, при якому весь світ населявся духами: говорив, сміявся, плакав, тужив. Тому уособлення вважається найвиразнішою ознакою фольклору, зокрема казок, легенд, народних оповідок, загадок [1].

Враховуючи багатогранність підходів до вивчення ключових понять, в різних авторів існують різні, часом, протилежні погляди щодо типології персоніфікованих символів.

Вслід за В. Філінюк [4] при аналізі англійських поезій ми виділятимемо 3 види метафоричних персоніфікацій, побудованих на поєднанні таких значень: «явища та об'єкти природи + людина», «просторові поняття + людина», «часові поняття + людина» тощо. Основну увагу сконцентруємо на першому типі персоніфікацій, так як саме вони і є основним об'єктом нашого дослідження.

Перенесення стереотипів рослинного світу на риси людської вдачі, і навпаки має метафоричну природу. На думку О. Федик, за допомогою метафоричного напрямку «людина – природа» підсилюється роль людини як творчого суб'єкта, гуманізується увесь світ і прилучається до співпраці та співдії з людиною [5, с. 254]. Цікавим, на нашу думку, прикладом є уривок з твору Е.Спенсера «Королева фей» [6], де використовуються лексеми назви дерев і кущів. На жаль, українського перекладу тексту нам знайти не вдалося, тому наведемо уривки російською та українською власного перекладу:

1) *And foorth they passe, with pleasure forward led,
Ioying to heare the birdes sweete harmony,
Which therein shrouded from the tempest dred,
Seemd in their song to scorne the cruell sky.
Much can they prayse the trees so straight and hy,
The sayling Pine, the Cedar proud and tall,
The vine-prop Elme, the Poplar neuer dry,
The builder Oake, sole king of forrests all.
*The Aspine good for staues, the Cypresse funerall.**

*Подобається їм завітчана калина,
Вологість прибережної верби,
І гордий дуб, й тендітненька
крушина,
І плющ густий, що виріс край води.
Струнка тополя і плакуча іва,
І липи цвіт, що трунок для бджоли,
І бук міцний, і темная олива,
Осика любя їм за те, що
говірлива...*

*Им нравится цветущая калина,
И влажная прибрежная ветла,
И гордый дуб, и хрупкая крушина,
И плющ густой, что вьется вокруг
ствола,
И тополь стройный, плачущая
ива,
И липы цвет, чем кормится пчела,
И крепкий бук, и темная олива,
Осина им мила за то, что так
болтлива...*

У наведених уривках як показники персоніфікації використані прикметники-епітети: гордий, тендітенька, струнка, говірлива. Людські якості перенесені на рослини. Цікавою є і символіка згаданих рослин. Наприклад, Дуб – символ гордості й міці; дужого, гарного парубка; нерозважливості.

У християнстві дуб, як і кедр, був символом гордості і пихатості. Цілком логічно, що до слів дуб і бук були вжиті епітети гордий і міцний. Верб та іва теж споріднені породи дерев, які найчастіше ростуть поблизу води, до якої в давнину люди ставилися з побожним трепетом. Саме тому верба волога, а іва плачуча. Через метафоричні асоціації відкриваються нові зв'язки між явищами природи, нового змісту набувають звичні та буденні поняття.

Ще одним прикладом є «Літня пісня» Д. Піла, в цьому творі нам видається цікавим використання лексем вишенька, суниця.

*When as the rye reach to the chin,
And chopcherry, chopcherry ripe
within,
Strawberries swimming in the cream,
And school-boys playing in the
stream;
Then O, then O, then O my true love
said,
Till that time come again,
She could not live a maid.*

*Коли достигло підборіддя жито
А стигла вишенька рум'янцем вже
налита
Коли у кремі плаває суниця
В озерці дітворі вся веселиться
Тоді зітхнула миленька моя:
«Не можу жити в дівках вже і
дня»(власний переклад)*

Метафоризація назв рослин залежить не тільки від їх традиційної символіки, а й від значень граматичного роду. Деякі фітоніми жіночого роду асоціюються з особами жіночої статі, як у нашому випадку: стигла вишенька, суниця в кремі символізують дівочий вік, готовність до шлюбу, красу, задоволення життям.

Прикладом «оживлення» квітів є поезія У. Вордсворда «Нарциси».

*I wandered lonely as a cloud
That floats on high o'er vales And
hills,
When all at once I saw a crowd,
A host, of golden daffodils;
Beside the lake, beneath the trees,
Fluttering and dancing in the breeze.*

*Як хмара, що витає понад схилами
й гаями
Я в роздумах провів багато днів
Коли умить перед очами
Нарцисів край замерехтів
Поруч озер, під кронами гілок
Тріпочуть і танцюють в вітерок.*

Квіти наділені характерними для людини діями, наприклад, тріпотати, танцювати. І хоча традиційно нарцис символізує самозакоханого егоїста, у даному контексті цей символ скоріше має значення чогось легкого, білого, схожого на хмарину, тендітного і ніжного, здатного зачарувати.

Проаналізовані нами поезії англійських авторів різних епох підтверджують, що культурна цінність слова як символу полягає не тільки в його здатності зберігати й повідомляти історичну інформацію, а й сприяти творенню художніх образів, заснованих на метафоричному баченні світу. Мислення метафорами, здатність до персоніфікації символів є органічним для підсвідомості та свідомості людини, як це було встановлено фрейд-юнгівською школою інтерпретації символів на матеріалі вербальних асоціацій [2, с. 358].

Окрім того, фітонімічна лексика яскраво репрезентує життєвий досвід людини, її тонкі, індивідуальні спостереження за навколишнім світом. Отже, можна говорити що персоніфіковані земні символи здатні розповісти про художньо-поетичне наповнення поезій завдяки наявним у структурі образним, поняттєвим та символічним значенням.

Список використаних джерел:

1. Бібліотека української літератури [Електронний ресурс] Режим доступу <http://ukrclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2756-personifikatsiya>
2. Подолян І.Е. Дослідження мовної картини світу на матеріалі вербальних асоціацій // Зб. ст. за доповідями Міжнародної наукової конференції «Проблеми зіставної семантики». – К.: Київ. держ. лінгв. ун-т. – 1999. – С. 357–361.
3. Українська мова. Енциклопедія [редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.
4. Філологічний дискурс, випуск 1, 2015/ Philological Discourse, Volume 1, 2015 [Електронний ресурс] Режим доступу <http://fildyskurs.kgpa.km.ua/Files/1/21.pdf>
5. Федик О. Мова як духовний адекват світу (дійсності) / Федик О. – Львів : Місіонер, 2000. – 300 с.
6. Spenser Edmund «The Faerie Queene» Book 1, Canto 1 [Електронний ресурс] Режим доступу <http://rpo.library.utoronto.ca/poems/faerie-queene-book-1-canto-1-1596>

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бєловецька Л.Е.

викладач,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сьогодні використання інноваційних технологій та Інтернет-ресурсів протиставляється традиційному викладанню іноземним мовам. Перевага надається комунікативності, інтерактивності, автентичності спілкування, вивчення мови в культурному контексті. Метою навчання іноземним мовам є вміння вільно орієнтуватись в іншомовному середовищі і адекватно реагувати в різних ситуаціях спілкування.

Для того, щоб навчити вільно володіти іноземною мовою потрібно створити реальні, справжні життєві умови та ситуації, які будуть стимулювати вивчення матеріалу і виробляти адекватну ситуативну поведінку. Це можливо лише завдяки використанню Інтернет-ресурсів. По-перше, Інтернет дозволяє постійно отримувати нову автентичну інформацію на будь-яку тему. По-друге, існуючі сайти дозволяють відстежити рівень своїх знань, виконуючі вправи. По-третє, за допомогою Інтернет можна створити справжнє мовне середовище на основі інтенсивного спілкування з носіями мови, роботою з автентичною літературою, аудіювання оригінальних текстів, що, безсумнівно, сприяє підвищенню рівня мотивації студентів. Актуальність використання Інтернет ресурсів у процесі викладання іноземної мови на сьогоднішній день є найбільш обговорюваною темою.

Використання Інтернет-ресурсів в освітньому процесі вивчали такі науковці, як О. Сіденко, І. Захарова, Є. Полат, В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, С. Попова.

Мета статті – дослідити та висвітлити можливості використання Інтернет-ресурсів у викладанні іноземних мов, визначити доцільність та актуальність Інтернет-ресурсів та охарактеризувати їх доступність в сучасних умовах кожному студенту та викладачу.

Закономірною тенденцією у вищих закладах освіти є скорочення кількості аудиторних годин та збільшення годин, що відводяться на самостійну роботу студентів. Трансформується роль викладача в навчальному процесі: поступово втрачає актуальність функція викладача як основного джерела інформації, він перетворюється на організатора, консультанта, керівника та експерта з самостійної роботи студентів. Усе це потребує пошуку більш ефективних засобів навчання, тому Інтернет-ресурси стали незамінним атрибутом у роботі викладачів [1].

Адже, для викладача, Інтернет – це необмежений доступ до великої кількості мовного і країнознавчого матеріалу, новітніх навчальних технологій, автентичних навчальних комплексів, можливість постійно підвищувати власний рівень володіння мовою, обмінюватися досвідом із закордонними колегами, спілкуватися і долучати до цього своїх студентів.

Серед головних дидактичних завдань, що можуть бути реалізовані за допомогою Інтернет-ресурсів слід зазначити такі:

- підвищення мотивації учнів до вивчення предмета;
- розвиток комунікативних навичок;
- індивідуалізація навчання;
- формування інтелектуальних умінь учнів;
- формування навичок і умінь роботи з іншомовним текстом;
- сприймання автентичної інформації ;
- можливості спілкування з носіями мови;
- формувати навички й уміння читання, використовуючи матеріали інтернет-мережі;
- удосконалювати вміння письмового мовлення студентів;
- поповнювати словниковий запас учнів;
- формувати вміння, що забезпечують інформаційну компетентність [7].

Інтернет допомагає у формуванні вмінь і навичок розмовної мови, а також в навчанні лексики і граматики, забезпечуючи справжню зацікавленість і ефективність. Інтернет розвиває навички, важливі не тільки для іноземної мови. Це, перш за все, пов'язано з розумовими операціями: аналізу, синтезу, абстрагування, ідентифікації, порівняння, зіставлення, вербального і смислового прогнозування і попередження.

Серед найефективніших можливостей використання Інтернет-ресурсів слід виділити такі:

- листування по електронній пошті з носіями мови;
- участь в міжнародних проектах та грантах підвищення рівня володіння мовою, розвиток світогляду, отримання спеціальних знань, необхідних для виконання певного проекту;
- участь в текстових і голосових чатах;
- участь в телекомунікаційних конкурсах, олімпіадах, тестуванні, можливість отримати об'єктивну оцінку знань, самоствердитися, підготуватися до іспитів, участі в інших видах конкурсів і олімпіад;
- можливість публікації творчих робіт учнів підвищення мотивації, можливість самоствердження;
- отримання освіти на курсах дистанційного навчання закордоном, включаючи навчання в провідних Британських навчальних закладах [3, с. 27];
- читати книги в оригіналі з професійним паралельним перекладом;
- можливість вивчати англійську за допомогою музики, записувати автентичні тексти пісень, співати караоке, виконувати вправи до текстів;
- переглядати відео-лекції, працювати з конспектами і книжками, а також з інтерактивним словником;

- можливість вивчати іноземну мову за рівнями самостійно, рівень визначається тестуванням;

Розглядаючи такий вид мовленнєвої діяльності у процесі вивчення іноземної мови, як говоріння, слід зазначити, що Інтернет надає можливість практики саме цього виду мовленнєвої діяльності. Йдеться про безпосереднє спілкування з носіями мови. Це можливо завдяки використанню соціальних мереж або Skype.

Мовні соціальні мережі

Lang-8 – сервіс для роботи над письмовою мовою. Користувач пише текст мовою, що вивчається, після чого за перевірку написаного береться носій відповідної мови і вносить свої правки.

Sharetalk.com – соціальна мережа, яка може допомогти у вивченні будь-якої іноземної мови. Особливо вона підходить тим, хто вже непогано володіє мовою і потребує практики.

Livemocha – вправи, які не можуть бути перевірені програмою, розбирають носії мови. Роблять вони це не просто так, а в обмін на те, що хтось потім перевірить їх вправи.

Mylanguageexchange – соціальна мережа, повністю працює на людському ресурсі.

Italki – мережа, що перетворює будь-якого носія в серйозного викладача. Є можливість давати професійні уроки бажаючим.

Використання Youtube допомагає використовувати при вивченні зорову та слухову пам'ять, що активує розумову діяльність та сприяє кращому засвоєнню нового матеріалу.

YouTube канали англійською мовою

Twominute англійська – короткі двохвилинні уроки – зручно і ефективно.

EnglishLessons4U – величезний архів відеоуроків на найрізноманітніші теми.

EnglishClass101 – про прості речі англійською.

BBC Learning English – велика кількість цікавих і пізнавальних відеороликів на безліч тем.

Rachel's English – канал буде особливо корисний тим, хто зазнає труднощів з вимовою.

Puzzle English – безліч відеоуроків на різні теми: розбір граматики, секрети і поради з вивчення мови, цікаві вислови з серіалів, вимова і багато іншого.

Існує велика кількість ресурсів і сайтів, розроблених і створених для вивчення і викладання іноземної мови. Так, наприклад, варто згадати:

Busuu.com – онлайн-спільнота для тих, хто вивчає іноземні мови.

Britishcouncil.org – сайт Британської ради. Тести, граматика, ігри та багато іншого.

Engblog – сайт російською мовою зі статтями, граматикою.

BBC – відео для відпрацювання вимови та граматики.

inSpeak – інтерактивний курс для самостійного навчання. Тренування розмовної мови, вивчення граматики з великою кількістю прикладів.

Ello.org – зібрані подкасти з усього світу на різноманітні теми.

TuneintoEnglish – сайт пропонує налаштуватися на англійську і зробити це за допомогою пісень.

Сайтів існує дуже багато і кожен викладач має дібрати сайти та інформацію в залежності від робочої програми та її змісту. Окрім величезної кількості сайтів не варто забувати, що у Всесвітній мережі ви можете легко знайти і підібрати підручник з вивчення іноземної мови і завантажити його. Для цього корисним може бути сайт – **Englishtips.org** – величезна кількість підручників і книг для скачування, добре працює пошукова система, знайти можна практично все.

Отже, використання Інтернет-ресурсів при викладанні іноземних мов: значно розширює та урізноманітнює програму вивчення іноземних мов у ВНЗ; надає доступ до різноманітних автентичних матеріалів зацікавлює студентів до вивчення іноземних мов; підвищує мотивацію студентів до навчання, надаючи їм можливість працювати над мовою у зручному для них темпі, сприяючи, таким чином, індивідуалізації навчання. Нові засоби навчання і нові інформаційні технології вимагають високої підготовки, навченості і готовності викладачів застосовувати різні досягнення інформаційних технологій у процесі навчання. Використання Інтернет-ресурсів у процесі викладання іноземної мови, звичайно, має свої недоліки, але вони нечисленні та незначні. Інтернет-ресурси дають можливість викладачеві зробити процес викладання іноземної мови цікавим, інноваційним, продуктивним, різнобічним та корисним.

Список використаних джерел:

1. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 4–10. <http://publications.hse.ru/chapters/58263584>
2. Москалева И.С., Голубева С.К. Использование компьютерных технологий для профессиональной подготовки учителей иностранного языка // Иностранные языки в школе / И.С. Москалева, С.К. Голубева. – К. : Ленвіт, 2005. – № 1. – С. 83-87.
3. Подопрігорова Л.А. Использование Интернета в обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе / Л.А. Подопрігорова. – К. : Ленвіт, 2003. – № 5. – С. 25-31.
4. Полат Е.С. Интернет во внеклассной работе по иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 5, с. 40-43.
5. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 2. – С. 14-20.
6. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 3-10.
7. Попова С.Л. Использование НИТ для развития коммуникативных навыков учащихся на уроках английского языка. Режим доступа: <http://www.gym5cheb.ru/lessons/index.php-member=101667.htm>
8. Савелова С.Б. Интернет – проекты и современное образование // Вопросы Интернет – образования. – 2001. – № 1.

Богославець М.І.
студентка,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА TIME IS A RESOURCE В АНГЛОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Метафоричне втілення у мовних одиницях досвіду розумового досягнення часу базоване на апеляції до досвідного знання, отриманого людиною з інших джерел, зокрема сенсорного, що пов'язане зі сприйняттям фізичних об'єктів, особливо, з тілесним досвідом. Діапазон таких метафор є різноманітним та дає змогу трактувати події, дії, емоції, ідеї в термінах предметів та речей [1, с. 127].

У процесі дослідження матеріалу дискурсу було виявлено первинну метафору часу TIME IS A RESOURCE, яка втілюється за допомогою загальнометодологічного принципу антропоцентризму, з утвердженням якого людина змінила ставлення до часу. Оскільки центром усього всесвіту є людина, то основною ціллю є її самоствердження, яке можливе лише за рахунок раціонального використання часу. Економічні міркування, які сприяли утвердженню бачення часу як ресурсу в різних його видах – передусім грошовому, а також трудовому, виробничому, сировинному, стали першочерговими [4, с. 14].

Ми розглядаємо метафоричну кореляцію TIME IS A RESOURCE як концептуальне утворення, де корелятом виступає РЕСУРС, а референтом – ЧАС. В дискурсі воно репрезентоване низкою концептуальних метафор, які переважно переміщують фокус уваги на кількість та цінність цього ресурсу.

В епоху ринкової економіки час перемістився до розряду матеріальних цінностей, від яких залежить успіх та розвиток певної справи, тому ознакою часу, що тлумачиться у термінах ресурсу, є цінність:

- *Conservatives thrive on a world filled with mysterious evil and unfathomable hatreds, where good is always on the defensive and time is a precious commodity in the cosmic race against corruption and decline (Guardian, 25 February, 2015)* – час сприймають як неоціненне багатство.

Гроші – це також ресурс, який стає джерелом подальшої метафоричної специфікації часу (*time is money*), адже, з'явившись у XVI ст., таке його розуміння активно увійшло у свідомість носіїв англійської мови:

- *Time is money, so we chip our days into inhospitable fragments and then go home to sell so cheaply what time we have of our own. Slumped in front of the television we require only to be amused, in return offering our lives to any importuning advertiser, spin-doctored politico or hectoring special-pleader who requires our time. Our time is their money – and yet that, too, is a fiction; money is nothing more than a consensual hallucination (Guardian, 21 March, 1999).*

Кількісне бачення часу представлене його концептуалізацією як достатнього чи недостатнього тощо. Таким чином, час можна сприймати як:

- обмежений:
  - *They have only a limited amount of time left to show what they can really do* (Guardian, 12 November, 2013) – обмеженою є кількість часу;
- достатній:
  - «*We have all the time in the world, and I don't want to rush into things*» (Guardian, 26 August, 2012) – час сприймають як ресурс, обсяг якого прирівнюється усьому часу світу;
  - *You've just enough time to infuse spirits with fruits and spices to give as gifts* (Guardian, 22 November, 2009) – часу є вдосталь.

Завдяки часу як ресурсу можна виконувати певні операції, наприклад, інвестувати. Інвестування може відбуватися на загальнодержавному рівні, передбачаючи загальнолюдські, універсальні потреби:

- *Luckily, fees also are one of a tiny handful of elements over which investors have a degree of control – as long as you're willing to invest the time and energy required to understand just how many fees, direct and indirect, you are already paying* (Guardian, 17 November, 2013) – час, а також енергію вкладають задля досягнення високих цілей.

Оскільки час належить людині, то ним можна розпоряджатись на власний розсуд: інвестувати задля отримання результату в майбутньому; заради власного збагачення, власних цілей; як ресурс, час можна інвестувати навіть у дітей [1, с. 136].

Варто зазначити, що, починаючи з XIX ст., слово *time* стало використовуватись на позначення фінансових феноменів, зокрема способів оплати праці та здійснення фінансових операцій. Наприклад: *time sheet, time card, double time, time and lime, time and a half, time discount* тощо. Фінансові поняття стали основою метафоризації часу [2, с. 15].

Розглянувши наведені приклади онтологічних концептуальних метафор з референтом ЧАС, робимо висновок, що в англomовній картині світу метафорична кореляція TIME IS A RESOURCE є основою концептуальних метафор, які репрезентують час як цінну річ, яка існує у певній кількості.

Список використаних джерел:

1. Гошилик Н. С. Схемні образи часу в сучасній англійській мові : монографія / Н. С. Гошилик. – Івано-Франківськ : НАІР, 2013. – 220 с.
2. Коннова М. Н. Концептуальні метафори часу в сучасній англійській мові : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / М. Н. Коннова. – М., 2007. – 25 с.
3. Guardian [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guardian.co.uk>
4. Grady J. Foundations of Meaning : Primary Metaphors and Primary Scenes / J. Grady. – University of California, Berkeley, 1997. – 180 p.

Вовк О.В.

аспірант,

Науковий керівник: Шурма С.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЕМОТИВНІСТЬ ТА ЕМОЦІЙНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ АВТОРОМ І ЧИТАЧЕМ

У мовознавчих студіях останніх років значна роль приділяється дослідженням, що пов'язані з вираженням емоцій у художніх творах та їх безпосередньому впливі на читача. Так, у лінгвістичних науках розрізняють поняття «емотивність» та «емоційність» (див.: С. В. Гладьо [2], J. Reykowski [5], K. Oatley [12], S. E. Wood [13]). Власне емоції існують одразу у двох семіотичних системах: з психологічної точки зору, емоції, по суті, є невербальними, оскільки вони мають певну фізіологічну екстеріоризацію (сміх, сльози, тремтіння, інтонація і т.д.) [7, 85]. Емоційність же визначають як складний стан організму, що припускає як фізичні зміни (у диханні, пульсі), так і зміни на ментальному рівні (стан збудження чи хвилювання, що позначається сильними почуттями).

Вербалізація емоцій слугує об'єктом вивчення таких дисциплін як загальне мовознавство (І. С. Баженова, А. А. Каліта, С. В. Манібаєва, В. І. Шаховський та ін.), лінгвоконцептологія (О. О. Селіванова, А. М. Приходько, Л. М. Борисенкова) психолінгвістика (І. Г. Безкоровайна, В. F. Becker, P. S. Dale), стилістика (Т. В. Адамчук, О. О. Борисов, Т. О. Мизин, та A. Foolen, U. M. Lüdtke, T. P. Racine) когнітивна стилістика і поетика (Л. І. Белехова, О. П. Воробйова, E. Semino, J. Culpeper) та ін.

Актуальність роботи полягає у трактуванні понять «емоційності» та «емотивності», та систематизує різнорівневі мовні засоби, що допомагають виразити та описати емоції у художньому тексті.

Мета дослідження полягає у визначенні репрезентації емоції страху у художньому тексті та визначення емоційного резонансу на базі англomовного роману жахів Р. Блоха «Psycho».

Традиційно, під «емоцією» розуміють власне ставлення людини до дійсності, фактів особистого та соціального життя, що виражається у вигляді емоційного переживання. Виходячи із вище зазначеного, емоційність є особливою формою відображення зовнішнього світу або внутрішнього стану людини, що пов'язано із задоволенням чи незадоволенням її органічних чи соціальних потреб та реалізацією чи втратою своїх життєвих цілей [13, с. 82]. «Емоційність – це чуттєвий стан, що охоплює психологічне збудження, когнітивне схвалення ситуації, яка викликає певний стан, суб'єктивний досвід, зовнішнє емоційне чи поведінкове вираження цього стану» [2, с. 307].

Довгий час лінгвісти розходились у думці з приводу важливості вивчення поєднання емоцій із лінгвістикою. Вчені, які вважали найважливішою

когнітивну функцію мови [10, с. 86] – заперечували важливість емоційної складової, а ті, хто підтримували її комунікативну функцію [8, с. 20], навпаки, говорили про важливість та залежність мови від емоцій.

Вербальне вираження фізичних емоцій у мовленні відбувається за допомогою синтаксису, лексичних та фразеологічних одиниць (назви, вираження, описи) [7, с. 91]. Таким чином, емотивність, виступаючи засобом художнього тексту, може стимулювати емоційність, яка у той самий час функціонує разом із мовою та компенсує мовні засоби.

Хоча, деякі вчені, такі як Б. І. Додонов, А. Б. Зотова та Е. П. Ільїн, ототожнюють емоційність та емотивність, вважаємо за доцільне розводити ці поняття, оскільки вони існують у двох різних семіотичних системах. Отже, слідом за Я. В. Гнезділовою «під емоційністю розуміємо особливу форму відображення зовнішнього світу або внутрішнього стану людини у вигляді зовнішньої психо-фізіологічної чи поведінкової реакції, а під емотивністю – вираження такої форми внутрішнього стану людини за допомогою мовних засобів» [6, с. 14].

Ф. Дейнс розглядає емоції на мовному рівні як «специфічний аспект загальної мовленнєвої поведінки комунікантів, відображеної в емоційно насиченій сфері комунікації» [3, с. 262], а інформація, що подається в емоційно-детермінованих ситуаціях, зумовлюється психологічними особливостями її відправника та є емоційно забарвленою. Інформація повідомляється через різноманітні мовні засоби, що звернені до емоційної сфери психіки адресата з метою отримання емоційного резонансу [4, с. 20].

Термін «емоційний резонанс» було уведено Л. Салямон у 1968 [6] році й сьогодні цей термін є одним з ключових у соціальній психології (Р. І. Мокшанцев, А. В. Мокшанцева, J. Schrock, R. Holden), у психофізіології (Н. Н. Данилова), психотерапії (Е. Watkins), психології, психофізіології художньої творчості (Л. С. Салямон) та когнітивних досліджень художнього тексту (О. П. Воробйова, Л. Ф. Присяжнюк, І. А. Редька).

Емоційний резонанс має місце тоді, коли у певних обставинах зовнішні фактори, що мають емоційне підґрунтя, співпадають зі спектром відповідних емоційних реакцій адресата, тоді як дисонанс є конфліктом суперечливих зовнішніх емоційних факторів. Як наслідок резонансу, зовнішній вплив підсилює інтенсивність емоційних відчуттів індивідуума. Головною причиною виникнення емоційного резонансу є зв'язок емоційної сфери з ритмічною активністю певних фізіологічних систем, які здатні резонансно реагувати на зовнішні ритмічні впливи, що сприймаються органами чуття [6], через слух, смак, дотик, нюх, зір, рівновагу та емоційні збудження, як, наприклад у уривку: »*Norman heard the bitterness creeping into his voice, felt it welling up into his throat until he could taste it, and tried to hold it back*» [9, с. 3]. Цей приклад яскраво демонструє шляхи сприйняття зовнішнього емоційного подразника, а саме через слух – «*to hear*», відчуття – «*to feel*» та смак – «*to taste*», а також зображує відповідну реакцію – «*to hold back*» – реакцію стримання почуттів.

Ключовим для визначення явища емоційного резонансу є коливання, вплив, збудження, співзвучність, інтенсифікація, взаємодія певних системних утворень між собою або системи із середовищем, а також протиставлення внутрішнього і зовнішнього [1, с. 2].

Отже, емоційний резонанс – «це емоційне збудження, викликане сигналами емоційного подразника того ж самого виду» [6, с. 10], наприклад, нижче наводимо уривок, у якому емоційний стан героя викликаний безпосередньо його матір'ю, більш того, поведінка, що доводила до сліз головного героя, повторювалась неодноразово і герой впевнений, що такі ситуації траплятимуться й далі: *«In a moment he'd have to cry. Norman shook his head. To think that she could still do this to him, even now! But she could, and she was, and she would, over and over again»* [9, с. 5]. У мовному середовищі емоційний резонанс проявляється через реакцію індивіда на емоцію, що маніфестована лексичним символом. Виходячи із вище зазначеного, можемо стверджувати, що «емотивність може також бути і стимулятором емоційності, особливо, коли виступає засобом художнього тексту» [2, с. 110]. Саме у тексті емотивність реалізується як словесне вираження намірів автора, які розпорошуються в текстовій тканині та в тих елементах тексту, які націлені на моделювання емоційних реакцій імовірного адресата і спільно формують програму інтерпретації тексту [2, с. 107].

Підсумовуючи, емоції відіграють важливу роль у створенні текстів, особливо таких, які належать до жанру «хорор». Емоції – це прояв ставлення людини до дійсності, фактів особистого та соціального життя, що виражається у вигляді емоційного переживання, а у тексті – це відображення емоційного стану героя, що імітує реальні емоційні переживання людини за допомогою лексичних символів. Емотивність слугує містком між автором та читачем, адже завдяки їй читач вступає у емоційний резонанс із текстом не лише на свідомому, але і на підсвідомому рівні.

Список використаних джерел:

1. Воробйова О. П. Ідея резонансу в лінгвістичних дослідженнях / Ольга Петрівна Воробйова // Мова. Людина. Світ: До 70-річчя проф. М. П. Кочергана. Зб. наук. статей / О. П. Воробйова. – Київ: центр КНЛУ, 2006. – С. 72–86.
2. Гладь С. В. Семантико-когнітивний аспект показників емотивності англomовного художнього тексту / Сергій Володимирович Гладь // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер.: «Філологія» / Сергій Володимирович Гладь. – Київ: КНЛУ, 1999. – (Вісник Київського національного лінгвістичного університету). – (Філологія; т. 1). – С. 280.
3. Гнезділова Я. В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Гнезділова Ярослава Володимирівна – Київ, 2007. – 190 с.
4. Киселева Л. А. Вопросы теории речевого воздействия / Люция Акимовна Киселева. – Ленинград: Ленинградский университет, 1978. – 160 с.
5. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Януш Рейковский. – Москва: Прогресс, 1979. – 392 с.

6. Саямон Л. С. О физиологии эмоционально-эстетических процессов [Электронный ресурс] / Леонид Самонович Саямон // Искусство. – 1968. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.aquarun.ru/psih/tvor/tvor13.html>.

7. Шаховский В. И. Значение и эмотивная валентность единиц языка и речи / Виктор Иванович Шаховский // Вопросы языкознания / Виктор Иванович Шаховский. – Волгоград: Перемена, 1984. – С. 109.

8. Bally C. Linguistique générale et linguistique française / Charles Bally. – Berne: Glacière, 1950. – 190 p.

9. Bloch R. Psycho / Robert Bloch. – New York: Fawcett World Library, 1960. – 98 с.

10. Bühler K. Theory of language: the representational function of language / Karl Bühler. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2011. – 515 p.

11. Danes F. Cognition and Emotion in Discourse Interaction: A Preliminary-Survey of the Field // Preprints of the Plenary Session papers / XIVth International Congress of Linguists / Frantisek Danes. – Berlin. 10-15 August 1987. – Berlin, 1987. – P. 272-291.

12. Oatley K. Best Laid Schemes: The Psychology of Emotions / Keith Oatley. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 115 p.

13. Wood S. The Essential Word of Psychology / Samuel Wood. – Florida: Allyn and Bacon, 2000. – 584 p.

Гаврилюк А.О.

студент,

Науковий керівник: Єсипенко Н.Г.

*доктор філологічних наук, професор,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ПРОЩАВАЙ ЗБРОЄ» Е. ХЕМІНГВЕЯ

Стаття присвячена аналізу військової термінологічної лексики на матеріалі роману Е. Хемінгуея «Прощавай зброе», висвітлено окремі факти функціонування військової термінологічної лексики. Проаналізовано морфологічну будову термінів, використання функціонально-стилістичних можливостей термінів, які слугують посиленню емоційності та створенню оригінального образу.

Актуальність статті полягає у тому, що у XX-XXI століттях військова термінологія внаслідок постійного поповнення термінологічної лексики новими термінами стає все більш вживанішою. Часте вживання таких лексем відображається у англомовних масмедіа, в тому числі в художньому дискурсі. Термінологічна лексика використовується людьми, які працюють в одній галузі науки та техніці, вона різниться сферою вживання, особливостями позначуваного об'єкта. Соціальна обмеженість термінологічної лексики та її унікальність вживання, пояснює високу зацікавленість та актуальність її дослідження. Відомі на весь світ лінгвісти присвятили чимало своїх робіт вивченню та дослідженню термінології, серед

них: Панько Т. І., Вільчинський С. С., Головін Б. Н., Мельников Г. П., Гриньов С. С., Лотте С., Виноградов В. В. та багато інших.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей функціонування військової термінології у художньому дискурсі.

Завдання статті полягає у визначенні структурних, функціональних особливостей 62 обраних одиниць військових термінів з роману Е. Хемінгуея «Прощавай зброє». Поставлене завдання передбачає розв'язання таких основних завдань: характеристика стилістичної ролі військових лексем в авторському дискурсі; детальний аналіз походження та морфологічної структури, аналіз функціональних особливостей та ролі в тексті обраних термінологічних одиниць із використанням кількісних методів дослідження; аналіз ролі військових фразеологізмів в авторському дискурсі.

Мова в художньому тексті служить для побудови художніх образів в уяві читача, виникнення власне художнього твору в його свідомості, тому її головною функцією є образотворча функція. Мова художніх творів не обмежується традиційними тропами та стилістичними фігурами, а «наповнює естетичним змістом безобразні мовні елементи, перетворює їх у систему художньо-мовного бачення світу» [2, с. 301]. Все це спонукає письменників вживати у своїх роботах не лише загальноновживану лексику, але й лексичні одиниці, які позначають поняття та процеси різних галузей знань, зокрема і військової термінології.

Військові сутички, локальні війни, котрі відбувалися впродовж двох останніх століть вплинули на використання англomовної військової лексики у художній літературі, тому за останні роки військова термінологія набула важливого значення.

Однією з проблем, з якою стикаються під час вивчення термінології є моно функціональність; на відміну від загальноновживаних слів, терміни вживаються лише у науковому стилі. Детермінологізовані одиниці втрачають свою основну функцію – номінувати спеціальне поняття, а з виходом за межі вузькоспеціального тексту вони втрачають і статус терміна [5, с. 3].

У художньому тексті більшість термінів і справді детермінологізуються і стають загальноновживаними словами. При цьому, за твердженням В. М. Русанівського, детермінологізація, як правило, супроводжується розвитком емотивного значення [4, с. 175]. Проте ці процеси залежать від структури художнього твору, наявності в ньому термінів та ролі, яку вони виконують. Щодо досліджуваного роману Е. Хемінгуея «Прощавай зброє», то терміни у романі «Прощавай зброє» вживаються лише у початковому їхньому значенні, отож явище детермінологізації, яке зазвичай відбувається з термінами у художньому дискурсі, не властиве для досліджуваного роману. Наприклад: *I'll look up their **adjutant** to do your papers and it will all go much faster* [6, с. 17]; *You **rank** as an **officer*** [6, с. 18].

Одним з суперечливих питань у термінології є питання про можливість вираження терміном емоційно-експресивних відтінків. Г. О. Винокур вважає, що термін за своєю природою не може бути ні емоційним, ні експресивним, а

однією з умов існування його в мові є експресивна нейтральність [1, с. 45]. У зв'язку з формуванням нової парадигми в термінознавстві змінився й сам підхід до вивчення терміна, тому стилістична нейтральність, розглядається як вимога, що ставиться до ідеального терміна.

У досліджуваному романі Е. Хемінгуей «Прощай зброє» терміни мають багатофункціональне значення. Насамперед вони відіграють основну роль у розвитку сюжетної лінії, створюючи уявлення про професійну діяльність героїв та надають правдоподібності сюжету. Слід зазначити, що даний вплив термінів є дуже важливим, оскільки основною темою роману є війна, а військова лексика допомагає відтворити атмосферу воєнного періоду.

Військові терміни у наведеному творі демонструють специфіку діяльності героїв та особливості ведення боротьби з ворожими сторонами. Е. Хемінгуей часто використовує військові терміни іншомовного походження, щоб підкреслити оточення та осереддя головного героя. Так проаналізувавши походження вживаних термінів ми прийшли до висновку, що Е.Хемінгуей використовує терміни французького походження – 58.06%, рідше італійського походження – 9.67% та зовсім не типовими є слова латинського походження – 4.83%. Залежно від теми, мети повідомлення та сюжетної лінії терміни можуть набувати певного емотивного значення, що є надзвичайно характерним для художнього дискурсу. Терміни у романі «Прощай зброє» не набувають гумористичної конотації, адже війна є швидше трагічною. Автор намагається передати реалії війни вживаючи саме військові термінологічні одиниці.

Важливу роль у дослідженні військової термінології також відіграє військова фразеологія, яка викликає чималий інтерес у науковців. Передусім це пояснюється тим що даний тип фразеологізмів має стійку структуру. Проте через складну природу фразеологізмів та власне військової фразеології автори романів, яких цікавить військова тематика уникають вживання даної групи лексики, не виключенням є і Е. Хемінгуей. Письменником не було використано жодного військового фразеологізму, адже незнання їхнього значення може завадити розумінню тексту.

Також нами були дослідженні роль та функції військової лексики у реченні. Результати аналізу показали, що військова лексика була вжита в простих, складносурядних, складнопідрядних реченнях та реченнях мішаного типу. Найчастіше військові лексеми використовувалися в простих реченнях – 41.90% , та складносурядних – 32.20%. Нетиповими є речення з різними типами зв'язку – 16.10%, та складнопідрядні – 14.50%. Щодо функції військових термінологічних одиниць в реченні, то характерними є наступні функціональні особливості: підметом виступають – 22.05%, додатком – 66.10%; означенням виступають лише – 7.35% та обставиною місця – 4.40%.

Слід також звернути увагу на морфологічну структуру військової лексики. За своєю будовою терміни поділяються на: а) прості слова складаються з однієї кореневої морфеми та флексії (rifle, war) [3, с. 1]; б) похідні слова складаються з однієї кореневої морфеми, одного або

декількох афіксів та однієї флексії (officers, straggler) [3, с.1]; в) складні слова складаються з двох або більше кореневих морфем та флексії (lieutenant-colonel, automatic pistol) [3, с. 1]; г) складені складаються з двох або більше кореневих морфем, одного або більше афіксів та флексії (rocket propelled grenade, anti-personnel mine) [3, с. 1]. Згідно вищезазначених класифікацій та аналізу будови вжитих у романі термінів, Е. Хемінгуей використовує прості за будовою терміни, які становлять 71%; складні – 11%, похідні – 13% та складені – 5% слова.

У романі Е. Хемінгуея «Прощавай зброє» терміни мають багатофункціональне значення. Вони відіграють важливу роль у розкритті сюжетної лінії роману, опису головних та другорядних героїв. Військовій термінології у романі не властиве явище детермінологізації, адже всі терміни вжито у їх початковому значенні, їм також не характерне емоційне забарвлення. Військові терміни, вжиті у романі виступають здебільшого у ролі додатка та підмета. Вони переважно іншомовного походження, що пояснюється національною приналежністю головних та другорядних героїв.

Список використаних джерел:

1. Винокур Т. Г. Закономерности стилистического использования языковых единиц // Винокур Т. Г. – М. : Наука, 1980. – 237 с.
2. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови) // С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
3. Ніколаєнко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика // А. Г. Ніколаєнко. – Вінниця : Нова Книга, 2007. – 528 с.
4. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики // В. М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1988. – 236 с.
5. Татаринов В. А. История отечественного терминоведения // В. А. Татаринов. – М. : Московский Лицей, 2003. – 532 с.
6. Hemingway Ernest Farewell to Arms // Ernest Hemingway. – Arrow Books. : UK, 2004 – 293 p.

Гольцева М.І.

студентка,

Науковий керівник: Махачашвілі Р.К.

доктор філологічних наук, доцент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ВЛАСНЕ ІМ'Я ЯК СКЛАДОВА ІТАЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ

Значна частина культури будь-якого народу реалізується через його мову. Правомірною, таким чином, представляється спроба використання пареміологічного фонду італійської мови для побудови ціннісної концептуальної картини світу цієї національної спільноти. Називаючи дитину певним ім'ям ми, тим самим, прокладаємо їй дорогу, якою вона згодом

крокуватиме у майбутньому. Нами був розглянутий зв'язок власних імен з народними міфами та легендами, християнськими притчами, з образами художньої літератури. Більшість цих виразів мають історичне підґрунтя.

На даний момент немає одностайного тлумачення поняття «паремія». Паремія – це усталений в мові та відтворюваний в мовленні анонімний вислів дидактичного характеру, що охоплює прислів'я, приказки та ідіоматичні вирази (Г.Г. Молчанова). Деякі дослідники вважають, що даний термін характеризує лише приказки і прислів'я (В.М. Телія). Інші науковці, до числа паремій приписують ще й афоризми, крилаті вирази (Д.В. Чекалкін). Паремії відіграють надзвичайно важливу роль в історії людства, за допомогою їх можна прослідковувати еволюцію уявлень про світ, визначати мудрість, яка передавалася із покоління у покоління, виявляти культурні зміни, що було запозичене, а що є виключно притаманним для конкретної країни. Паремії – невичерпне джерело пам'яті народу. Ми прийшли до думки, що сучасній лінгвістиці постала необхідність вивчення мовних одиниць з точки зору загальних закономірностей і особливостей у теорії номінації. Найкраще це можна побачити за допомогою певного тематичного класу іменників, тому що велика кількість найменувань перебуває на межі літературної мови та спеціальних сфер. Це дасть змогу простежити шляхи поповнення словникового складу мови. Адже, доцільно розглядати культуру певної нації через призму не лише історичних, етнографічних чи географічних довідок, але і також необхідно проникнути у саму сутність мови, як все починалося, чому саме такі імена характерні для цієї території, та ін. Слід подивитися на речі очима носіїв мови, його культури. Це можна зробити лише вивчивши мову, але ми не маємо на увазі традиційне спілкування іноземною мовою, необхідно глибоко проникнути в саме ядро мови, його семантику.

Стародавні імена, які ми використовуємо і нині, мають безцінну інформацію про обставини життя окремого роду. Хоча ім'я є індивідуальним для кожної людини, але можна виокремити типові італійські імена. У італійців кожне ім'я є уособленням певної людської якості – Agostino(поважний), Aldene(мудрий), Alonzo(шляхетний), Gastone(гість), Pietro (надійний). Однією з найяскравіших особливостей італійських власних імен є їх тісний взаємозв'язок з політичним, культурним життям не лише Італії але і з іншими країнами. Як саме це проявляється ми може прослідкувати у праці Рилова Ю.А.: «Іменами стають назви подій, місць, де ці події відбувалися, прізвища героїв цих подій та ін. Наприклад, ім'я Norvegia/o, Norge, Nobile давали дитині на честь походів під керівництвом Умберто Нобіле на Північний полюс у 1926-1928 р., а імена Darwin та Edison були відгуком на прогрес науки» [1, с. 92].

Часи правління Муссоліні також були щедрими на імена з політичним підтекстом. У той час домінували імена, які підкреслювали величність Італії: Impero/a, Imperio/a, Impero Romano, Italia, Italo/a, Italiano/a, Scipio(на честь Публія Корнелія Сципіона Африканського Старшого, полководця, який отримав не одну велику перемогу). Стає популярним ім'я Benito. Також

популярним було ім'я Balila – прізвисько юнака, який кинув камінь в австрійців у Генуї в 1746 році, що стало причиною народного повстання. Також були популярними і антифашистські імена, такі як: Libero, Memore, Riscatto, Risveglio, Idea, Scintilla» [1, с. 95].

Італійські паремії з власними іменами часто зустрічаються у пресі. Наприклад, у газеті *Ricerca Repubblica*: «E la banca dovrà rassicurare i clienti che le loro confidenze non sono segreti di Pulcinella». (І банк повинен завірити своїх клієнтів, що їхня конфіденційна інформація – це таємниця за сімома печатками); «Renzie faccia uno sforzo in più e pulisca i panni del suo partito in Arno» [3]. (Ренці зробив ще одну спробу і змив бруд з імені своєї партії) Також нами була опрацьована релігійна категорія власних імен. Наприклад: «Dio ci vuole di tutte le razze» (Бог любить всіх людей у світі); «Un diavolo paga l'altro» (Що посієш, те й пожнеш).

Нас зацікавило питання заборонених імен, чи є вони на території Італії, якщо є, то які вони. З давніх-давен існували заборонені слова, які могли накликати лихо, або вони могли слугувати передвістником біди, тому подібні слова люди старалися не використовувати у повсякденному житті. Відгомін слів-табу досягає і часів сьогодення, коли дітей намагаються не називати іменами, які мають негативне значення, або вони можуть бути причиною знущань у майбутньому. Особливо нас зацікавила Італія, у законодавстві якої чітко прописані заборонені категорії імен. Стаття 34 Указа Президента 396/2000 регулює обмеження у найменуваннях. Забороняється називати дітей наступним чином:

- давати теж саме ім'я, що і у батька дитини;
- давати таке саме ім'я, що мають брати або сестри;
- давати ім'я, яке схоже на прізвище;
- смішні або ганебні імена.

Таким чином в Італії ви не зустрінете Маріо молодшого, сина Маріо та ін. [2].

Ми прийшли до висновку, що система номінації власних імен – це досить складне явище, яке пройшло через вікові зміни, і є актуальним і нині. Найменоване поняття може лише нашаровувати певні додаткові значення, але основа, буде незмінною, залишиться той сенс, який вкладали в нього пращури. Власні імена – це не лише частина лінгвістики, це частина мовної картини світу. Мова – це живий організм, який постійно розвивається, найкраще мовні зміни відображаються, перш за все, на власних іменах людей. Зараз ми перебуваємо в процесі глобалізації, коли стираються рамки культур, падають мовні бар'єри, це відображається в універсалізації власних імен. Якщо раніше було досить просто визначити за ім'ям і прізвищем людини звідки вона, то зараз це практично неможливо. В першу чергу через мовні запозичення, які з часом укорінюються в мові. Особливо відчутно власні імена завжди реагували на політичні, культурні зміни в країні, житті суспільства у цілому. Ми дослідили випадки використання паремій з власними іменами в

італійських засобах масової інформації, прослідкували еволюцію літературних власних імен.

Список використаних джерел:

1. Рылов Ю.А. Имена собственные в европейских языках. Романская и русская антропонимика. Курс лекций по межкультурной коммуникации / Ю.А. Рылов. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2006. – 311 с.
2. Il nome e la legge – [Електронний ресурс] : стаття – Режим доступу до статті : <http://genitoricrescono.com/il-nome-e-la-legge/>
3. I segreti di Pulcinella – [Електронний ресурс] : стаття – Режим доступу до статті: <http://cerca.unita.it/ARCHIVE/xml/45000/44322.xml?key=Sergio+Givone&first=21&orderby=1&f=fir&dbt=arc>

Джим А.Ю.

студентка,

Сумський державний університет

ПРИВІТАННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Поняття дискурсу – це одне з основних досліджуваних понять лінгвістики. Це досить складне, комунікативне явище поєднує екстралінгвістичні та когнітивні елементи, тому даний термін можна назвати центральним у лінгвістиці.

Вперше термін «аналіз дискурсу» був введений американським лінгвістом Зеллігом Харрісом. Він використовував даний термін для аналізу зв'язного мовлення, за допомогою дистрибутивного методу. Згодом термін розпочали асоціювати з німецьким терміном «Textlinguistik», а також із терміном «linguistica del testo» за роботами Е. Косеріу [2], тобто два поняття «дискурс» і «текст» почали ототожнювати. Їх розмежування почалося наприкінці 70-х – напочатку 80-х років XX століття [8, с. 670].

Відомий дослідник дискурсу Т. ван Дейк [10] визначає такі значення даного терміну: 1) у широкому розумінні дискурс може бути письмовим, мовленнєвим, а також мати як вербальну складову, так і невербальну; 2) у вузькому ж значенні дискурс – мовленнєвий чи письмовий вербальний продукт комунікативної дії; 3) як конкретна розмова дискурс завжди пов'язаний з контекстом та конкретними умовами; 4) як тип розмови дискурс пов'язаний не з конкретними комунікативними діями, а з типами вербальної продукції; 5) дискурс як жанр, наприклад, науковий дискурс, дискурс привітання, політичний дискурс, і т. д.; 6) як узагальнене уявлення про певну історичну спільноту, культуру, період.

В.В. Красних, у свою чергу, трактує дискурс як вербалізовану мовленнєво-мисленнєву діяльність, що включає лінгвістичні та екстралінгвістичні компоненти, при цьому текст – це елементарна одиниця

дискурсу [3, с. 190], тобто у підході дослідниці текст визначається через дискурс або дискурс через текст, і ці два поняття є взаємопов'язаними.

На думку М.Л. Макарова, дискурс містить у собі взаємодію, діалог, має інтерактивну природу [5; 6]. Дискурс – це певне соціолінгвістичне утворення, яке продукується завдяки адресату та адресанту у конкретних комунікативних, прагматичних і соціальних умовах, ситуаціях [7]. Саме цього визначення ми і дотримуємося у даній роботі.

Вираження привітання – це типові ініціальні формули, які виступають свого роду комунікативним зачином, який виконує фатичну мовну функцію, вони виявляють ввічливість адресанта. Носії мови починають розмову з виразу доброзичливості, переважно певного побажання, задають «етикетний тон» всьому спілкуванню, визначаючи ситуацію, набір диференціальних ознак і т. д.

Варто зазначити, що елементи дискурсу привітання в першу чергу призначені для маркування соціальних відносин, що виникають в процесі комунікативного акту [4, с. 193]. Знання цих маркованих елементів необхідне як під час спілкування в малих та однорідних соціальних групах, так і під час спілкування представників різних соціальних груп і навіть представників різних націй. Однак, необхідно враховувати, що, незалежно від мови та менталітету, спілкування між людьми проходить на трьох рівнях: офіційному, нейтральному та фамільярному. Кожному рівню відповідає притаманний саме йому стиль мовлення, за допомогою якого ми можемо розмірковувати про рівень знайомства, зв'язки, а також про соціальний статус співрозмовників.

Формула «*Hi! How goes it?*» репрезентує фамільярне привітання, яке пов'язане з досить близьким рівнем знайомства співрозмовників, у той час як під «*Good morning/afternoon/evening*» розуміється формальний/офіційний або нейтральний рівень прояву ввічливості. Досить часто співрозмовники висловлюють привітання, використовуючи формули «*Nice to meet you!*» або «*How do you do?*»

Прикладом схожого типу привітання може наступний уривок з художнього твору:

«*Nice to meet you!*» he exclaimed, surprised by John's nudge. He threw John a «*why-did-you-do that?*» look. Izumi smiled. She could tell Terry felt out of place. «*Hello, again,*» she said pleasantly. «*I never thanked you for helping me last week. (silence) Thank you, Terry*» [9, p. 52].

З наведеного фрагменту можна зробити висновки, що співрозмовники знайомі досить добре, спілкуються на фамільярному рівні, адже форма їх спілкування носить неофіційний характер (звертання на ім'я, люб'язна манера вимови, радісний вигук від здивування).

Варто зазначити, що в англійській мові є скорочена форма привітання, яка є неофіційною та використовується у спілкуванні добре знайомих одне з одним людей або людей, які займають приблизно однакове соціальне положення (наприклад, клерки в офісі, сусіди по будинку) – «*Morning!*» [1, с. 272]. У даному випадку первинне значення (побажання та констатація доброго ранку) формули привітання не втрачається, а навіть урізноманітнює

мовлення та надає йому відтінок рівності між людьми. Цей варіант є неформальним способом привітатися.

В англійській мові після традиційного привітання «*Hi! Hello! Good Morning!*» etc. часто можна почути запитання типу «*How are you?*» При цьому людина, яка поставила запитання, не очікує почути від співрозмовника детальної розповіді про його справи чи здоров'я, навіть якщо є час, щоб розповісти про це. Це свого роду вираження дружніх почуттів до співрозмовника. Традиційно обмін привітаннями такого типу відбувається наступним чином:

«**Hello, Joshua, I'm so glad you're here again**» **she said sweetly.** *She was stoned again. «Hi Mary Jane, how are you doing? Malone asked, «Why don't you show me how to operate the VCR, I need to watch some tapes». She grabbed his arm with both hands. «Sure, come on. We'll watch together»* [13, p. 95].

У семантичному плані дана вітальна конструкція містить заохочення до комунікації (**Hello, Joshua**) та вияв емоційного стану адресанта (*I'm so glad you're here again*). Вживання імені співрозмовника вказує на повагу та прихильність до нього. Також привітання «*Hi Mary Jane, how are you doing?*» демонструє турботу адресанта щодо адресата, показує, що перший сумує та переймається за останнього, автор використав так би мовити подвійне привітання, щоб підсилити важливість моменту зустрічі. Слова автора **she said sweetly** дають змогу зрозуміти, що дівчина відчуває певний рівень симпатії до хлопця та що це виключає нейтральність розмови.

Аналізуючи привітання сучасних американців, відомий американський дослідник та психіатр А. Шеффлен відмічає, що основними моментами привітання (як процесу), є: орієнтація (очі та обличчя), кінесичні рух, який називають «спалах брів» (eyebrow flash), вербальна формула привітання, жест привітання, в якому бере участь долоня. [12, с. 38]. Привітання виражають бажання розпочати розмову, слугують часовим поясненням того, коли і як відбувся контакт [1, с. 271].

Особливість фізичного контакту співрозмовників залежить від стосунків, часу, який минув після попередньої зустрічі тощо [12, с. 38-39]. Наприклад:

«*He had her hands in both of his and, as always, there was something hot and vital and exciting about his grip. Before she quite knew what he was about, he had bent and kissed her cheek, his mustache tickling her. As he felt the startled movement of her body away from him, he hugged her about the shoulders and said: «My darling little sister!»* [11, p. 479].

У даному прикладі спостерігається нагромадження дієслів, які демонструють певну близькість учасників комунікації, їх почуття, бажаність цієї зустрічі (події з книги доводять той факт, що персонажі не бачилися досить довгий проміжок часу, про що і свідчать обійми, поцілунок, тримання за руки).

Привітання – це двосторонній акт комунікації, який вимагає відповіді, тобто привітання у відповідь. Мета привітання полягає в ініціюванні мовного контакту. Критеріями правильності вибору мовних, синтаксичних одиниць, які реалізують привітання, є результативність та ефективність впливу на партнера спілкування. Привітання можуть виражатися вербальними та

невербальними формулами, однак, найчастіше, ці два способи поєднуються, щоб увиразнити початок комунікативного акту.

Список використаних джерел:

1. Аршавская Е.А. Речевой этикет современных американцев США (на материале приветствий) / Е.А. Аршавская // Национальная специфика речевого поведения. – М.: Наука, 1977. – С. 268-277
2. Косериу Е. Современное положение в лингвистике / Е. Косериу // Известия АН СССР. Серия литературы и языка, – 1977. – № 6. – С. 45–47.
3. Красных В.В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность / В.В. Красных. – М. : Изд-во Диалог, МГУ, 1998. – 352 с.
4. Лендел Ж. Обращения, приветствия и прощания в речевом этикете современных венгров / Ж. Лендел // Национальная специфика речевого поведения. – М.: Наука, 1977. – С. 193-218
5. Макаров М.Л. Интерпретативный анализ дискурса в малой группе / М.Л. Макаров. – Тверь : Изд-во Твер. гос. ун-та, 1998. – 200 с.
6. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М.Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 280 с.
7. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації / Г.Г. Почепцов. – К. : Спілка рекламистів України, Українська асоціація паблік рілейшнз, 1996. – 175 с.
8. Степанов Ю.С. Между системой и текстом – дискурс / Ю. С. Степанов // Язык и метод. К современной философии языка. – М. : Языки русской культуры, 1998. – С. 655–688.
9. Bronte Judith. Journey of the Heart [Electronic resource]. – Access mode : http://judithbronte.com/pdf/Journey_of_the_Heart.pdf. – (27.11.2016).
10. Dijk T.A.van. Ideology : A Multidisciplinary Approach / T.A. van Dijk. – London : Sage, 1998. – 147 p.
11. Mitchell Margaret. Gone with the wind [Electronic resource]. – Access mode : http://campbellmgold.com/archive_ebooks/gone_with_the_wind_mitchell.pdf. – (27.11.2016).
12. Schefflen A.E.. Body language and social order. Communication as behavioral control / A.E. Schefflen, A. Schefflen. Prentice-Hall, Englewood Cliffs. N.Y., 1972.
13. Welch William F. Terror at Tahoe [Electronic resource]. – Access mode : <http://free-pdf.net/ebook.php?id=BBDzaQZ9aRYC>. – (27.11.2016).

Ковальчук Л.В.

асистент,

*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

ДО ПРОБЛЕМИ ДЕКОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЇ ПРЕДМЕТА ДУМКИ МОВЦЯ В ДИСКУРСІ

Актуальність студіювання контексту як багатоаспектного лінгвістичного феномену важко переоцінити в умовах загальної спрямованості когнітивно орієнтованих досліджень на вивчення контексту як ментального утворення, що опосередковує процеси продукування та інтерпретації дискурсу.

Послугуючись сучасним соціокогнітивним підходом Т.А. ван Дейка [5], ми розглядаємо контекст не як об'єктивно існуюче утворення, а як особливий, згенерований комунікантами в режимі реального часу ментальний конструкт, який динамічно функціонує в процесі їх вербальної взаємодії. В такому ракурсі цілком обґрунтованим є використання терміну не «контекст» (тим паче, що поняття «контекст» вже давно стало детермінологізованим), а «контекстуальна модель».

Контекстуальна модель (далі – **КМ**) – це ментальна репрезентація релевантних вимірів комунікативної ситуації в епізодичній пам'яті комунікантів, що забезпечує тематичну когерентність дискурсу та його семантико-прагматичну наповненість. Дворівнева ієрархічна структура КМ передбачає розмежування *мікромоделі* контексту на локальному рівні та *макромоделі* контексту на глобальному рівні.

Мікромодель контексту – це модель поточної комунікативної ситуації (місце, час, мовець, адресат, відносини між ними, їх особисті (ситуативні) знання, оцінки, емоції). Це *динамічне* утворення, яке може змінюватись в процесі комунікації. Макромодель контексту включає соціально-культурні знання комунікативних партнерів, які є відносно *статичними* на момент комунікативної взаємодії. Такий тип контексту є релевантним, навіть не будучи актуалізованим [6, с. 109]. Мікро- та макромодель контексту симультанно функціонують та взаємодіють в процесі розгортання дискурсу. Підпорядкування мікроконтексту на локальному рівні макроконтексту на глобальному рівні відображається в термінах «*контекст в контексті*» [1, с. 60].

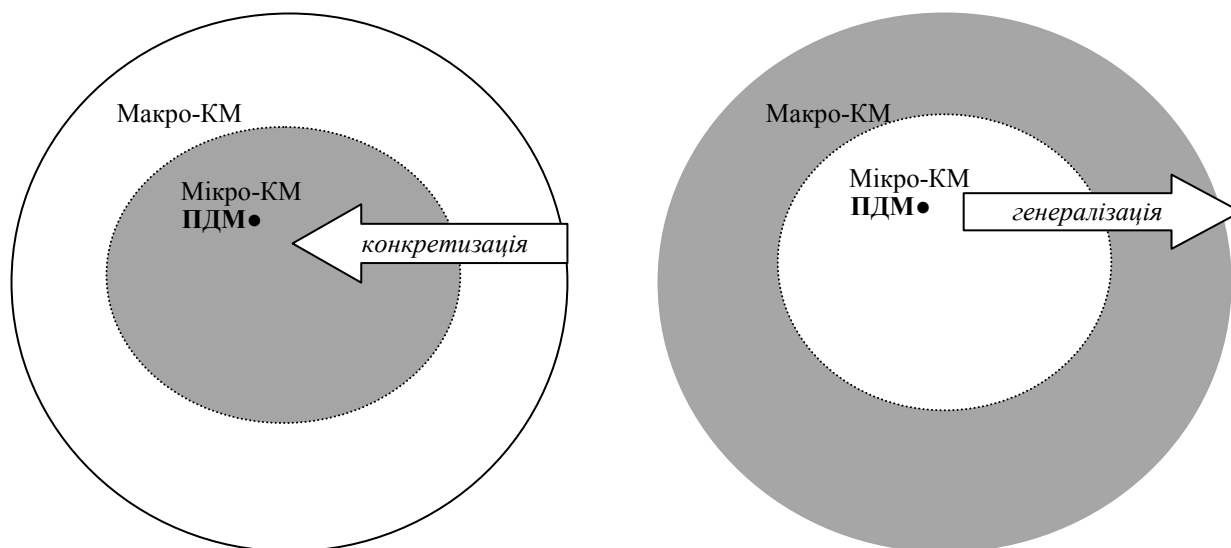
Розкриття когнітивного потенціалу та функціональних особливостей КМ є можливим лише в органічному зв'язку з тематичним суб'єктом комунікації – **предметом думки мовця** (далі – **ПДМ**). Поділяючи погляди У. Чейфа, ми визначаємо ПДМ як «когерентну агрегацію (накопичення) думок (позицій), що вводяться мовцем у розповідь і розвиваються або самим мовцем, або спільно з його співрозмовниками» [4, с. 674].

ПДМ та КМ перебувають у відношеннях «*фігури*» та «*фону*» (*figure – ground relations*), де «фігурою» виступає ПДМ, а «фоном» – КМ. ПДМ, що ментально генерується та вербально експлікується мовцем в дискурсі, ідентифікується адресатом лише за умови урахування релевантних контекстуальних умов комунікації.

Контекстуальність ПДМ як «різний ступінь важливості контексту комунікативної ситуації, фонових знань для розуміння змісту вербального висловлення» [3, с. 253] знаходить свою реалізацію у двох різновекторних контекстуальних операціях – **контекстуалізації** та **деконтекстуалізації**.

Контекстуалізація ПДМ – це лінгвокогнітивна операція, що полягає у використанні комунікантами вербальних та невербальних маркерів для конкретизації ПДМ в дискурсі, в той час як деконтекстуалізація ПДМ – це лінгвокогнітивна операція, що полягає у використанні комунікативними партнерами лінгвістичних маркерів з метою генералізації ПДМ в дискурсі з опорою на релевантну КМ.

Різновекторність контекстуальних операцій – контекстуалізації та деконтекстуалізації ПДМ – представимо за допомогою поданого нижче рисунка:

Рис. 1. Різновекторність контекстуалізації та деконтекстуалізації ПДМ

Джерело: розроблено автором

Як бачимо, контекстуалізація спрямована на конкретизацію ПДМ в дискурсі (вектор «від загального до конкретного» – від макро-КМ до мікро-КМ) і передбачає максимальну залежність ПДМ від його мікроконтексту (*context-dependent*). Деконтекстуалізація зорієнтована на генералізацію (узагальнення) ПДМ в дискурсі (вектор «від конкретного до загального» – від мікро-КМ до макро-КМ) і засвідчує мінімальну залежність ПДМ від його мікроконтексту (*context-independent*).

Деконтекстуалізація ПДМ як лінгвокогнітивна операція викликає до себе неабиякий інтерес науковців та являє собою поле для перспективних лінгвістичних досліджень. Наші наукові розвідки, що базуються на ретельному аналізі численних лінгвістичних ресурсів, засвідчили той факт, що, оскільки не існує комунікації у вакуумі, то не може бути і повної деконтекстуалізації ПДМ в дискурсі. Іншими словами, абсолютна деконтекстуалізація ПДМ можлива лише в ідеалі на віртуальному рівні.

При повній деконтекстуалізації ПДМ мовець та адресат зводяться до одного антропологічного центру. Адресат виступає послідовником ролі мовця і, навпаки, мовець програмує подачу ПДМ з перспективою передбачення того, що адресат повністю заглибиться у світ сприйняття мовця [2, с. 94].

Необхідними умовами деконтекстуалізації ПДМ є також перманентність та прототипність ПДМ, соціальна взаємоузгодженість статусів мовця та адресата, єдиний і спільний для комунікативних партнерів рівень узагальнення ПДМ. Тобто, абсолютна деконтекстуалізація ПДМ передбачає максимальну апроксимацію (зближення) КМ комунікантів аж до їх повного

накладання одна на одну. Це виявляється неможливим в реальному спілкуванні, оскільки в ході розгортання дискурсу комуніканти генерують унікальні, асиметричні, динамічні, суб'єктивні КМ.

Проте, як показують наші наукові розвідки, має місце часткова деконтекстуалізація ПДМ в дискурсі. Частково деконтекстуалізований ПДМ набуває відносної автономності, тобто його зміст є зрозумілим без активації мікро-КМ на локальному рівні («відшарування» мікроконтексту), проте завдяки екстраполяції в область макро-КМ на глобальному рівні («нашарування» макроконтексту).

Лінгвістичними маркерами деконтекстуалізації ПДМ слугує широкий арсенал лексико-семантичних, граматичних, синтаксичних та стилістичних засобів (неозначений артикль та неозначені займенники, узагальнюючі займенники, інклюзивний займенник «we», прислівники «always», «never», «everywhere», «nowhere», дієслівні форми теперішнього неозначеного часу, неозначено-особові речення, метафора, метонімія, порівняння, тавтологія, прецедентні феномени).

Таким чином, деконтекстуалізація ПДМ в дискурсі, яка ґрунтується на спільних соціально-культурних знаннях комунікантів, існує лише потенційно, однак таку потенційність слід враховувати як точку відрахунку, адже деконтекстуалізація ПДМ – це тимчасова транзитивна (перехідна) контекстуальна операція, за якою слідує контекстуалізація ПДМ.

Список використаних джерел:

1. Булатецька Л.І. Контекст в контексті / Л.І. Булатецька // Мовні та концептуальні картини світу. – Київ: Видавництво Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2002. – С. 60-73.
2. Воробйова О.П. Текстовые категории и фактор адресата / О.П. Воробйова. – К.: Вища школа, 1993. – 199 с.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Chafe W. The Analysis of Discourse Flow / W. Chafe // The Handbook of Discourse Analysis. – Blackwell Publishing, 2003. – P. 673-687.
5. Dijk T.A. van. Discourse and Context: A Sociocognitive Approach / T.A. van Dijk. – New York: Cambridge University Press, 2008. – 266 p.
6. Verschueren J. Understanding Pragmatics / J. Verschueren. – London, New York: Oxford University Press, 1999. – 295 p.

Kovtan N.M.
Student,
Uzhgorod National University

**INDIVIDUAL AUTHOR METAPHORICAL CONCEPT DEATH
IN THE ARTISTIC PICTURE OF THE WORLD
OF FANTASY NOVELS BY J. K. ROWLING**

Modern cognitive approaches in linguistics treat the metaphor as a basic mental operation [7]. Under this approach, authors express their ideas through metaphors, using them to decorate the style. Moreover, they also think in metaphors, investigate and explain the world through metaphors. The expanded understanding allows the researcher to call any transfer of meaning from one object to another 'metaphor' by similarity, free association and other techniques.

The magic of the series by J. K. Rowling lies in her ability to enchant both children and adults. Interesting plot, a detailed description of the characters, a very special sense of humour and usage of hidden meanings, metaphors made her novels so popular. British writer uses metaphorical names for her characters such as Luna, Draco, Black, Lupin and so on. Also, she uses personification to discuss thoughts, the human mind, feelings, death and love.

J. K. Rowling made up not just a story but a whole world with magical institutions such as schools, banks, shops and even the Ministry of Magic with its departments, committees, and laws [15]. The Department of Mysteries was the most secret and important Department of the Ministry of Magic. Wizards are Unspeakable; they investigate various notions – the secrets of death, time, space, thought, prophecy, and love. It is reflected in the titles of department's subdivisions: Time Room, Space Chamber, Love Chamber, Death Chamber, and Brain Room. The presence of research centres of these notions shows their importance to the magical world and the series; they are the basis for central conceptual metaphors in the text: DEATH IS A WIZARD, LIFE IS THE CHOICE OF A PATH, and LOVE IS THE BIGGEST MAGICAL POWER. They derive from basic metaphorical concepts but are more specified because of the peculiarities of the genre of fantasy. In the text, they unfold into a number of metaphors.

In several media interviews, Rowling has noted that death was one of the central themes within the series. Metaphor DEATH IS A LIVING BEING in the Germanic languages produces the metaphorical concept DEATH IS A MAN [1]. In the story of Harry Potter, the same metaphorical concept transforms into DEATH IS A POWERFUL WIZARD in an Invisibility Cloak, which he puts on so that people did not hear death approaching. This metaphor occurs more in the last two books of the series and is vital for understanding the key characters and plot, precisely the final battle results. It occurs for the first time in a tale about three brothers. They met him on halfway across the river, hooded and in the Invisibility Cloak; he was angry they escaped from him and wanted revenge:

– *But Death was cunning. He pretended to congratulate the three brothers upon their magic, and said that each had earned a prize for having been clever enough to evade him* [17, p. 350-351].

From the story, we learn that Death gave brothers three objects that he possessed – Deathly Hallows: the Elder Wand, the Resurrection Stone, and the Cloak of Invisibility. So the metaphorical concept DEATH IS A powerful wizard is specified by his possession of three powerful magical artefacts. With the development of events, it becomes clear that this is not a children's tale, and these artefacts are real. For many heroes of the story DEATH IS AN ENEMY that should be conquered otherwise he will capture them:

- *The last enemy that shall be destroyed is death* [17, p. 369].
- *... a wand worthy of a wizard who had conquered death!* [Ibid., p. 351]
- *And so Death took the first brother for his own* [Ibid., p. 352]

Even Dumbledore admitted that he wanted ‘*to conquer death*’ and was obsessed with the idea to become ‘*master of death*’ [Ibid., p. 602].

However, sometimes DEATH IS A FRIEND when a person had spent a worthy life and is ready to go on:

- *And then he greeted Death as an old friend, and went with him gladly, and, equals, they departed this life* [Ibid., p. 352].
- *Kill me, then. Voldemort, I welcome death!* [Ibid., p. 401]
- *...he will have arranged matters so that when he does set out to meet his death, it will truly mean the end of Voldemort* [Ibid., p. 580].

In the last novel, Harry understood there was the only way to protect people he loved from death – to come to Voldemort and let him kill Harry:

- *His job was to walk calmly into Death's welcoming arms* [Ibid., p. 583].

On the contrary, LOVE IS THE BIGGEST MAGICAL POWER, the only way to overcome death, and Harry understood it. It helped him not only to survive but also to protect others and finish that war.

References:

1. Беляевская Е. Г. Метафорические концепты как «инструмент» семантических исследований / Елена Георгиевна Беляевская // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – М., 2008. – №. 552.
2. Кузьмина С. Е. Концептуальная метафора и метафорический синтаксический концепт (на материале английского языка) / С. Е. Кузьмина. – Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета, 2010. – С. 74–77.
3. Наер В. Л. Концептуальная и стилистическая метафора: общее и различное / В. Л. Наер // Когнитивные основания стилистических аспектов дискурса. – М. : МГЛУ, 2003. – С. 3–12.
4. Нерознак В. П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма / В. П. Нерознак. – Омск : изд-во ОмГПУ, 1998. – С. 80–85.
5. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
6. Садовник-Чучвага Н. В. Вербалізація концептуального сегменту сімейно-родинні стосунки як складової концептосфери чоловічого роду британських міфопоетичних текстів (на матеріалі давньоанглійської героїчної поезії та сучасних британських творах жанру

фентезі) / Н. В. Садовник-Чучвага. – Національний університет «Острозька академія», 2011. – С. 342–346.

7. Andreev V. Metaphorical Modeling in Fictional Prose as a Reflection of Its Thematic Focus / V. Andreev, Z. Fomicheva // Mediterranean Journal of Social Sciences. – 2016. – P. 263.

8. Lakoff G. Metaphors we live by / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago : University of Chicago press, 2008. – 242 p.

9. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor / George Lakoff. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 202-251.

10. Lakoff G. More Than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor / George Lakoff, M. Turner. – Chicago : University of Chicago Press, 1989. – 230 p.

11. Rowling J. K. Harry Potter and the sorcerer's stone / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 1998. – 309 p.

12. Rowling J. K. Harry Potter and the chamber of secrets / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 1999. – 341 p.

13. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 1999. – 435 p.

14. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 2000. – 743 p.

15. Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 2003. – 870 p.

16. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 2005. – 652 p.

17. Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows / Rowling Joanne Kathleen. – New York : Scholastic Press, 2007. – 759 p.

18. Turner M. Conceptual Integration and Formal Expression. Metaphor and Symbolic Activity / M. Turner, G. Fauconnier. – 1995. – P. 86-112.

Козоріз М.А.

студент,

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ПЕРЕДУМОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ

Проблема дослідження категорії часу стала однією із центральних не лише у природничих науках, але й у гуманітарних. Будучи невід'ємною частиною мови, час знаходить відображення в одиницях різних мовних рівнів: морфологічного – у вигляді дієслівної категорії часу, лексичного – як темпорально-марковані слова, синтаксичного – у вигляді темпоральних синтаксичних конструкцій. Отже, категорія темпоральності охоплює усі рівні мовної системи та утворює єдність граматичних та лексичних засобів вираження часу.

Серед лінгвістичних досліджень останніх десятиліть можна виділити два напрями: а) аналіз темпорально-лексичного поля (частини поля) або конкретних лексем часу у прямих лінгвістів В.В. Морковіна, О.С. Мельничук,

Н.А. Потаєнко; б) аналіз функціонально-семантичного поля часу з описом особливостей видо-часової системи, якому присвячені дослідження О.В. Бондарко [1, с. 114].

Як відомо спеціалізовані засоби вираження темпоральної семантики є різнорівневими. **Граматичний час**: а) морфологічний час – категорія дієслівного часу; б) синтаксичний час – категорія часу речення; в) лексико-синтаксичний час – категорія іменної темпоральності. **Лексичний час** – це слова, у тлумачення яких входить компонент часу: темпоральні прислівники, іменники, прикметники тощо.

Розглядаючи категорію часу дієслова з точки зору функціонального підходу, перш за все слід визначити поняття функціонально-семантичного поля (ФСП). ФСП – «це угруповання різнорівневих засобів мови, об'єднаних певною семантичною категорією та їхньою спільною семантичною функцією» [2, с. 17].

ФСП темпоральності відноситься до ФСП з предикативним ядром, оскільки ядро (центр) ФСП темпоральності утворене граматичною категорією часу дієслова та оточене периферійною сферою категорійних значень – сферою лексики. І, незважаючи на те, що лексичні засоби знаходяться на периферії ФСП темпоральності, саме за рахунок них здійснюється часова орієнтація. Виступаючи в ролі конкретизаторів часових значень дієслівних форм, лексичні засоби модифікують їх часову семантику. Оскільки «граматичний час дієслова виражає темпоральний план змісту висловлювання дуже широко і абстрактно, тому постійно виникає комунікативна потреба конкретизувати час за рахунок лексичних засобів» [4, с. 189].

Отже, часові форми дієслова мають обмежені можливості, в той час як темпоральна лексика має набагато ширші, оскільки всі граматичні значення можуть бути інтерпретовані саме за допомогою лексичних.

Кожний темпорально-маркований клас слів вносить властивий йому елемент темпоральності у речення. Найбільша точність часової орієнтації досягається при цьому за допомогою іменників, оскільки лише вони можуть передати точне визначення учасі, називаючи, наприклад, шкали природніх явищ, вікову шкалу, календар, історичні події тощо.

У реченнях без лексичних маркерів темпоральності основне або часткове часове значення граматичної форми дієслова виражається відносно моменту мовлення. У подібних реченнях час референції – це імпліцитна величина, що не має особливих засобів вираження.

У реченнях із лексичними маркерами темпоральності час референції – експліцитна величина, яка виражається за допомогою обставин часу. Тому Г. Рейхенбах розробив достатньо простий метод аналізу семантики часових форм і вказав на співвіднесеність з трьома точками (або моментами): 1) момент мовлення, граматично виражений дієслівною формою; 2) момент дії; 3) точка референції, представлена лексичними маркерами [3, с. 130].

Під моментом мовлення зазвичай розуміють час повідомлення, тобто час, протягом якого вимовляється висловлювання. Моменту дії відповідає точка

або інтервал на лінії часу, протягом якого відбувається подія, дія чи процес. Точка референції – це точка або інтервал на лінії часу, з позиції якої відбувається опис події, тому вона може бути визначена як час перспективи.

Тому, залежно від темпоральної ситуації лексичні показники часу можуть виконувати дві різні функції: 1) під час збігу часу референції і часу дії, однаково співвіднесених з моментом мовлення, – конкретизувати значення дієслівної форми; 2) під час збігу часу референції і часу події, що пересікаються з моментом мовлення або ж зовсім не пов'язані з ним, – модифікувати значення дієслівної форми [5, с. 47].

Отже, часові форми дієслова є недостатніми засобами вираження часового відношення моменту мовлення та часу протікання дії. Залежно від темпоральної ситуації, лексичні маркери можуть або конкретизувати, або модифікувати значення дієслівної форми. Таким чином саме за рахунок обставин, які містять уточнення часу, відбувається актуалізація положення події чи дії в часі.

Список використаних джерел:

1. Потаенко Н. А. Время в языке (опыт комплексного описания) / Н. А. Потаенко // Логический анализ языка: язык и время. – М. : Индрик, 1997. – С. 113-121.
2. Проблемы функциональной грамматики: Полевые структуры / Отв. ред. А. В. Бондарко, С. А. Шубик – СПб. : Наука, 2005. – 480 с.
3. Рейхенбах Г. Философия пространства и времени / Г. Рейхенбах. – М. : Прогресс, 1985. – 344 с.
4. Скобликова, Е. С. Современный русский язык. Синтаксис простого предложения / Е. С. Скобликова. – М. : Просвещение, 1979. – 236 с.
5. Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность / Отв. ред. А. В. Бондарко. – Л. : «Наука», 1990. – 263 с.

Козуб Ю.В.

студент,

Науковий керівник: Лопатюк Н.І.

кандидат філологічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТІВ ОГолошень НА ПРИКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ПРЕСИ

Стаття присвячена дослідженню ролі синтаксичної побудови текстів англomовних оголошень в пресі. Розглядається зв'язність елементами рекламних та приватних оголошень. Вперше синтаксичні побудови як засоби зв'язності тексту розглядаються з позиції етикетизації англomовного газетного

дискурсу, що дозволяє пояснити синтаксичну організацію оголошень як засобів впливу на читача.

Актуальність статті полягає у тому, що синтаксичне оформлення публіцистичних текстів останніми роками змінюється. Публіцистичний текст спрямований до масової і різномірної аудиторії. З'являється необхідність використання експресивних засобів та різних синтаксичних конструкцій для максимальної дії на читацьку аудиторію, а також на формування і розвиток мовного смаку і зміни суспільної свідомості.

Популярність та прогресивність англомовної газети зумовлює проблему вивчення структурних та синтаксичних особливостей організації текстів оголошень. Особливість нашого дослідження полягає в аналізі англомовних оголошень, а саме синтаксичної організації тексту та самої структури тексту різних типів оголошення.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей синтаксичної організації оголошень в англомовній пресі

Завдання статті полягає у виявити особливості синтаксичної організації газетного тексту у сучасному англомовному газетному дискурсі; описати особливості структури різних типів оголошень та здійснити кількісний аналіз синтаксичних особливостей тексту оголошення.

Призначення публіцистичного стилю – повідомляючи, переконувати, впливати на маси, формувати в людей правильне відношення до суспільних проблем, повідомляти інформацію, що має суспільно-політичне значення. Оголошення є жанром газетного дискурсу, який займає важливе місце в житті людини. Оголошення в англомовній пресі несе важливу функцію впливу, та інформативну. Англійська мова у галузі реклами використовується відтоді, як щотижневі газети почали розміщати на своїх шпальтах матеріали про книги, чай, ліки та інші товари національного виробництва [2].

Одна з головних вимог до тексту оголошення є його швидке, повне і адекватне сприйняття адресатом, що пов'язано з усвідомленням його цілісності і зв'язності

М. В. Гусар у своїй роботі пропонує поділ побудови оголошень у англомовній пресі на компоненти такі як : Першим у цьому списку є заголовок, який виконує одну з найважливіших функцій, основний текст та кода [1, с. 234].

Першим у цьому списку є заголовок, який виконує одну з найважливіших функцій. Перш за все це є інформативна, атрактивна, інтригуюча а та спонукальна функція. першого слова у тексті. Це і здійснює привертання уваги адресата. Сучасний газетний заголовок має бути коротким і помітним, оскільки має на меті заінтригувати читача, який бігло переглядає багато видінь. Заголовок має надавати огляд і узагальнення змісту матеріалу, що міститься у статті, максимально привертаючи увагу читача, і мінімально витрачаючи місце на газетній полосі. Для посилення експресії в одному заголовку може бути використано кілька стилістичних засобів [3].

Доповненням до заголовку може бути підзаголовок. Підзаголовок – це є такий своєрідний текст, що знаходиться між заголовком та основним текстом. Підзаголовок є більш конкретним, його розташування може варіюватися: він може передувати заголовку або слідувати йому. Графічно підзаголовок оформлюється, як правило, дрібнішим, ніж заголовок шрифтом, але крупнішим, ніж основний текст.

Ще одним компонентом оголошення є основний текст. Основний текст несе за собою також інформативну функцію та спонукальну. Не менш важливим рахується такий компонент як регулятивна частина або як часто називають кода, яка необхідна для встановлення контакту між адресантом і адресатом. Вона містить додаткові дані про місцезнаходження адресанта, номер телефону, чи інші дані за якими можна з'єднатись, і таке інше, тому з цього випливає, що ця частина виконує інформативну й контактовстановлювальну функції. Це можуть бути адреси, телефонний номер, джерела в інтернеті чи інші [4].

Загальна організація синтаксичного складу в оголошенні проявляється кількістю речень в тексті. Аналіз інформативності тексту наприклад в рекламному оголошенні проводиться шляхом встановлення співвідношення між кількістю речень і пропозиційним складом тексту. У дослідженому тексті ми спостерігаємо: [5]

В даному оголошенні заголовок складається з двох речень. Речення є однаковими за синтаксичною структурою, обидва речення є простими. Розгляд герундію (*seeing*), що дає зрозуміти передачу змісту від адресата до читача. Інформація, що наводить дані про об'єкт рекламування, в даному прикладі передається предикація ми (*Ordinary is:... EXtraordinary is:...*).

Основний текст даного оголошення містить у собі 7 речень. Серед цих речень є атрибутивні конструкції (*attributive clause*)- *world's first, unprecedented, virtually 360-degree, very extraordinary, all-new* [7]. Вони є носіями інформації, що є важлива для адресата.

Всі ці синтаксичні конструкції допомагають розкрити суть повідомлення, яке хотів передати адресат читачу з одного речення, яке надає нам інформацію [5] (див. табл.).

Кода цього оголошення складає одне речення, яке виступає інфінітивним відокремленим зворотом *To learn more*, який є реалізацією підрядної частини умови **If you want to learn more*, повідомляє адресату про можливість дізнатися більше інформації про рекламований об'єкт і, тому, є досить важливим.

З наведених вище прикладів зафіксовано, що у побудові будь-якого оголошення в англomовній пресі використовується різні синтаксичні конструкції та речення, які будують зв'язний текст, що привертає увагу читача.

Заголовок (Headline)	Ordinary is: seeing behind you. EXtraordinary is: seeing around you.
Основний текст (Body Copy)	(1) At Infiniti, we anticipate that you will constantly be surrounded by things you'll need to avoid. (2) That's why we created the world's first Around View Monitor. (3) The innovation of the RearView Monitor taken to a higher level. (4) With four cameras, it's an unprecedented advancement that offers a virtually 360- degree perspective on the world. (5) Now parking is as easy and as intuitive as driving. (6) You won't find the Around View Monitor on an ordinary luxury crossover vehicle, but you will find it on a very extraordinary one. (7) The all-new Infiniti EX
Кода (Contact Information)	To learn more, visit Infiniti.com/EX

Граматичними засобами забезпечення цілісності тексту визнають такі синтаксичні конструкції як: еліпсис, парцеляцію, паралельні синтаксичні конструкції, лексичний повтор [6]. Цілісність тексту забезпечується також іншими синтаксичними будовами, такими як сегментовані конструкції, єдності «питання-відповідь».

Отже, формальна синтаксична організація тексту оголошення, поєднуючись з іншими засобами когезії (лексичними, лексико-синтаксичними), сприяє зв'язності тексту, підвищуючи його етикетність. Еліптичні і номінативні речення здатні забезпечувати цілісність рекламного повідомлення, об'єднуючи елементи різних семіотичних систем – вербальної і візуальної, що є проявом етикетизації англomовного газетного дискурсу, оскільки полегшує адресатові сприйняття, пов'язуючи зображення з текстом. Також оголошення в англomовних газетах має специфічну структуру, що має свої синтаксичні особливості.

Список використаних джерел:

1. Гусар М. В. Лінгвокогнітивний і комунікативно-прагматичний аспекти приватних газетних оголошень (на матеріалі сучасної британської періодики): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 [Електронний ресурс] / Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2004. – 20 с.
2. Єфименко В. А. Особливості когезії в текстах потоку свідомості / В. А. Єфименко // Мова у соціальному і культурному контексті : зб. наук. праць / [наук. ред. А. Д. Белова]. – К., 1997. – С. 198-204
3. Ільченко О. М. Етикетизація англо-американського наукового дискурсу: автореф. дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. М. Ільченко. – К., 2002. – 33 с.
4. Иванова Е. С. Коммуникативная эффективность англоязычной рекламы (когнитивно-семантические основания): автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. С. Иванова. – М., 2002. – 24 с.
5. Anisoara P. Towards a grammar of advertising / P. Anisoara // *Lagos Papers in English Studies*. – Vol. 1. – 2007. – P. 32-37.

6. The Times // <http://www.the-times.co.uk/> 2006, February, 1. 9.

7. The Mirror // <http://www.mirror.co.uk/news/real-life-stories/your-2008-health-and-wealth-stars-283115>

Мандрик К.І.

магістр,

Науковий керівник: Колесник О.С.

доктор філологічних наук, професор,

Київський університет імені Бориса Грінченка

**ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ»
У АНГЛОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ НА ОСНОВІ ПОДІЙ
В УКРАЇНІ 2014-2015 РР.**

Стаття присвячена аналізу лексичних засобів, які вербалізують концепт «збройний конфлікт». Проаналізовано фреймову будову концепту «збройний конфлікт», використання різних стилістичних засобів для позначення даного концепту та простежено синонімічний та антонімічний ряд вербалізаторів.

Актуальність статті полягає в тому, що війни супроводжували людство протягом всієї його історії. Тема війни і в минулі століття становила важливий предмет досліджень, яких в наш час стає ще більше. В минулому столітті у контексті двох світових воєн та розуміння небезпеки використання зброї масового знищення увага до розуміння та осмислення війни посилилась. В наш час, не зважаючи, на відсутність світової війни як такої, підстав для осмислення війни стає тільки більше. На даний момент абсолютно кожна сфера науки про суспільство в цілому та людину зокрема – історія, правознавство, соціологія, тощо – є придатною для створення теорій щодо природи війни, причин її виникнення та ймовірних механізмів її запобігання та вирішення.

Війна як феномен є невід’ємною частиною історії та культури абсолютно усіх народів, а отже як результат абсолютно у всіх мовах мала і досі має свій вплив. Війна асоціюється у людей з спустошенням, розпачем та набуває негативного значення, символізуючи зло, безнадійність та велику ймовірність смерті.

Мета статті полягає у виявленні особливостей вербалізації концепту «збройний конфлікт» на основі матеріалів з видань The Guardian, The New York Times, USA Today.

Завдання статті полягає у визначення концепту; виявленні ключових лексем концепту «збройний конфлікт»; визначенні загальних та специфічних особливостей сприйняття, розуміння та вираження сенсу, який міститься у значеннях лексичних одиниць, які розкривають семантику концепту «збройний конфлікт»; виявленні засобів вербалізації даного конфлікту.

На межі XX – XIX ст. людство опинилося в об'ємному інформаційному просторі, яке необхідно було впорядкувати, осмислити та структурувати. Процеси отримання, переробки, відтворення, передачі інформації стали предметом вивчення цілого ряду наук: теорії штучного інтелекту, антропології, психології, соціології, філософії, комунікативно-когнітивної прагматики, герменевтики і, нарешті, лінгвістики, та особливо когнітивної лінгвістики, яка досліджує процеси пізнання світу людиною, систематизації знань за допомогою категорії мови, вербалізації цих знань та уявлень тощо [4, ст. 252].

Досліджуючи різні мови, які мають властивість позначати навіть найдрібніші деталі зовнішнього та внутрішнього світу, досить важко усвідомити, ба навіть уявити, що відбувалося в первинних позначеннях світу, коли для людини весь світ був лише незвіданим, а як результат перебування людини на певному рівні її еволюції, індивідуалізація речей, осіб, тварин тощо ще не досягла сучасного рівня. З часом, все, що оточувало людину почало привертати її увагу, давало змогу ідентифікувати та узагальнювати сприйняте.

Так виникає поняття концепту, класичне тлумачення якого дала О. Кубрякова: «Концепт – термін, що служить поясненню одиниць ментальних і психологічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відображає знання й досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, відображеної у психіці людини» [6, ст. 23].

Серед багатьох трактувань концепту вивчення війни найбільш релевантним можна вважати культурологічне тлумачення концепту за Ю.С.Степановим та лінгвокультурологічне визначення за І.В.Карасиком та ін. Перший вважає, що концепт уміщує все, що, з одного боку належить будові поняття, а з іншого – те, що робить його фактом культури, тобто вихідна форма (етимологія); стиснута до основних знак змісту історія; сучасні асоціації, оцінки тощо [7, ст. 12]; інші розвивають таке тлумачення: концепт – багатовимірне ментальне утворення з понятійним, образним та цілісним складниками [5, ст. 22].

Досліджуваний нами концепт – це багатозначне слово. Тлумачні словники наводять різноманітні дефініції слова «війна», при цьому змінюється не тільки кількість значень, але й їх розподіл. В одних словниках війна описується декількома словами, інші ж дають детальне визначення. В результаті ми отримуємо, що війна – це збройний конфлікт між двома чи більше сторонами.

Аналіз текстів, які містять вирази, які актуалізують фрейм «збройний конфлікт», дав змогу визначити загальну структуру цього фрейму, так як він представлений в публіцистичних текстах в інтернет – виданнях, а також прийти певних висновків в найбільш доцільному способі побудови його моделі.

Відповідно до моделі, яку запропонував М. Мінський, побудована в нашому дослідженні модель включає наступні базові компоненти:

1) верхній вузол фрейму (термінал першого рівня), який включає в себе ядерну чи макропропозицію, яка описує події «збройного конфлікту» та включає, як мінімум, перший терм та базовий предикат, а також обов'язкові сіркнустанти: показники часу, місця, мети (яку переслідують учасники події);

2) термінали другого рівня, які мають обов'язковий характер для фрейму та включає в якості суб'єктів пропозицій другі терми (ядерної та макропропозиції) та їх предикати;

3) термінали третього рівня, які мають обов'язковий характер для фрейму та включає в якості суб'єктів пропозицій треті терми (ядерної та макропропозиції) та їх предикати;

4) термінали четвертого рівня, які не несуть обов'язків характер для фрейму «збройний конфлікт» та відповідні подіям та діям, які мають непряме відношення до подій «збройного конфлікту».

Аристотель вважав, що вміння створювати тропи є ознакою таланту письменника. Троп (грец. *tropos* – поворот) – слово або вираз, ужитий у переносному значенні. Тропи розкривають суть зображуваного предмета чи явища, вони вживаються для індивідуалізації персонажа, виявляють ставлення автора до зображуваного.

У нашому дослідженні були виявлені такі тропи:

1) метафори: *«The US has not sent a delegate to the meeting; they are elephant in the room.»*

2) епітети: *«Ukraine's forgotten city destroyed by war»*

3) іронія: *«Protesters also reportedly seized the opera house before realizing it was not city hall, lending some credence to the presence of «protest tourists» – Russians affiliated with the Kremlin who arrived to stoke dissent»*

Тема війни увійшла в життя суспільства, хоча б тому, що в минулому столітті вона торкнулася кожного. Як і до, так і після двох світових воєн, війни та збройні протистояння продовжують існувати на теренах певних держав, і, як результат, концепт війни просочився та, можна сказати, укорінився в мові та мовленні. Якщо брати конкретно відображення війни в англomовній публіцистиці, яка зараз відбувається на сході України, то варто виділити такі ідіоми:

1. «cold war» – холодна війна: *«If this pro-Russia current crosses party lines from the far right to the far left, it is because it is based on the strong suspicion that the US want to return to the Cold War and drag Europe in with it.»*

2. «tug of war» – перетягування канату: *«Ukraine's only safe solution is for the lethal tug of war between east and west to the end.»*

3. «to bite the bullet» – прийняти якусь непросту ситуацію: *«But Ukraine must «bite the bullet» on Minsk. For now? There may be no alternative.»*

В масиві статей, які було нами розглянуто, ми побачили, що вербалізаторами «збройного концепту», який має місце на сході України починаючи з 2014 року, виступають різні лексичні одиниці, за допомогою

яких текст набуває виразності та емоційності; ідіоматичні конструкції, які надають опису своєрідності та унікальності; прецедентні тексти, за допомогою яких автор у свідомості реципієнта створює певну структуру подій, а також може нав'язувати думку стосовно тієї чи іншої сторони конфлікту.

Список використаних джерел:

1. The Guardian [Електронний ресурс].
2. The New York Times [Електронний ресурс].
3. USA Today [Електронний ресурс].
4. Будаев Э.В., Чудинов А.П. Зарубежная политическая лингвистика: ученое
5. Карасик, В. И. Категориальный оценочный концепт «подлинность» / В. И. Карасик // Концептуальные сферы «мир» и «человек» : коллектив. моногр. / отв. ред. М. В. Пи-менова. – Кемерово : ИПК «Графика», 2005а. – С. 3–14. – (Серия «Концептуальные исследования». – Вып. 6).
6. Кубрякова, Е. С. Краткий словарь когнитивных тер-минов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина ; под общ. ред. Е. С. Кубряковой ; Филол. фак. МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1996.
7. Степанов, Ю.С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и Принцип причинности / Ю.С. Степанов // Язык и наука конца 20 века. – М. : РАН, 1996. – С. 35–73.

Mukhina V.P.

Student,

Scientific adviser: Karpenko O.Y.

Doctor of Philological Sciences, Professor,

Odessa I. I. Mechnikov National University

ONYMIC MEANS OF INFLUENCE ON THE RECIPIENT

One of the main peculiarities of the XXIst century is the appearance and dynamical development of informational technologies that have improved in their turn the abilities of the communicative technologies. On the one hand, an increasing intensity of information exchange can be the means of making a person's *vita activa* better. On the other one, it can be a weapon for those who eager power to affect an individual's behaviour. The article is dedicated to the investigation of the onymic linguistics manipulative means of influencing on the recipient. The investigation itself was caused by the appearance of negative tendencies in using linguistics devices of communication. The actual necessity of the fulfilled research is based on the fact that admission of usage any manipulative technology is more and more suppressed. One of the most striking features of this problem is that even if that usage is admitted, the proper and detailed analysis is in the deficit. The object of the given research is onomastic space of the political discourse of a speaker. The subject of the given research is the onymic linguistics manipulative influence on a person's consciousness with the aim of forming the thought or behaviour needed.

The goal of the research given is to investigate the influence of an onym on a person's consciousness.

First of all, it is necessary to understand the essence of the notion «onomastic space» – it is a complex of all the proper names in the sender's discourse. N. Kovalska calls them in a very distinct way as «**mental reflections**» adding that «*proper names function as the resource of environment perception. They may contain and transmit the historical experience, life values and genetic memory of the nation to the inheritors*» [3]. Hence, it is possible to presume that appealing to the nation's historical memory with the help of historically significant anthroponyms may be one of the manipulative suggestive technology of influence. To prove this statement let us apply to the B. Obama's speech where we can observe the usage of the proper name «Lincoln» more than three times [5]. Having mentioned the name of the American slaves' saviour, the speaker activated the process of re-coding the anthroponym in the

consciousness so that the receiver associated the speaker with the national hero of the USA. The archetype of the leader arose and the speaker was subconsciously equated with the positive historical figure. The usage of an allusive ergonym «Founders» was noticed in the sentence: «*The genius of our Founders is that they designed a system of government...*» [5]. We consider «Founders» to be the case of generalization when the speaker avoids concretization: exactly who, where, when and how had formed the system of government. He gave just a small part of a historical event and again the archetype of a father of the American nation was awoken in the listeners' consciousness.

Doubtless, such mechanism is the means of getting audience's support. The analogical situation reveals with the usage of the toponym «Washington»: «*I know that I haven't spent a lot of time learning the ways of Washington*» [5]. From the first sight it indeed seems to be the toponym, but, as the matter of fact, it is the ergonym as this proper name alludes to the people united with geographical indicator, in particular, the capital of the USA. At the same time, the coherent concretization of the identity of those people is absent because to accuse publicly the members of the Senate or the House of Representatives in the Capitol of bad fulfilling their own duties can lead to falling of the candidate's ratings that obviously contradicts the intentions of the speaker.

Once D. Carnegie wrote a principle that «*a person's name is to that person the sweetest and most important sound in any language*» [1, c. 75]. Consequently, to make a person listen to the speech, one should use anthroponyms as frequently as possible. However, there is no such an ability to address to each person separately by name standing on the stage in front of the nation. Therefore, the only available solution is to use toponyms, e.g.: «*Hello Springfield!*» or «*America, it is time to start...*» [5]. Here, «Springfield» and «America» have got a generalized function, implying to unite as many people as possible by means of the geographical indicator and to activate the process of identification the onym. O. Shmelov emphasizes that this process can be successful only in case if there exists «**a mental file**» for the referent in the recipient's **mental lexicon** [3, c. 46]. It is important to mention that

the mental lexicon differs from just lexicon as it constantly grows and changes as well as new individual life-experience is acquired. But the problem is that the toponym does not represent the person himself. O. Karpenko seems to confirm the idea that the process of searching referential meaning of an onym has got mainly a **paradigmatic association** [2]. We are deeply convinced that this idea is the key to solving the problem. Ergo, everyone who hears such a fuzzy linguistic device will associate himself with the toponym on the deep level of the consciousness. It is indispensable to point out that the similar pattern of generalization can be found in **neuro-linguistic programming (NLP)**. NLP is an approach or effective model of communication that is based on investigations in neurological processes, language and behavioral patterns. So, the usage of the chrononym «Watergate» in B. Obama's speech: «...*the most sweeping ethics reforms since Watergate*» [5] proves O. Karpenko's position. In this case, the proper name «Watergate» may be associated with the dirty political scandal in the USA (1972-1974) when the first case of resignation of a president took place in this country. Having used the chrononym with an obviously negative meaning that provoked associations with bad historical periods, the speaker intended to unite the people with common feeling, though with a negative one. To create the impression of being the leader, the speaker admitted the fact that it had been in the past but he hinted that it would not happen in the future if he were the head of the country. The same is observed in the B. Obama's expressions: «*in the face of Depression*» (where he refers to severe times of the Great Depression), «*when Katrina happens*» (meaning Hurricane Katrina) or «*what happened on that September day*» (meaning The September, 11 attacks) [6]. The arguments we have presented suggest that this onymic device is based first of all on the associative chains and functions only within the boundaries of the linear relationship «stimulus-association» because «*a human thinks and studies the world primarily with the help of his associations*» [2]. Evading the filters of rational thinking, these chains ram their way to the subconscious space.

To draw a conclusion, one can say that the usage of proper names seems not to have intentions to manipulate people. In fact, it is a very subtle psychological linguistic technology of influence, aiming to limit freedom in thinking and the will as well as to standardize the individuality and uniqueness of a person by using onymic linguistic means of generalization. Of course, the possession of such knowledge may serve the preservation and strengthening of communication for coordinating the society and for the democratization of the public life. What is more important is to use this knowledge for protecting our life from such a psychological violence. Even J. Adams stated that «*nip the shoots of arbitrary power in the bud, is the only maxim which can ever preserve the liberties of any people*» [5].

References:

1. Карнеги Д. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей / Дейл Карнеги. – Киев: Наукова думка, 1989. – 224 с.
2. Карпенко О. Ю. Напрямки асоціативної ідентифікації онімів [Електронний ресурс] / О. Ю. Карпенко // Записки з романо-германської філології. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2012/12/40.pdf>.

3. Ковальська Н. А. Ономастичний простір паремій [Електронний ресурс] / Н. А. Ковальська. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jsru/bitstream/123456789/4455/1/.pdf>.

4. Шмелёв А. Д. Русский язык и внеязыковая действительность / А. Д. Шмелёв. – Москва, 2002. – 492 с.

5. Adams J. Novanglus Essays [Електронний ресурс] / John Adams // No. 3 – Режим доступу до ресурсу: <http://www.john-adams-heritage.com/quotes>.

6. Eidenmuller M. Great Speeches For Better Speaking [Електронний ресурс] / Michael Eidenmuller // McGraw-Hill. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://americanrhetoric.com/speeches/barackobamacandidacyforpresident.htm>.

Оверчук О.В.

аспірант,

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРТАНЬ В ТЕКСТАХ ІНТЕРНЕТ-КОМЕНТАРІВ НА СТОРІНКАХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ УКРАЇНИ ТА США У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ FACEBOOK

Міжособистісному спілкуванні як формі людської діяльності в аспекті засобів вираження адресованості та взаємодії адресанта і адресата присвячений ряд робіт закордонних та вітчизняних науковців (Алпатов В.М., Богданов К.А., Борисова І.М., Вежбицка А., Ларіна Т.В., О. Миронюк, Шамьєнова Г.Р., Штерн А.С., Грайс П., Ліч Дж. та ін.), проте це питання потребує подальшого вивчення, зокрема з позиції спілкування у мережі Інтернет.

Соціальна ситуація, яка склалася на межі тисячоліть, потребує більш детального вивчення лінгвальних процесів, особливо тих, які відбуваються в цифровому середовищі, оскільки активний розвиток інформаційних технологій швидко змінює умови функціонування мови, що призводить до втрати можливості досліджувати унікальні часові пласти її розвитку в різних комп'ютерних сферах, зокрема в Інтернеті [4, с. 59]. Актуальність пропонованої статті визначається недослідженістю звертань як структурного елементу висловлювання у інтернет-коментарях на сторінках політичних діячів України та США у соціальних мережах.

Мета статті – виявити типи звертань та їх роль в інтернет-коментарях на сторінках політичних діячів у соціальній мережі Facebook.

Об'єктом дослідження є звертання в інтернет-коментарях, предметом є особливості використання різних типів звертань у процесі комунікації засобами інтернет-коментування. Матеріалом для дослідження слугували 543 коментарі, опублікованих до медіа-публікацій (постів), розміщених на офіційних сторінках у соцмережі Facebook відомих українських політичних діячів (П. Порошенко,

А. Яценюк, В. Гройсман, К. Згуладзе, О. Ляшко, Л. Гриневич, С. Квіт) та американських політиків (Barack Obama, Hillary Clinton, Donald Trump, Arnold Schwarzenegger, Mitt Romney, Paul Ryan, Sarah Palin).

У нашому дослідженні визначаємо інтернет-коментар як жанр комп'ютерно-опосередкованої комунікації, що являє собою неформальне спілкування з метою публічного вираження своєї думки. Специфіка мовного матеріалу тексту інтернет-коментаря на особистих сторінках політичних діячів, його композиційні й змістові особливості зумовлюють широке використання звертань.

Беручи участь у спілкуванні (усному чи писемному), комуніканти дотримуються тих соціальних норм, які прийняті у соціумі. Звертання і вітання – це ті елементи мовного етикету, які передусім сигналізують про соціальні відношення, що встановлюються в рамках комунікативного акту. Тому головним чинником, який впливає на вибір того чи іншого звертання, є соціальний статус мовців, ситуація спілкування [3, с. 31].

У нашій статті аналізуємо лише коментарі, адресовані власникам сторінок, що дозволить дати оцінку відношенню мовців до адресатів та засобам її вираження.

Адресант звертає увагу на сфери використання мовлення, які впливають на процес спілкування [1, с. 20-21]. За соціально-психологічними значеннями звертань в інтернет-коментарях відносимо їх до офіційної сфери (інституційоване спілкування між представниками державного апарату та населенням), з перевагою рангу адресата, що має вищий соціальний статус і несе тональність субординативності. Комунікація відбувається у межах позасімейної сфери, а саме соціально-політичної, де стилістично користувачі Мережі притримуються нормативності. Ставлення до адресата індивідуальне і залежить від суб'єктивної оцінки конкретного автора повідомлення.

Досліджуючи звертання у інтернет-коментарях на соціальних сторінках політиків за характером взаємин адресантів поділяємо їх на соціальні гоноративи, антропоніми, емоційні звертання та індивідуально-авторські [2, с. 114].

Соціальні гоноративи на позначення посад та звань використовують до осіб, які займають престижні положення в суспільстві. Для україномовних звертань характерна модель (*шановний(а) пан/пані + посада*):

Svitlana Oleksiuk Браво, **пані міністр!** Щастя Вам! Куди передати книжки української серії «Життя знаменитих дітей»?

У свою чергу у англomовному матеріалі фіксуємо наступні гоноративні структури: 1) *Mr. + посада*; 2) *посада*; 3) *посада + прізвище*; 4) *поважне звертання Sir* 5) *Dear + ім'я*:

1) **Ridge York** I've raised my son to value honesty, integrity and his name is his bond. What kind of father would I be if I didn't stand up for the very same principals I've tried to instill in him? If the party wants unity they should stop the shenanigans. Sorry **Mr Speaker** I'm still #nevertrump

2) **Claire Cook** Thank you and Happy 4th of July President

3) **Malo Azizi** Thank you **president Obama**. You will be missed. Let's vote blue. ♥☐☐☐ us

Georgette Berry After that wishy washy display, I think Jeb Bush can relinquish his «low energy» title to you, **Speaker Ryan**. You are capable of so much more.

4) **Karen Ruth Stewart-Zoch** Sir – Trump was not my first choice – but your comments and rhetoric are doing more damage to the Republican party. It is obvious that the Republicans in this country want Mr. Trump as their nominee.

5) **Tim Lang** Dear Hillary, While Donald may be rough around the edges, he is not a criminal. I suggest you step aside and let Bernie run.

У ході аналізу нами виявлено, що антропоніми становлять найбільшу групу звертань і мають наступні форми вираження:

- звертання зразку *пан/пані* (англ. *Mr./Mrs.*) + *прізвище* (ім'я):

Wladyslaw Maczuga Пане Арсеній – гарно Ви написали про Джамалу. Такі слова підтримують український патріотизм, українську солідарність, яка сьогодні Україні дуже потрібна.

Bronson Cote I hope you all had just as good of a celebration and time we did down here in Canada. And I know this has nothing to do with your fourth of July **Mr Barack Obama**, but would you please do something with Hilary!?

Такий вибір комунікативної стратегії адресантів повідомлень свідчить про шанобливе та поважне відношення мовця до суб'єкта звертання, а також вказує на високу мовленнєву культуру самих авторів коментарів та дотримання ними етикетних норм спілкування з особами, що мають вищий соціальний статус.

Проте, у деяких випадках звертання такого типу стилістично мають іронічне забарвлення і демонструють негативне ставлення. Зокрема, простежуємо це у наступному прикладі:

Владислав Кравченко Мабуть у нас більше немає чим зайнятися президенту країни. Війну закінчено, економіку відновлено, податкова система прозора зрозуміла та чесна, корупції покладено край... Я нічого не забув з ваших досягнень, пане президенте?

Olena Demchenko Молодець Ви, Петро Олексіович smile смайлик. Стратег

- ім'я адресата:

Эвелина Александровна Волошина Довго у вас там ще, Олег, розборки ще будуть.. там про людей і народ думати хтось буде чи ні?

Олекса Бабанський Ліля, приберіть, будь ласка, в законопроекті про освіту обов'язковість і примусовість середньої шкільної освіти. Навіть неозброєним оком уже видно, що за всіма ціми обіцянками криється збереження старої примусової монополії на неякісну школу...

Joshua Mouncer You're great **Arnold**, but unfortunately David is a scumbag.

Jim Killion Well then **Mitt**, maybe now you'll do what's best for the country and support Trump. Clinton has no plan on how to deal with domestic terrorism. She only wants to disarm law abiding Americans.

Варто відзначити, що такий тип звертань зустрічається на особистих сторінках окремих постатей політики (О. Ляшко, Л. Гриневич, Арнольд Шварценеггер, Міт Ромні) і виражає фамільярне ставлення до особи. Така мовленнєва поведінка може свідчити про особливу репутацію конкретного політика.

Цікавими є приклади звертання до губернатора Каліфорнії Арнольда Шварценеггера, до якого широкий загал переважно звертається на ім'я (78%) або називає зменшено-пестливою формою імені «*Arnie*», зустрічається навіть лексеми «*brother*», «*man*», що пояснюється репутацією політика як відомої медійної людини та його акторською кар'єрою:

Steve Ako Arnie you'll always be my hero but I'm going to have to call you out on this one! David Cameron and 'Great' should never be together... Ever!

Nick Karamalakis Brother, this movie changed our life and stigma our youth. Thank you so much for this, to all the people who worked for this. You are a legend with your own big legacy. Love 4 ever Arnold. God bless you. Cheers from Athens/Greece.

Paula Draper Ooh! Arnie **man**, where have you been, great public servant, What!! you need to choose your friends a bit more carefully i think.

- словосполученням з зазначенням ім'я по батькові, наприклад:

Олег Гудак Петро Олексійович! Коли Ви почнете працювати для того, щоб Україна почала жити по-новому?

Михайло Мельник Дякую долі, що в моєму житті появилися Ви, **Сергію Мироновичу!** Справжній Українець, інтелегент і чоловік!

Mlada Mlada Шановна **Ліліє Михайлівно!** Сердечно вітаю Вас з Днем народження! Многіє літа Вам, Світла і Радості! Ви – справжня Людина!

Зазначимо, що зазначений вище тип звертань нетиповий для англійської мови, тож зрозуміла його відсутність у англійських коментарях.

Для англійських коментарів характерний змішаний тип звертань зразку *соціальний гоноратив + антропонім*, який є нетиповим для повідомлень українською мовою, наприклад:

Georgette Berry After that wishy washy display, I think Jeb Bush can relinquish his «low energy» title to you, **Speaker Ryan**. You are capable of so much more.

Jean Val Jean President Obama, I hope you took some time off to witness Hillary Clinton beating Donald Trump over the head with a club metaphorically last night! It was beautiful!!!

Емоційні звертання до високопосадовців виражають ступінь емотивності спілкування, дозволяючи визначити тональність комунікації та характер міжособистісних відносин. Використання пейоративів стилістично знижують тон мовлення та вказують на відсутність субординативності:

Oleg Prilepin ссикун ти гробаний, президент блін, фуууу

L Joyce Watkins Crooked Clinton.... You don't represent our country. If you think that we don't care about all the LIES & BS you feed the sheep.

У поодиноких випадках автори коментарів вживають ласкаві звертання, які надають висловлюванню інтимності та фамільярності, виражаючи при цьому любов і прихильність до адресата, наприклад:

Александр Шеремета Дякую тобі **сонечко**, за те що ти наважилась в такий складний час і в такому скрутному становищі (МОН), підхопити прапор духовно-інтелектуальної складової України...

Особливо цікавим є створення інтернет-користувачами *індивідуально-авторських звертань*, оскільки вони передбачають використання okazіоналізмів, що не зустрічаються у звичному мовленнєвому етикеті і зумовлені контекстом (2% проаналізованих висловлювань):

Ростик Любарец Веди Нас – **Сусанин** !

Erika Csizmadia I absolutely love your attitude, **mama Palin!**

Таким чином, категорія звертання як елемент висловлювання у текстах інтернет-коментарів вказує на соціальний статус адресантів, типи взаємин між мовцями та тональність комунікації. Досліджуючи тексти інтернет-коментарів на сторінках політичних діячів України та США, зазначимо, що автори повідомлень дотримуються формальних принципів етикетності та офіційного тону мовлення. Не зважаючи на це, адресант може виражати категоричність, претензійність та незадовільну оцінку роботи адресата. Серед звертань відмічаємо незначне вживання комунікантами фамільярних форм.

Список використаних джерел:

1. Рязанова Л.М. Формы наименования адресата речи в современном французском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Л., 1983. – 21 с.
2. Телеки М.М. Соціальні категорії модусу в текстах епістолярного жанру / М.М. Телеки, В.Д. Шинкарук. – Миколаїв, 2007. – 168 с.
3. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения. – М.: Высшая школа, 1989. – 159 с.
4. Чемеркін С.Г. Глобалізація і сучасні лінгвістичні процеси / С.Г. Чемеркін // Мовознавство. – 2013. – № 1. – С. 59-65.

Сорошук Ю.В.

студентка,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ АВТОРСЬКОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА ТА НІКОЛАСА СПАРКСА)

Модальність з погляду лінгвістики є функціонально-семантичною категорією, яка виражає різні види відношень висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення [1, с. 303]

В англійській мові розрізняють наступні засоби вираження модальності:

- лексичні – модальні слова,
- граматичні – категорії способу,
- лексико-граматичні – модальні дієслова [2, с. 4]

Предметом дослідження цієї роботи є особливості використання лексичних та лексико-граматичних засобів вираження модальності у художніх творах. Матеріалом дослідження слугували тексти романів Дена Брауна «Ангели і демони» [4] та Ніколаса Спаркса «Пам'ятна прогулянка» [6].

У романах Дена Брауна та Ніколаса Спаркса категорія модальності найчастіше виражалася за допомогою модальних дієслів – 1352 рази. На наступному місці серед лексико-граматичних засобів вираження модальності є катенативи та модальні ідіоми, які траплялися в текстах романів 255 разів. Меншу кількість разів – 228, письменники використовували модальні іменники. Разом з тим, серед досліджуваних засобів вираження модальності в романах американських письменників, прислівники із модальним значенням використовувалися 166 разів, а модальні прикметники тільки 50 разів. Проведене дослідження дало змогу виявити, що з основних модальних дієслів найчастіше автори використовували – *can/could*; з катенативів та модальних ідіом найбільш уживаними були напівдопоміжні модальні одиниці, а саме – *have to*; з модальних прислівників – *possibly*; з модальних прикметників – *important*; з модальних іменників – *truth*.

Лексичні засоби реалізації модальності виражають суб'єктивне відношення до вираженої у реченні думки. Вони можуть мати значення припущення, сумніву, вірогідності, впевненості у висловлюванні. Модальні слова виконують функцію вставного слова і зазвичай відносяться до всього речення загалом, не будучи його членом. До них належать наступні: *perhaps, of course, surely, certainly, no doubt, in fact, in truth*, та ін., а також слова з суфіксом *-ly*, які співпадають за формою з прислівниками: *possibly, probably, undoubtedly, naturally, evidently, happily* та ін. Наприклад: *Old Hegbert would **probably** have had a heart attack if she had* [6, с. 23]. *When I came back down the stairs **fully** dressed, Jamie had already told my mom about the plan* [6, с. 180].

Лексичний спосіб вираження модальності представлений також модальними іменниками. Модальні іменники можна розділити на три групи: із

значенням можливості (*possibility, chance, opportunity, occasion, availability, capacity, ability*), необхідності (*necessity, need, exigency, emergency, obligation, duty, responsibility, want, demand, volition, wish*) та достовірності (*reality, truth, certainty, belief, faith, confidence, probability, hesitation, doubt, uncertainty, disbelief, distrust*). Наприклад: *Man's insecurity and **need** for an enlightened soul assuring him everything is part of a master plan* [6, с. 120]. *Hegbert, in addition to his **belief** that fornicators were destined to clean the urinals in hell...* [6, с. 171].

До лексико-граматичних засобів вираження модальності ми відносимо модальні дієслова, катенативи та модальні ідіоми. До основних модальних дієслів, услід за граматиною англійської мови *A Comprehensive Grammar of the English Language* [5, с. 135], ми зараховуємо такі дієслова: *can (could), may (might), must, shall (should), will (would)*». Таким чином, проведений аналіз продемонстрував, що найчастіше у романі вживаються модальні дієслова **can/could** – 557 разів, наприклад: *Langdon **could** barely focus* [4, с. 2].

Модальні дієслова **may/might** і **must** зустрічаються у тексті порівняно однакову кількість разів – 60 та 69: *Langdon hoped the second marker was a work he **might** know from memory* [4, с. 125].

Модальне значення «можливості» є складовою частиною семантичного значення таких модальних дієслів як: **can, could, may, might**. Дієслово **can** пов'язане з вираженням «реальної можливості», у той час як **may**, на відміну від **can**, виражає «лише думку (людини) про проблематичність, тобто здогад, припущення, допущення можливості. Не випадково дієслово **may** вживається рідше, ніж **can**; останнє, пов'язане з виразом суб'єктивного, «людського», це маркований член опозиції – **can/may** [2, с. 189]. Майже у 50% випадків вживання дієслів **may/might**, на думку Д.А. Штелінга, думка про можливість, припущення, здогад та інші аналогічні значення виражається у реченні за допомогою інших лексичних засобів: *I think... his thoughts dwell upon... it appears...perhaps* etc. Щодо дієслів **can/could** така закономірність не простежується. У граматиках іноді наголошується, що як **can**, так і **may** нерідко вживаються в аналогічних умовах без будь-якого розрізнення в значенні. Але це два різних слова, і, очевидно, зазначена вище семантична різниця не може не враховуватись [там само].

Разом з тим, ці модальні дієслова виражають також модальне значення «дозволу». У прагматичному змісті, використовуючи **can** у питаннях дозволу зробити щось, мовець має на увазі не своє потенційне право на щось, яким він хоче скористатися (це потенційне право виражається за допомогою модального дієслова **may**), а скоріше загальноприйнятий, встановлений порядок, етикет, тобто щось об'єктивне [2, с. 190].

Наприклад: ***May** I ask you a question, Ms. Vetra?* [4, с. 48].

«***Can** I introduce,» Glick announced, «the renowned Vatican scholar from De Paul University in Chicago. Dr. Joseph Vanek.»* [4, с. 238].

Основне модальне дієслово **must** передає модальні значення «логічної необхідності» та «обов'язку» [5, с. 224-225], наприклад: *You **must** leave the antimatter where it is!* [4, с. 208].

В англійській мові модальне значення «обов'язку» передається також основним модальним дієсловом – **should**. Проте, за ступенем вираження ознаки **must** належить до сильного члена опозиції, так як передає значення неминучого обов'язку, або примусу. Разом з тим, **should** виражає незначне, слабке зобов'язання, рекомендацію. Наприклад: *You and your father **should** have told me about this discovery immediately* [4, с. 37]. *You told me I **must** follow it no matter what painful places it leads* [4, с. 148]

Модальне дієслово **should** може передавати і значення «ймовірного припущення» (*tentative inference*) [5, с. 227], наприклад: *Robert, hurry up! I knew I **should** have married a younger man!* [4, с. 22]. У досліджуваному творі дієслово **should** використане 45 разів: *You **should** not concern yourself with matters of security* [4, с. 63].

Виявлена кількість використань цих модальних дієслів дещо суперечить даним, наведеним у *Longman Grammar of Spoken and Written English* [4, с. 489], де автори подали детальну інформацію про дистрибуцію модальних дієслів у різних типах текстів (регістрів – за визначенням граматистів). Таким чином, за їх підрахунками, перше місце за кількістю використань у художніх типах текстів посідають модальні дієслова **will/would** [5, с. 488].

У нашому дослідженні ми не розглядали особливості функціонування модального дієслова **will**, проте модальне дієслово **would** виявлено лише в 11 випадках і стоїть на останньому місці за кількістю використань автором, наприклад: *Glick **would** stay with them* [4, с. 130].

Не всі значення центральних дієслів можна було простежити у тексті роману, а деякі з них – дуже рідко. Наприклад, **should** у значенні поради вживалося лише 3 рази, а **would** у значенні прохання – жодного разу.

Отже, дослідивши специфіку вживання основних модальних дієслів у художньому тексті на прикладі сучасної американської літератури, нам вдалося визначити, що найуживанішим є модальні дієслова **can/could**, тоді як усі інші модальні дієслова є менш вживаними. Кожне значення модальних дієслів **can/could** представлене у тексті численними прикладами, що дозволяє висловити попередні міркування щодо їх важливості в творенні авторської манери художнього зображення дійсності.

Список використаних джерел:

1. Ляпон М. В. Модальность / М. В. Ляпон // Языкознание : Большой энцикл. слов. ; гл.ред. В.Н. Ярцева. – 2-е (репр.) изд. "Лингвист. энцикл. слов" 1990 г. – М. : Большая рос. энцикл., 2000. – С. 303–304.
2. Штелинг Д. А. Грамматическая семантика английского языка. Фактор человека в языке : учебное пособие / Д. А. Штелинг. – М. : МГИМО, ЧеРо, 1996. – 254 с.
3. A Comprehensive Grammar of the English Language / [Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik]. – Harlow : Longman Group Limited, 1985. – 1779 p.
4. Brown D. Angels and Demons / Dan Brown. – Washington Square Press, 2000. – 242 p.
5. Longman Grammar of Spoken and Written English / [D. Biber, S. Johansson and others]. – London : Pearson Education, 2007. – 1204 p.
6. Sparks N. A Walk to Remember / Nicholas Sparks. – Warner Books, 1999. – 240 p.

Чорна С.С.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Класичний приватний університет*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ, ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ, МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

За останні десятиріччя статус іноземної мови набув значного визнання у нових соціально-політичних умовах у нашій країні, у нових формах міжнародних відносин, що знайшло своє відображення, зокрема у змісті «Загальноєвропейських рекомендацій з питань освіти: вивчення, викладання, оцінювання». У контексті розвитку міжкультурної співпраці підвищилась орієнтація на міжнародні вимоги до рівня володіння іноземними мовами (ІМ). Показовим фактором підвищення ролі практичного володіння молоддю іноземною мовою є тенденція на ринку праці, оскільки постійною є потреба у фахівцях, які володіють не лише однією, а двома і більше іноземними мовами. Саме такі фахівці є більш мобільними і конкурентоздатними у виборі місця роботи в нашій країні і за її межами [1, с. 312].

В умовах стрімкого розвитку різноманітних міжнародних контактів однією з обов'язкових кваліфікаційних вимог до майбутніх працівників туристичної сфери (галузь знань 24 «Сфера обслуговування», спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» та 242 «Туризм») є вивчення іноземних мов (англійської, німецької), що триває упродовж усього навчального процесу. Закінчуючи навчання, студенти мають вільно володіти двома іноземними мовами. Саме тому, майбутні спеціалісти повинні володіти не лише певними знаннями з фахових дисциплін, але й передавати іншомовному співрозмовникові фахову інформацію, описувати явища, пояснювати факти і наводити аргументи другою іноземною мовою.

Необхідність іншомовної підготовки майбутніх працівників туристичної сфери у наші дні стає все більш очевидною у зв'язку з швидким поширенням англійської мови як провідного засобу міжкультурної комунікації в різних сферах діяльності. Проте питання, чи потрібна студентам друга іноземна мова у ВНЗ є досить спірним. При цьому основними аргументами проти її вивчення є такі:

1) друга іноземна мова – це зайва дисципліна в навчальному плані, що займає години, які можна було б використати на глибше вивчення першої іноземної мови або на фахові дисципліни;

2) друга мова завжди вивчається з нуля, тому складно домогтися високого рівня володіння нею в рамках відведених навчальним планом годин (2-3 години на тиждень);

3) якщо англійська мова як перша іноземна точно стане в нагоді випускникові в професійній діяльності, то зовсім не обов'язково, що як друга

знадобиться саме та мова, яка вивчалася у ВНЗ, у такому випадку людині доведеться освоювати вже третю іноземну мову.

З іншого погляду, володіння будь-якою крім англійської іноземною мовою є корисним для сучасної людини не тільки як майбутньому фахівцеві. Іноземні мови допомагають людині більш впевнено почувати себе в туристичних поїздках за кордон. Тут доречно згадати вислів Френсіса Бекона про те, що людина, що відправляється в країну, не освоївшись спочатку з мовою цієї країни, відправляється радше для навчання, а не в подорож [2].

Вибір німецької мови для вивчення у ВНЗ як другої іноземної не випадковий і пояснюється інтенсифікацією співробітництва між Україною та Німеччиною в комерційній та професійному житті, збільшенням особистої мобільності, розширенням контактів з німецькою культурою, можливістю обмінюватися студентами і викладачами.

У процесі навчання німецької мови як другої іноземної студенти спеціальностей «Готельно-ресторанна справа» та «Туризм» розширюють свою індивідуальну картину світу за рахунок залучення до мовної картини світу носіїв цієї мови, до їх духовної спадщини; вчать не тільки користуватися нею як засобом спілкування в усіх видах мовленнєвої діяльності в різноманітних ситуаціях, а й використовувати другу іноземну мову в ситуаціях професійної діяльності у сфері туризму: подорож літаком та залізницею, знайомство та рекомендації, у готелі, телефонна розмова, ділова кореспонденція та ін.

У теорії і на практиці навчання другої іноземної мови накопичено значний досвід з урахуванням досягнень сучасної лінгвістики, психології, соціолінгвістики, а також завдяки використанню сучасних методів навчання і новітніх технологій.

Питанням вивчення німецької мови як другої іноземної цікавляться чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: О. Євченко, Р. Кушнерук, Б. Ліндеман (B. Lindemann), Б. Міслер (B. Mißler), Н. Мукатаєва, Е. Осипенко, Б. Хуфайсен (B. Hufeisen) та ін.

Більшість дослідників визнають, що навчання другої іноземної мови відбувається в особливих умовах взаємовпливу трьох мов (перша іноземна мова, друга іноземна мова і рідна мова тих, хто навчається), але перша іноземна мова розглядається в основному як матеріал для міжлінгвістичних порівнянь. Цим обумовлена розробка численних методик навчання другої іноземної мови з опорою на першу іноземну мову на основі зіставного аналізу цих мов. Такий підхід має свої переваги, але не враховує складність процесу взаємодії рідної і двох іноземних мов, особливо тоді, коли мови, що вивчаються, лінгвістично несхожі. Часто трапляються випадки, коли методичні рішення, розроблені стосовно першої іноземної мови, невиправдано переносяться в галузь методики навчання другої іноземної мови без урахування культурно-обумовлених факторів мови і необхідних інтеграційних процесів [3].

Англійська і німецька як германські мови споріднені в багатьох аспектах. Насамперед, це простежується у лексиці, особливо на початковому етапі вивчення, де можна помітити багато відповідностей і наявний очевидний зв'язок між німецькою та англійською мовами. До того ж є багато інтернаціоналізмів, здебільшого греко-латинського походження, які трапляються в обох мовах, проте відрізняються вимовою та написанням. Але і в інших частинах мовної системи можна використати аналогії для вивчення німецької мови після англійської. Це стосується вимови, інтонації, правопису, і, особливо, граматики.

Одним із необхідних елементів у методиці викладання другої мови є інтенсифікація вправ у процесі як аудиторної, так і самостійної роботи студентів. Серед найбільш ефективних прийомів інтенсифікації можна назвати такі:

1) підбір вправ, які підвищують інтелектуальну активність студентів при виконанні навчального завдання. Кожна вправа повинна бути спрямована на роботу над мовним матеріалом і сприяти формуванню різних асоціативних зв'язків, розвитку мислення, уваги, пам'яті;

2) співвідношення вправ з різним змістом з метою відпрацювання двох мовних елементів в одній вправі;

3) збільшення кількості вправ, націлених на активізацію мовних одиниць у мовленні;

4) розподіл видів роботи між аудиторними і самостійними заняттями;

5) раціональне використання в роботі над мовним матеріалом технічних засобів навчання і можливостей телекомунікаційних технологій [3].

Питання обмеженої кількості практичних занять з другої іноземної мови на нефілологічних факультетах ефективно вирішується за допомогою мультимедійних дистанційних курсів, що дозволяють студентам постійно підвищувати якість процесу навчання.

Таким чином, сучасний підхід до питання пошуку оптимальної та ефективноної методики викладання німецької мови як другої іноземної мови у немовному ВНЗ для студентів спеціальностей «Готельно-ресторанна справа» та «Туризм» полягає в поєднанні традиційних та інноваційних методів навчання. Активне використання сучасних педагогічних технологій в процесі навчання другої іноземної мови дає позитивний результат на засвоєння та використання другої іноземної мови майбутніми спеціалістами туристичної сфери в їх професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ружин К.М., О.А.Каніболоцька О.А. Специфіка вивчення другої іноземної мови у вищій школі [Електронний ресурс] / К.М. Ружин, О.А. Каніболоцька. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/3440/1/Ruzhyn.pdf>. – Заголовок з титул. екрану.

2. Флеров О.В. Особенности преподавания второго иностранного языка в лингвистическом вузе [Электронний ресурс] / О.В. Флеров. – Режим доступа: http://e-notabene.ru/pp/article_14101.html. – Заголовок с титул. екрану.

3. Цвяк Л.В. Особливості навчання другої іноземної мови у вищому правоохоронному навчальному закладі [Електронний ресурс] / Л.В. Цвяк. – Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6223/1>. – Заголовок з титул. екрану.

Янишен Л.А.

студент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У зв'язку з тенденціями, пов'язаних з розвитком нових технологій, з'являються більші потреби в перекладі технічних текстів, речень, словосполучень. Разом з тим з'являються різні проблеми їхнього перекладу з німецької мови на українську.

Технічний переклад – це переклад, який використовується для обміну науково-технічною інформацією між людьми, що говорять різними мовами. При спрощеному підході під технічним перекладом розуміють переклад технічних текстів. В основі технічного перекладу лежить формально-логічний стиль, який характеризується точністю та безособовістю [7, ст. 57].

Переклад неодноразово ставав предметом уваги науковців, які намагались дати різні визначення даного процесу. Вагомий внесок у розробку проблеми внесли Л.С. Бархударов, В.Е. Бреус, В.Н. Комісаров, В.В. Коптілов, Я.І. Рецкер, А.В. Федоров, які займались вивченням особливостей та проблем процесу перекладу загалом та особливо перекладу науково-технічної літератури.

Галузь технічного перекладу з'явилася в 1960-х роках ХХ ст. у зв'язку з бурхливим розвитком комп'ютерної техніки. З цього випливає ще один вид перекладу який несе назву машинний переклад.

Згаданий вище тип перекладу переклад був започаткований ще в кінці 40-х років ХХ ст. в США, після того, як з'явилися перші ЕОМ (електро-обчислювальні машини). Перше представлення цього перекладу відбулася в 1954 році в Джорджтауні, в кількості всього 250 слів, 6 правил граматики, та перекладу декількох фраз.

На сьогоднішній день переклад налічує більше 30 тис. слів. Переклад технічної термінології з німецької мови на українську мову – це складне явище. Технічному перекладачу потрібно багато працювати, аби перекласти дві сторінки технічної літератури.

Німецька технічна мова зумовлена наявністю довгих словосполучень та фраз. Також в сфері техніки існують жаргонізми, які використовують працівники різних технічних сфер, які теж необхідно знати. Наприклад, три слова української мови складають одне слово в німецькій мові. «Німецько-

український та українсько-німецький політехнічний» словник пропонує понад 1000 сторінок, які включають близько 25 тисяч німецьких та українських термінів («Німецько-український та українсько-німецький політехнічний словник», 2011).

Наведемо приклад: стандартний переклад терміну «автобус» на німецьку мову є «Bus», або ж «Omnibus». «Німецько-український та українсько-німецький політехнічний» словник пропонує термін «Kraftomnibus».

Надалі пропонуємо проаналізувати основну класифікацію автомобіля. В Україні, як правило, з стилями автомобілів проблем немає. Найпопулярніші з них це універсал, хетчбек, седан, лімузин тощо. Але в німецькій мові є дещо особливе. Стиль автомобіля «Pullman-Limousine» перекладається як «лімузин з перегородкою за спинками передніх сидінь». В Німеччині – це окремий клас автомобіля, на відміну від України. Мова йде про те, що технічному перекладачу перед роботою над текстом потрібно звертатися до літератури різних сфер і звичайно бути обізнаним в сфері техніки. Це є значною проблемою перекладу технічної термінології («Німецько-український та українсько-німецький політехнічний словник», 2011).

Ще одну основну функцію німецької технічної мови відіграють запозичення, інтернаціоналізми та англіцизми, що як правило не створюють великих проблем для перекладу, у зв'язку з наявністю схожих слів в українській мові. Наприклад слово «Авто» німецькою мовою звучить як «Das Auto», радіо – «Das Radio», онлайн – «Online». Але на сьогоднішній день в німецькій мові існує тенденція заміни іншомовних слів на чисто німецькі варіанти. Проблема виникає в тому, що перекладачу потрібно знаходити певні синоніми слів. Те саме слово «Das Auto» в Німеччині замінюють на «Der Wagen», або ж «Das Radio» на «Der Rundfunk». В «Політехнічному словнику» є два відповідники слову «Агрегат». Перший відповідник іншомовний – «Das Aggregat», а другий відповідник чисто німецький «Die Anlage» («Німецько-український та українсько-німецький політехнічний словник», 2011).

Наступною проблемою перекладу технічної термінології є словосполучення. Дуже часто для перекладу словосполучень необхідно розбивати слово на декілька частин, щоб зрозуміти, яке українське слово криється під німецьким словосполученням. Таке словосполучення, як «Zulassungsbescheinigung» українською мовою перекладається «Технічний паспорт транспортного засобу». Тобто одне німецьке слово перекладається чотирма українськими словами.

Із наведених особистих досліджень потрібно навести висновки. З кожним роком світ йде вперед. Техніка розвивається з новими силами та можливостями. Близько десяти років тому ми не знали, що це таке мобільний телефон, зараз він є в кожного. Так саме з мовою. З розвитком техніки, розвивається і змінюється мова, тому потреба в технічному перекладі з кожним роком стає все більшою. На сьогоднішній день технічним перекладом ми можемо користуватися навіть вдома, купляючи техніку іноземного походження. Але технічна мова у всіх краї різна. Інтерпретація іноземних слів

українською мовою значно відрізняється. Тому технічний перекладач у своїй діяльності повинен вдосконалюватись і розвиватися. Вивчати не тільки мову, а й різні сфери техніки.

Список використаних джерел:

1. Дерді Е. Т., Сахро А. С. Причини низької якості науково-технічного перекладу та шляхи їх подолання / Е. Т. Дерді, А. С. Сахро // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – С. 34-39.
2. Жустрін Г. К. Краткий курс перевода научно- технической литературы с английского на русский : посібник / Г. К. Жустрін. – М., 2006. – 112 с.
3. Ключник О., Грицик Г. Труднощі науково-технічного перекладу [Електронний ресурс] : стаття з наукової конференції / О. Ключник, Г. Грицик. – К., 2013. – 4 с. – Режим доступу до статті: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1408>
4. Когут Л. Ф., Проців Г. Ф., Сокол Г. Р., Сорока Л. Г. Німецько-український та українсько-німецький політехнічний словник. Навчальний посібник. – Івано-Франківськ: Факел, 2011. – 1010 с.

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Заремська І.М.

викладач,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ЛЕКСИЧНІ ЛАКУНИ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ

Гуманітарний поворот, який стався у лінгвістиці кінця ХХ століття, ознаменував появу нового напрямку дослідницьких пошуків, у межах якого мова розглядається у тісному зв'язку з культурою, де кожна з цих сутностей взаємодіють і взаємовпливають одна на одну.

Відправною точкою у дослідженні взаємозв'язку мови і культури є концепція Е. Сепіра, який зазначив, що мова і культура є неподільними, мова «проростає» в культурі «і є обов'язковою запорукою розвитку культури в цілому» [3, с. 223]. Розвиваючи свою думку, Е. Сепір наголошує: «Культуру можна розуміти як те, що робить і думає певне суспільство. Мова ж є тим, як думають...Зрозумілим є те, що зміст мови нерозривно пов'язаний з культурою» [3, с. 194-194].

Аналіз лінгвістичних концепцій Е. Сепіра, Б. Уорфа та Ф. Боаса дав змогу стверджувати, що всі вони об'єднані такими положеннями: 1) когнітивним розумінням культури як мисленнєвого конструкта; 2) теорією мови, яка розглядає її поза дихотомією «мова-мовлення», як абстрактну одиницю залежностей мовних одиниць; 3) великою увагою до статичних аспектів взаємовідношення мови і культури, коли мова є об'єктивним відображенням, найчастіше фізичної і соціальної, реальності. Г.В. Єлізарова вважає, що інтерес трьох названих корифеїв до статичного компонента взаємовідношень мови і культури дав поштовх досліджувати динамічний компонент, тобто комунікацію («етнографію говоріння», а в подальшому – «етнографію спілкування, комунікації») [1, с. 42-43].

Не суперечить цьому положенню й думка Д.Х. Хаймса, який вважає, що взаємозв'язок мови і культури є двостороннім і взаємозумовленим: «Мовні навички частково створюють культурну реальність... Культурні цінності і вірування частково створюють мовну реальність» [4, с. 232-233].

Одним із аспектів лінгвокультурних досліджень є зіставлення лексики декількох мов, які дають змогу виявити прогалини, білі плями в семантиці однієї з мов, які в науковій літературі прийнято називати лексичними лакунами. Поява лакун взагалі є наслідком неповноти або, навпаки, перевантаженості досвіду лінгвокультурної спільноти. Наслідком появи лакун

є неможливість доповнення досвіду однієї лінгвокультурної спільноти досвідом іншого, також культурно-мовного, об'єднання.

Національно-специфічні елементи в лексичних системах мов і культур в останні десятиліття широко досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями, серед яких: Ж.Віне та Ж. Дарбельне, В. Муравйов (лакуни, пробіл, лакуна), К. Хейл (пробіл), Ю. Степанов (антислова, пробіли, або білі плями на семантичній карті мови), В. Чернов (приклади неперекладного характеру), І. Стернін (безеквіваленти, лексичний нуль, нульова лексема), Л. Бархударов (безеквівалентна або фонові лексика) тощо. Як бачимо, цей термін ще не дістав однозначного номінування та трактування. Однак нам імponує термін «лакуна», оскільки у найзагальнішому розумінні – це пропуск у тексті; поняття, яке наявне в одній мові, але відсутнє в іншій.

Зазначимо, що лакунарність наявна майже у всіх мовах світу. Говорячи про лексичну лакунарність, ми маємо на увазі не лише відсутність слів-еквівалентів у двох мовах, які взаємодіють, а й неможливість дослівного перекладу стійких словосполучень, тому їх переклад здійснюється за допомогою описових конструкцій, вільних і тимчасових словосполучень.

Виявити ж лакунарність можливо лише за умови здійснення компаративного або контрастивного дослідження двох текстів, або, якщо мова йде про комунікативний аспект, – двох дискурсів.

Цілком погоджуємось із думками учених, які вважають, що явище лакунарності справді феноменальне: з точки зору семіотики лексична лакуна означає однослівні найменування (нульова лексема, лексичний нуль); в аспекті семасіології – нематеріалізованих фонетично та графічно – деякий конструкт (концепт), набір семем, позбавлений до пори до часу свого формативу; з опозицій ономасіології – ідеальний зміст, що передуює його об'єктивації в новому слові; в ракурсі системи мови – це природна, незаповнена ніша в його лексичному ярусі, пролом, провал у семантичному просторі мови (системна, потенційна лакуна); з точки зору теорії комунікації – відсутність у мові з тих чи тих причин загальноновживаної лексеми на позначення інформації, що узагальнено відображає позамовну дійсність, тобто слугує найменуванню комунікативно значущих понять або предметів (комунікативні лакуни), причини появи яких лежать за межами самої мови і зумовлені впливом екстралінгвістичних факторів – традиціями, культурою, звичаями, історичними умовами тощо [2, с. 106].

Явище мовної лакунарності є особливо важливим у галузі міжкультурної комунікації, оскільки в умовах ведення живого діалогу особливо важливим є адекватне розуміння співрозмовниками один одного. Для того, щоб забезпечити цю адекватність, необхідно особливу увагу зосередити на національно маркованому мовному матеріалі (семантичний рівень), на соціокультурних реаліях, які, будучи відображенням певного фрагменту культурного досвіду етносу, покликані формувати тезаурус комунікантів. Дотичним до зазначеного є поняття мовної картини світу, яка якраз і

формується із понять, що відображають процес об'єктивації світорозуміння (світоосвоєння) людиною навколишньої дійсності.

Саме ж існування лакун не можна вважати лінгвістичною «вадою», оскільки мова – живий організм, який постійно розвивається. Навпаки, лакунарність є ознакою динамізму і функціонування мови: деякі реалії під дією як зовнішніх, так і внутрішніх чинників зникають із нашого життя, а разом із ними зникають і слова, які їх називали. Крім того, відбуваються процеси «старіння» слів, за якого вони переходять до історизмів чи архаїзмів, а деякі – з'являються і своєю появою спричиняють появу нових слів (процес «народження» слів, поява неологізмів). «Іти в ногу» з таким мовним динамізмом можуть лише носії цієї мови, а представники іншої лінгвокультури зіштовхнуться із нерозумінням певних мовних універсалій – лексичними лакунами.

Заповнити такі лексичні прогалини можна за допомогою використання методу елімінування лакун, тобто їхнього декодування, заповнення. Одним із його прийомів є розкриття змісту слова (словосполучення) тими знаннями, які необхідні для адекватного освоєння і реагування на іншомовне висловлювання.

Обмежений обсяг цієї наукової розвідки не дає змоги глибшому розкриттю поняття «лакуни», однак можемо зробити висновок, що міжкультурні та міжмовні лакуни – один із пріоритетних векторів дослідження контактів та взаємодії соціумів, оскільки вони є відображенням національної специфіки будь-якої мови, її лінгвокультури, а також соціального, економічного, культурного, політичного буття її носіїв, оскільки лакуни є слотами національно-мовної картини світу і принципово відсутні у психології, традиціях, звичаях, концептосферах інших етноспільнот. Неспростовним є і той факт, що лакунарність є як теоретичною проблемою, так і проблемою практичного спрямування, яка активно досліджується науковцями різних студій: у загальному, порівняльному мовознавстві та у перекладознавстві. Лакунарність діє у всіх модусах – у мові, мовленні і мовленнєвій діяльності. Лакуна є одночасно і лінгвістичним, і культурним явищем, національно-специфічним елементом культури, що знайшла відповідне відображення в мові носіїв цієї культури, тому, безсумнівно, потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Елизарова Г.В. Культурологическая лингвистика (Опыт исследования понятия в методических целях) / Г.В. Елизарова. – СПб.: Бельведер, 2000. – 140 с.
2. Зуєнко Т.М. Дослідження поняття «лакуна» у лінгвістиці / Т.М. Зуєнко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 55., 2015. – С. 105-107.
3. Сэпир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии [пер. с англ.; общ. ред. и вступ. ст. А.И. Кибрика] / Э. Сепир. – М.: Изд. гр. «Прогресс», «Универс», 1993. – 656 с. (Филологи мира).
4. Хаймс Д. Х. Два типа лингвистической относительности / Д. Х. Хаймс // Новое в лингвистике. – 1975. – Вып. 7. – С. 229–298.

Івасішина С.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИМВОЛІЧНИХ ВЛАСНИХ ІМЕН У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства вивчення англійської мови стає гострою необхідністю. Комунікаційні та технологічні перетворення в країні, економічні реформи, політична відкритість сучасного українського суспільства втягнули нас як у безпосереднє, так і опосередковане спілкування іноземною мовою (наприклад, через систему Інтернет). З іншого боку, *актуальність* дослідження зумовлена і тим фактом, що у сучасній лінгвістиці спостерігається зростання зацікавленості до ономастики (розділ мовознавства, який вивчає власні імена). Це трапляється через те, що ця наука тісно пов'язана з історією мови та суспільства, з етнографією, археологією та іншими науками. Пріоритетну значимість набуло навчання іноземної мови як засобу спілкування і узагальнення культурної спадщини країни, мова якої вивчається. У цих умовах дуже важливим є вивчення символічних власних імен, адже відсутність відповідних лексичних еквівалентів у рідній мові складає певні труднощі при перекладі, наприклад, художніх творів. Виходячи з вище зазначеного, можна стверджувати, що в умовах постійного зростання потреб у використанні англійської мови вивчення семантичних та функціональних особливостей символічних власних імен у сучасній англійській мові є дуже актуальним та своєчасним.

Згідно нашого дослідження власні імена переходять у розряд символічних завдяки своєму асоціативному характеру. Тобто відомі літературні, історичні, мистецькі чи біблійські герої завдяки своїй популярності викликають певні асоціації стосовно їхньої поведінки, вчинків або рис характеру. Співвідносність власних імен з певними особами дозволяє називати їх алюзивними. Безперечно, такі уявлення потребують певних фонових знань, тому й залежать від сфери діяльності та спеціалізації навчання конкретної людини.

Згідно нашого особистого дослідження ці погляди вимагають спеціальних фонових знань і залежать від інтересів людини, освіти і професії. Так, наприклад, серед студентів спеціалізованих мовних шкіл 10-11-х класів найбільш популярними є літературні символічні власні імена (СВІ). Це є результатом вивчення спеціальних предметів (література Великобританії і США). Серед учнів загальноосвітніх шкіл (7-11 класи) найбільш популярними є історичні СВІ. Це є результатом вивчення загального курсу історії. Серед учнів 5-6-х класів найбільш популярними є біблійні СВІ, що є результатом того факту, що в цей період за програмою курсу «Іноземна література» учні

вивчають казки і міфи світу й біблійні сюжети. Серед учнів художніх шкіл найбільш популярними є СВІ мистецтва.

Розглядаючи питання класифікації СВІ, на особливу увагу заслуговують дослідження Т.Г. Олійник. Вона відзначає, що символічні власні імена позначають об'єкти, тому семантично їх можна поділити на 3 основні групи:

- СВІ-антропоніми (СВІ, які позначають назви людей),
- СВІ-топоніми (СВІ, значення яких пов'язане з географічними назвами),
- СВІ, що позначають предмети та явища [5].

У процесі нашого дослідження також було виявлено, що особливу групу СВІ складають епоніми. Термін-епонім (від грецького «Εponυμος» – дає ім'я) – це ім'я людини, яке успадковує предмет, явище, поняття до відкриття або створення якого ця людина має безпосереднє відношення. Епонімом називають будь-які власні імена, що стали іменами загальними.

У ракурсі теми, що розглядається, на особливу увагу заслуговують способи утворення епонімів, серед яких:

- безафіксний спосіб від імені власного. Ім'я людини перейшло на його виріб, винахід, відкриття (Mackintosh);
- афіксальний спосіб, коли від власного імені утворилися нові терміни, географічні назви (John Dalton – Daltonism, Джон Дальтон (1766–1844)).

У процесі нашого дослідження також було виявлено основні стилістичні особливості функціонування СВІ у англійській мові. Основними тропами (засоби мови, що служать для створення художнього образу і досягнення більшої виразності), які пов'язані з СВІ, можемо вважати метонімію, синекдоху та порівняння.

Серед стилістичних функцій СВІ виокремлено характеризувальну, фонову та описово-зображувальну. Характеризувальна функція топонімів-символів полягає у тому, що в текстах художнього твору вони використовуються у якості вказівки на яку-небудь ознаку або стан, що є характерним для об'єктів, явищ, а також дійових осіб. Фонова функція топонімів полягає у їхній здатності виступати фоном зображувальних у романі подій. Фон може бути експліцитним (явний, відкрито виражений) та імпліцитним (неявним, схованим) у залежності від способу лінгвістичного вираження. Описово-зображувальна функція – це здатність топонімів робити текст зорово-відчутним [2].

Розглядаючи синтаксичні особливості СВІ, нами було виявлено, що звичайні словосполучення слід відрізняти від фразеологічних одиниць, які можна назвати еквівалентами слів. Фразеологізми відрізняються від звичайних словосполучень своєю ідіоматичністю, тобто є семантично цілісними одиницями. Символічні власні імена можуть складатися як з тільки повнозначних слів, так і з комбінації службове з повнозначним. Щодо утворення синтаксичних конструкцій з СВІ, допустимими є усі типи зв'язків (сурядні, підрядні, предикативні). Стосовно підрядних словосполучень можемо стверджувати, що вони відрізняються особливою внутрішньою структурою залежно від розташування залежних елементів. Також було

виявлено, що словосполучення з СВІ можуть характеризуватися суб'єктно-предикативними (СВІ у ролі підмета або присудка), об'єктними (СВІ у ролі додатка), адverbіальними (СВІ у ролі обставини) та атрибутивними (СВІ у ролі означення або означуваного) зв'язками.

Розглядаючи проблему перекладу СВІ, ми дійшли висновку про те, що для точного передання змісту тексту недостатньо лише знати мови оригінального тексту, а важливим ще є й відомості про дані чи факти, що описуються у цьому тексті. Певні труднощі перекладу символічних власних імен виникають через особливості структури та семантики СВІ. Переклад СВІ на іншу мову може здійснюватися за допомогою транскодування, перекладу загальним словом чи словосполученням та методом поширеного опису.

Список використаних джерел:

1. Верещагин Е. Состав семейства учебных лингвострановедческих словарей: ономастический словарь / Е. Верещагин, В. Костомаров // Актуальные проблемы учебной лексикографии. – М., 1977. – С. 118–135.
2. Зайцева К.Б. Английская стилистическая ономастика: Тексты лекций / К.Б. Зайцева. – Одесса, 1973. – 63 с.
3. Магазаник Е.Б. Ономастика, или «говорящие» имена в литературе / Е.Б. Магазаник. – Ташкент: Фан, 1978. – 146 с.
4. Манушкіна Г.П. Структурно-семантичні типи фразеологічних одиниць з компонентом-ім'ям власним в англійській мові / Г.П. Манушкіна // Питання граматики, лексики і фразеології англійської, німецької та французької мов. Збірник наукових праць. – К.: Рязанський Держ. Пед. Ін-т, 1999. – С. 121–145.
5. Олійник Т.С. Культурно-асоціативний (символічний) компонент значення власних імен / Т.С. Олійник // «Наукові записки» Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія 8: Мовознавство. – Тернопіль, 1998. – №1. – С. 166–170.

Романюк Н.М.

аспірант,

Запорізький національний університет

МОВНА КЛІШОВАНА ОДИНИЦЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ СЕГМЕНТ У ДЗЕРКАЛІ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

На сьогодні вербальна здатність індивіда цікавить не лише мовознавство, а й психологію, тому важливо розуміти, як ця спроможність зароджується й розвивається, як вона пов'язана з мозком і генетичним апаратом окремої людини [5, с. 11]. Досі в центрі інтересів лінгвіста були саме мовні засоби (звукові, граматичні, лексичні), однак тепер стало очевидним, що всі ці одиниці є «формальними операторами», за допомогою яких людина спілкується, додаючи їх до системи значень знаків мови (розглядається як основна когнітивна (пізнавальна) одиниця, що формує образне сприйняття світу людиною і в цій якості входить до складу різного роду когнітивних

схем, еталонних образів, типових когнітивних ситуацій і т. д.) і отримуючи осмислений і цілісний текст [3]. Тут в дію вступає психологія, чий дані можуть бути корисними лінгвістичній теорії в плані надання їй природно-наукової та соціальної орієнтованості. Явище мови й мовлення в психології розглядають у контексті природних і соціальних закономірностей життя людини, ураховуючи мозкові механізми мовленнєво-мовних проявів [5, с. 13]. Психологічні та лінгвістичні аспекти мовної діяльності людини, соціальні та психологічні аспекти використання мови в процесах комунікації та індивідуальної мовленнєво-мисленнєвої діяльності вивчає відносно молода міждисциплінарна область знання – психолінгвістика [5; 3], яка останнім часом привертає увагу науковців, оскільки дозволяє вивести власні дослідження за межі однієї конкретної науки та більш глибоко вивчити мовні явища на рівні вербалізації або надслівному рівні.

Починаючи від «Граматики Пор-Рояля» й до сьогодення питанням дослідження мовних явищ через призму психології вивчали також Дж. Локк, Г. Лейбніц, В. фон Гумбольдт, О. Потебня, Ф. Фортунатов, І. Бодуен де Куртене, Х. Штейнталь, В. Вундт, Ф. де Сосюр, Б. Скіннер, Ч. Осгуд, В. Петренко, О. Артемева, Н. Хомський, О. Шмельов, Р. Будагов, З. Пахолок, І. Соколова, В. Глухов, Р. Максакова, М. Кобзєв, Т. Ушакова та ін. Проте у наукових доробках цих авторів явище мовної клішованої одиниці (МКО) або не бралось до уваги взагалі, або займало досить незначне місце (М. Люшер, Р. Максакова), віддаючи першість дослідженню мовних штампів, повторів та термінів у мові (Ю. Дзябко, З. Пахолок, М. Кобзєв, Nagata Hiroshi, О. Ронен), що й зумовлює актуальність обраної теми.

Підґрунтям МКО як лінгвістичного явища є «психологічний феномен репродукування знань і досвіду», що набуває певної мовленнєвої форми в певних повторюваних ситуаціях (В. Skinner, І. Соколова). З такого сприйняття явища МКО зрозуміло, що в основі взаємодії комунікантів, окрім мовних чинників, які зводяться до лексико-граматичних правил, лежать антропологічні й соціальні макрофактори. Взаємодія і взаємовплив цих груп чинників, що спричиняють функціонування мови, зумовлюють психолінгвістичний підхід до клішованих одиниць, який розглядає особливості сприйняття і відображення клішованих одиниць як підставу реалізації їхнього значення, а також досліджує асоціативні зв'язки [4, с. 271].

З одного боку, вплив людини на його рідну мову детерміновано насамперед її соціальною природою, оскільки мову потрібно вміти розглядати як цілісне явище, що має найрізноманітніші форми свого існування й функціонування. Таке ставлення до мови відображається у виявленні можливого впливу людей на неї через використання тих чи інших форм мови задля власних потреб [1, с. 2]. Виділяючи відтворювані стереотипні одиниці в окремих психолінгвістичних дослідженнях як вияв підсвідомості та неконтрольований підтекст (N. Hiroshi, N. Kanwischer, О. Ронен), науковці тлумачать їх як характерні ментальні особливості (М. Prull, S. Soto-Faraco, Ю. Дзябко, Р. Будагов). В онтологічному плані виникнення будь-якого

мовного явища пов'язують з першими стадіями фонологічного розвитку мови (С. Lieo). МКО як лінгвістичне явище не виникає випадково чи автоматично, оскільки, функціонуючи на всіх рівнях, клішовані одиниці є результатом попередніх обдумувань, пошуку потрібної відповіді, уникнення довгої паузації тощо (Н. Clark, Н. Шарманова, Н. Вишневська, Р. Максакова). У свідомості перебираються різні слова для найменування дії та об'єкта, про які мовець збирається говорити.

У результаті спілкування, яке відбувається між людьми – носіями однієї мови, дії та вчинки, що неодноразово повторюються, підлягають стандартизації, утворюючи своєрідний ритуал людських взаємовідношень, які разом з особливостями поведінки, що склалася, засвоюються членами одного суспільства з дитинства в процесі виховання та відтворюються автоматично. При відображенні людською свідомістю ситуацій, що часто повторюються, виробляються відповідні психологічні стандарти, які, у свою чергу, відображаються в мові у вигляді кліше [2, с. 33]. Як уже наголошувалося, ситуації, за яких вживають кліше, є стереотипними й не потребують побудови нових речень і словосполучень, оскільки вже існують певні готові універсальні формули, використання яких полегшує спілкування та економить зусилля, виявляючи лінивість власної думки [1; 2]. Наприкінці ХХ ст. італійці Джакомо Ріццолатті, Леонардо Фогассі та Вікторіо Галлезе, зайнявшись дослідженням зони мозку Брока, що відповідає за моторику та пов'язана з мовленням, відкрили особливий різновид нейронів, які були названі дзеркальними, оскільки вони регулюють процес неусвідомленої імітації або відтворення [4, с. 272].

Більшість фраз, які використовуються в повсякденному житті, дозволяють передбачати мовну поведінку того, хто говорить, в тій чи іншій ситуації, що часто повторюється. Такі високочастотні ситуації приводять до появи високочастотних мовних реакцій і сприяють створенню стереотипних мовних формул [2, с. 34]. У таких випадках ситуація дозволяє правильно сприймати інформацію без додаткових пояснень. Наприклад, англійське висловлювання *No room inside, on top only!* можна правильно зрозуміти, якщо його почути в англійському автобусі *double-decker*. *Wet paint!* є МКО притаманною легкорозпізнаваним кліше *Щойно пофарбовано!*. У цьому випадку ситуація не залишає сумнівів в однозначності вживання кліше.

Однією з причин появи готових одиниць мови є існування великої кількості ситуацій, в яких вони вживаються. Така думка не зовсім переконлива тому, що частотність ситуації є необхідною, але недостатньою умовою для виникнення кліше. Стандартизацію в мові можна пояснити загальною тенденцією до спрощення і своєрідного кодування думки, що передається, а також економією мовних та розумових зусиль: *According to my notice... / Відповідно до моїх нотаток...; And now I'd prefer to talk about... rather than... / А зараз я хотів би поговорити про..., а не про...; Get lost! / Забирайся геть!; Get this straight! / Затям собі!*. Вищевказані причини сприяють використанню в певних ситуаціях стереотипних одиниць, багато з

яких у нових ситуаціях будуються за аналогією з уже існуючими (Л. Леонова, Н. Вишневська, Р. Будагов).

З іншого боку, стереотипні вислови, формуючись на підсвідомому рівні та відтворюючись автоматично, відносяться до найбільш показових і змістовних сигналів, оскільки вони досить точно відображають емоційну установку людини і дозволяють швидко пізнати образ думок і манеру переживань мовця, тому стереотипні вислови передають смисл ірраціональних компонентів психотерапевтичної взаємодії (Р. Максакова, М. Люшер). Ставлення до МКО при різних точках зору може бути репрезентовано двома позиціями: позитивною (*A flourish of trumpets / A flourish of trumpets; Deep/strong/warm affection / Глибоке відчуття; Achievement of goal / Досягнення мети; Advantageous offer / Вигідна пропозиція;*) і негативною (*Dead drunk / Дуже п'яний; Alcohol misure / Зловживання алкоголем; Barbaric/barbarous act / Акт вандалізму; Dirty tricks / Грязні махінації*). Після усіх спроб психолінгвістів урахувати явище емоційного резонансу, зазначимо, що основою для нього є вплив, збудження, співзвучність, взаємодія певних системних утворень між собою. Природа емоційного резонансу визначається сукупністю смислових і структурних взаємозв'язків у межах текстового простору, які впливають на сприйняття читача або адресату [4, с. 272].

Лінгвістичні кліше як одиниці мови беруть участь у процесі формування мовного базису певного дискурсу та сприяють передачі й засвоєнню учасниками спілкування властивих для цього мовного колективу або суспільства уявлень про те, «що таке добре, а що таке погано». Саме «комунікативний інваріант» змісту кліше як знака відображає відмінність у суб'єктивному уявленні окремих індивідів, а також цілих мовних колективів, що і сприяє виявленню особливостей національного менталітету. Ураховуючи всі згадані фактори, ми схильні вважати, що конститутивною ознакою МКО є психолінгвістичне начало кожного прикладу мовних одиниць, оскільки саме воно слугує підґрунтям для відтворення та використання у процесі спілкування відомих всім штампів, мовних стереотипів та лінгвістичних кліше, економлячи час, власні зусилля. У межах розвитку сучасної психолінгвістики одиниці мови вивчаються як прояв фізичного стану особи, як прояв підсвідомості та як технічний прийом оповідача, що потребує більше детального розкриття.

Список використаних джерел:

1. Будагов Р.А. Человек и его язык (Заметки об отношении людей к литературному языку) / Р.А. Будагов // Вопросы языкознания. – М., 1970. – № 6. – С. 3-14.
2. Вишневська Н. Кліше як мовна одиниця: проблеми кліше в мовознавстві / Н. Вишневська // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Книга 3. – С. 33-36.
3. Глухов В. Психолінгвістика. Теорія мовної діяльності. / В.Глухов / [Електронний ресурс]. – М.: АСТ, 2007. – 223 с. Режим доступу : <http://ibib.ltd.ua/vzaimootnosheniya-psiholingvistiki-lingvistiki-35027.html>

4. Пахолок З. Гносеологічний і онтологічний статус категорії повторюваності: мовний та мовленнєвий виміри [Текст] : монографія / З. Пахолок. – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – 684 с.

5. Ушакова Т.Н. Психолінгвістика: Учебник для вузов / Под ред. Т.Н. Ушаковой. – М.: ПЕР СЭ, 2006. – 416 с.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Семків Н.Д.

учитель,

Богородчанська ЗОШ I-III ступенів № 1

Івано-Франківської області

ГОЛОСІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ КОМПАРАТИВІСТИКИ

Одним із напрямів сучасного літературознавства, що дає можливість вийти за межі окремого національного письменства, є компаративістика – «порівняльне вивчення фольклору, національних літератур, процесів їх ... взаємо-впливів на основі порівняльно-історичного підходу (методу)» [1, с. 369].

Предметом нашої уваги є голосіння – чи не найдавніший фольклорний жанр. Інтерес до названої теми не є випадковим, адже голосіння, як глибоко оригінальне і самобутнє явище, ілюструють високий рівень народнопоетичного мислення на побутовому рівні та є унікальним матеріалом для з'ясування першооснови національної самобутності українців. Вони й до сьогодні є одним із найдавніших носіїв емоційно-естетичної інформації. Разом з тим, звичай голосити за померлими відомий практично в усіх народів. В описах культури найдавніших цивілізацій є згадки про голосільниць. Як складники культової дії, вони належать до архаїчних пластів фольклору. Таким чином, маємо змогу наочно прослідкувати тисячолітню народнопоетичну традицію і проаналізувати приклади її трансформації у творах окремих авторів.

І. Свенціцький доводить, що голосіння – це продукт психологічного стану: «Безперечно, що елементи прояву сердечного почуття болю з приводу смерті чи то дитини у матері, чи то смерті близької людої людини з подружної пари, чи родича-опікуна малолітніх дітей будуть так само давні, як початкові засновки самого родинного життя» [2]. Фольклорист вважає, що саме горе за втраченою особою спричинилося до виникнення голосінь. Їх тексти укладалися відповідно до конкретних життєвих обставин і виконувалися не лише у випадку смерті. Питаннями класифікації голосінь займалися М. Грушевський [3, с. 150-151], уже цитований І. Свенціцький [2].

Застосувавши елементи компаративного аналізу, робимо висновок, що у змісті голосінь поєднуються як прадавні язичницькі елементи (залучення сил природи, визнання зв'язку між світом живих та світом мертвих), так і християнські складові; виразно прослідковується зв'язок з іншими родинними (весілля) та календарними (Різдво, Великдень) обрядами.

Сучасне літературознавство класифікує голосіння за тематичним принципом, виділяючи обрядові (похоронні, поминальні, весільні, рекрутські, емігрантські) й okazіональні (побутові) [4]. Дослідниця І. Коваль-Фучило

[5, с. 37-38] до типової класифікації додає ще пародійні та сороміцькі голосіння, підкреслюючи метафоричність їх змісту. Цікавою видається класифікація голосінь, запропонована сучасним музикознавцем Н. Скворцовою [6].

Проаналізувавши існуючі на сьогодні варіанти класифікації голосінь, ми систематизували критерії (Таблиця 1) та запропонували власну версію характеристики змістових особливостей текстів голосінь (Таблиця 2).

Таблиця 1

Критерії класифікації голосінь

За тематикою	похоронні, святочні, соціально-побутові, okazіональні
За часом виконання	у певні моменти похорону / під час поминальних свят
За особливостями виконання	сольні / колективні, жіночі / чоловічі
За ступенем родинних зв'язків	матері за сином чи дочкою, дружини за чоловіком і т. д.

Розроблено автором

Таблиця 2

Змістові особливості класифікації голосінь

Первинний пласт				
Похоронні голосіння				
Еволюція				
Святочні (поминальні): дохристиянські/християнські	Обрядові (весільні)	Соціально-побутові: рекрутські (солдатські, жовнірські), емігрантські, тюремні (каторжанські)	Оказіональні (з приводу хворіб, стихійних лих і т. д.)	Пародійні

Розроблено автором

Одним із найцікавіших у цій царині вважаємо текст не виголошеного над домовиною Т. Шевченка «Голосіння українок», автором якої була Ганна Барвінок (опубліковано в №3 часопису «Основа» за 1861 рік) [7, с. 42 – 43].

Застосувавши елементи компаративістики, ми переконалися, що аналізований текст створений за канонами народного голосіння (Таблиця 3).

Таблиця 3

Результати компаративного аналізу

Народні голосіння*	Критерії	Голосіння Г. Барвінок**
Душа, рід, двір, сльози, зозуля, соловей, дорога	Лексеми- архетипи	Душа, сльози, сирітки, зозуля, соловей, рушник, садок
Мій татусю! Мій таточку!	Звертання	Наш батьку рідний! Наше сонце!
Лебедочку, соловеєчку, соколе	Звертання- паралелізм и	Орле, голубе, голубоньку
Відкіля вас виглядять? Відкіля вас дождать?	Риторичні питання	Відкіля тебе виглядати? Відкіля тебе визирати? Хто догляне..? Хто привітає..? Хто промовить..?
Встаньте-підведіться	Повтори	Задумався-загадався
Висока могила, глибока долина, свята неділенька	Епітети (у т. ч. постійні)	Тяжка дума; тепле, щире, тихе слово; свята душа; весілля смутне та невеселе
Голову положив, серце одірвалося	Метафори	Дума обняла, душа оповідала, річ корила

*Джерело: *Обрядові пісні Слобожанщини* / Упорядник Дубравін В. В. [Електронний ресурс]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 446 с. – Режим доступу: <http://nashe.com.ua/song/16140>

**Джерело: *Тарахан-Берега З. П. Святина: Науково-документальний літопис Тарасової гори*. – К.: Родовід, 1998. – С. 42–43.

Традиційні обряди й голосіння зображені у творчості українських класиків Тараса Шевченка («Тризна»), Івана Котляревського («Енеїда»), Григорія Квітки-Основ'яненка («Маруся»), Марка Вовчка («Горпина»), Михайла Коцюбинського («Тіні забутих предків»), Івана Нечуя-Левицького («Микола Джеря», «Лесі Українки» («Жалібний марш»), Миколи Гоголя («Страшна помста»), Івана Франка («Зів'яле листя»), Архипа Тесленка («Немає матусі»), Юрія Федьковича «Похорон», Василя Стефаника («Виводили з села», «Стратився», «Камінний хрест»), Олександра Кониського («Порвані струни»), Павла Тичини («На могилі Шевченка»), Петра Карманського («Ой люлі, смутку»), Миколи Вороного («На Тарасовій панахиді», «Пам'яті І. Франка», «На батьковій могилі», «Лемент», «Requiem»), Юрія Яновського (новела «Шаланда в морі» з роману «Вершники»), Валер'яна Поліщука «Понесли його в домовину», Тодося Осьмачки («На Ігоровому полі», «Труни в гаях»), Василя Стуса («У порожній кімнаті...») тощо, що засвідчує потужний вплив архаїчного фольклорного жанру на розвиток літератури.

На нашу думку, компаративний огляд голосінь був би неповним, якщо не згадати щемливо-трагічної лемківської (за іншими даними – закарпатської)

пісні «Пливе кача по Тисині...», котра є яскравим прикладом сучасної трансформації жанру і нині сприймається як реквієм за загиблими учасниками Революції гідності та учасниками АТО.

Переконаємося, що тексти голосінь – неповторна сув'язь фоностилістичних, лексичних та синтаксичних художніх засобів та прийомів, котрі є не просто природними, спонтанними формами вираження емоцій, але і втіленням певного стереотипу поведінки, що цілком логічно стає предметом зображення у творах української літератури.

Список використаних джерел:

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВІД «Академія», 1997. – 752 с.
2. Шутак О. Дослідження українських похоронних голосінь у науковій спадщині Іларіона Свенціцького / Інститут культурної антропології. Вип. 11. Фольклористичні зошити – 2008. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18148/08-Shtak.pdf?sequence=1>
3. Грушевський М. С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 1 / Упоряд. В. В. Яременко: Авт. передм. П. П. Кононенко: Приміт. Л. Ф. Дунаєвської. – К.: Либідь, 1993. – 392 с. («Літературні пам'ятки України»).
4. Мишанич С. В. Фольклористичні та літературознавчі праці: Том 1. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – Режим доступу: http://litmisto.org.ua/?pade_id=32].
5. Коваль-Фучило І. Українські голосіння: антропологія традиції, поетика тексту. – К., 2014. – 360 с.
6. Скворцова Н. Українське голосіння: до проблеми жанрової класифікації (на прикладі етнографічних плачів і творів українських композиторів). – Режим доступу: <http://glierinstitute.org/ukr/digests/043/3.pdf>.
7. Тарахан-Бережа З. П. Святиня: Науково-документальний літопис Тарасової гори. – К.: Родовід, 1998. – 544 с.

Стрельбіцька О.О.

*кандидат філологічних наук, викладач,
Луцький педагогічний коледж*

ТРИНДИЧКИ ЯК ЖАНРОВИЙ РІЗНОВИД УКРАЇНСЬКИХ ТАНЕЧНИХ МОНОСТРОФ

Жанрове багатство української танечної пісенності в національній традиції представлене коломийками, козачками, гопачками, частівками, шумками, краков'яками в найрізноманітніших територіальних і часових варіантах та назвах. Окрім зазначених різновидів танечних пісень, які зазвичай приспівуються до однойменних танців, існують також короткі пісеньки з пританцівками, або ж, як їх називають, триндички. Це – невеличкі жартівливі приспівки, які складаються з одного-двох куплетів і звучать у родинному чи дружньому гостинному колі. Співають їх переважно жінки під час виконання побутових танців – метелиці, гопачка, козачка, польки тощо.

Іноді у ролі таких співанок виступають окремі строфи гумористичних пісень із розгорнутими сюжетами.

Пісні-триндички – це, передусім, застольні та заздоровні приспівки, величання чарки та горілки. Виконуються вони за святковим столом у колі рідних та знайомих з метою розсмішити, розважити, спонукати до веселої бесіди, запросити до гостини, рідше – до танцю : *«Ой випиймо, родино, щоб нам жито родило! І житечко, і овес – щоб зібрався рід увесь.»*; *«Якби не ми та не ви, то ми б тут не були, То ми б тут не були й горілки не пили»* [4, с. 17-19]. Веселими гостинними триндичками господарі зустрічають і прославляють свою родину та гостей: *«Ой як в людей – так і в нас, Ой дай боже в добрий час, В щасливу годину Веселити родину»*; *«Чи мені господь дав, чи свята Варвара – Коло мого столу гості, які я бажала»* [8, с. 573].

Тексти застольних моностроф можна поділити на заздоровчі пісні та куплети, які є фрагментами весільних, жартівливих, обрядових – і виконуються «до чарки». Заздоровчі пісні в регіонах їх найбільшого поширення мають ще й інші назви. Зокрема на Гуцульщині, Бойківщині, Поділлі, та деяких місцевостях Волині їх називають «віватами». Очевидно така назва пов'язана з семантикою та функціональним призначенням застольних та заздоровчих пісень. Адже значення латинського вислову «віват» («хай живе») споріднене з нашим найпоширенішим тостом – «будьмо». Тому, гостинні триндички, основним змістом яких є побажання здоров'я всім присутнім, часто виконують роль тостів. Такими приспівками супроводжується частування на весіллі, іменинах, хрестинах та інших родинних і народних святах. У застольних пісенних мініатюрах із гумором та іронією звертаються до чарки як символу столу, висловлюють побажання та здоров'я присутнім, кепкують, обмінюються жартами. Зміст цих пісень становлять гостинність, щире припрошування і величання гостей: *Ой по повній, по повнесенькій, А щоб були всі на личку червонесенькі* [8, с. 584].

Вважають, що створені триндички жіночим середовищем під час пригощання на здоров'я, на похвалу, на подяку тощо. Відтак, співаються вони найчастіше від імені господині, або гості: зазвичай з жіночих вуст, і як правило, без музичного супроводу: *Ой, веніла, вехілела Сама себе вехвалела, Бо я доброго роду, П'ю горілку, як воду* [1, с. 29]. Нерідко у застольних монострофах від жартівливого прославляння чарки та горілки, виконавці переходять до однієї з найболючіших соціальних проблем – пияцтва. Причому, досить часто головним персонажем-п'яничкою виступає жінка: *«Ой пила я чисто, пропила намисто, Щоб у скрині не лежало, щоб не заважало»*; *«Пила, пила, випивала, в гарбузинні ночувала, Оце тобі гарбузиння: де повернись, там і синя»*; *Ой п'ю, п'ю, випиваюся, Б'є чоловік – не каюся. Ой він лає – я не чую, Бо я дома не ночую* [8, с. 597].

Але не слід ототожнювати жартівливі триндички із соціально-побутовими «п'яницькими піснями». За висловом Миколи Сумцова «в народній поезії з думкою про горілку не завжди пов'язується щось погане...» [7, с. 277]. На відміну від сатиричних пісень, в яких наявні мотиви жалю та

нарікання на згубну силу горілки, в застольних дріботушках переважає життєствердний, оптимістичний настрій. Для цього служать художні засоби: епітети, гіпербола, колоритні порівняння, уособлення та зменшувально-пестливі форми: «Співала би-м співаночку, не треба ня вчити, Коби дали паленочки – ротик намочити...» [2, с. 14]; «Ой, горілойка добра – я до неї вродна» [1, с. 25].

Окрім застольних триндичок до цього жанрового різновиду належать також веселі пісеньки з дрібними пританцівками, яких ще називають *дріботушками, дрібушками, приспівками* тощо.

Центральною темою дріботушок є, звичайно ж, взаємовідносини закоханих, оспівані в різноманітних гумористичних відтінках. За будовою пісні-дріботушки являють собою монолог жартівника або діалог двох дотепників. Відповідно, основними персонажами в дівочих приспівках є хлопці:

*Кучерявий Марко ходить по ярмарку,
Не купує, не торгує, тільки робить сварку* [8, с. 487].

Подібними дотинками відповідають їм парубки:

*Пішов же я на вулицю та й тепера каюсь:
Полюбив я дівчиноньку, аж у сні жахаюсь* [8, с. 520].

Серед пісень з пританцівками є також обрядові – так звані «плясанки», що виконуються під час колядування на Гуцульщині: «*Короткі свитки, відмерзли литки; Пустіть до хати, будем плясати...*», «*На печі індичка узувається, до неї індик присувається...*» та ін. [3, с. 34].

У триндичках майже відсутній місцевий колорит, тому по всій Україні поширені близькі за змістом, мотивами і художньою формою тексти застольних пісень.

З музичного боку триндички, як і коломийки, досить простенькі, але мають свою специфіку. Виконання часто супроводжується грою на інструментах: сопілці, скрипці, цимбалах, баяні тощо. Триндичкам, як і всім українським танцювальним пісням, характерна чітка ритмічна структура та форма. Проте віршовий розмір в них не відзначається такою стабільністю, як у коломийках, краков'яках, шумках, козачках та гопачках. Оскільки триндички часто приспівуються до найрізноманітніших побутових танців, то й метроритміка їхня не відрізняється від основних жанрових різновидів танечних пісень. Відтак для триндичок характерна ритмічна будова з формулами коломийки (4+4+6), козачка (4+3), шумки (4+4) та частівки (4+4+7). Окрім того, на відміну від основних жанрових різновидів танцювальної лірики, яким властивий ще й локальний характер функціонування, триндички побутують з однаковою частотністю на всій території України. Таким чином, їх швидше можна вважати функціональним різновидом танечних пісень, аніж окремим жанром.

Список використаних джерел:

1. Архів Інституту культурної антропології (ІКА) – Ф. 1. – Од. зб. 134 (записано в с. Мала Осниця Маневицького р-ну, Волинської обл.).
2. Архів ІКА. – Ф. 3–Е. – Од. зб. 18. (записано в с. Пороги Богородчанського р-ну, Івано-Франківської обл.).
3. Архів ІКА. – Ф. 3–И. – Од. зб. 6. (записано в с. Криворівня Верховинського р-ну, Івано-Франківської обл.).
4. Архів ІКА. – Ф. 5. – Опр. 4. Дріботушки (записано у Володимир-Волинському, Горохівському, Камінь-Каширському, Ківерцівському, Ковельському, Любешівському, Любомльському, Маневицькому, Рожищенському та Старовижівському р-нах Волинської обл.).
5. Добрий вечір, дівчино! Приспівки. Триндички. Дрібушки. Співаночки. Частушки. [збірник] – Київ : Музична Україна, 1968. – 158 с.
6. Застольні пісні / упорядкув. Ю.Федаса, вступ. ст. Сидоренко. – Київ : Музична Україна, 1971. – 136 с.
7. Сумцов Н.Ф. Малорусские пьяницкие песни // Киевская старина. 1886. – Т. XV. – № 6. – С. 277–278.
8. Танцювальні пісні: [збірник] / упоряд. О. І. Дей, М. Г. Марченко. – Київ : Наукова думка, 1970. – 802 с.

МОВА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Гнатковська О.М.

кандидат філологічних наук;

Мандзюк Н.В.

студентка,

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНІВ КІНЕМАТОГРАФІЇ

Організація будь-якої терміносистеми – це завжди результат складного і тривалого процесу, оскільки залежить не тільки від ряду факторів та умов, але й від їхньої взаємодії. Усі фактори, які впливають на цей процес, можна розділити на дві групи: екстра- та інтралінгвальні [1, с. 67]. Тому аналіз терміносистеми кінематографії з урахуванням саме цих факторів міг би сприяти отриманню повної інформації стосовно цієї сукупності спеціалізованих термінологічних одиниць.

Актуальність проблеми, яка зумовила вибір теми статті, полягає у недостатньому дослідженні особливостей кінематографічної термінології, представленої в системі англійської мови.

Метою роботи є вивчення структурних особливостей термінів кінематографії в англійській мові.

З погляду належності термінів до різних частин мови розрізняють терміни-іменники, дієслова, прислівники. Кількісні показники, отримані нами, доводять, що термінів-назв об'єктів набагато більше, ніж термінів-назв ознак.

Щодо диференціації термінів кінематографії за формальною структурою, то спостерігаємо багато підходів до розв'язання цієї проблеми. По-перше виділяються терміни-слова, які поділяються на кореневі (*lens, camera, shot*), похідні (*colorist, conformations*), складні (*barndoors, backwind*), складноскорочені (*movies (from moving pictures)*), ланцюжкові утворення (*latent edge numbers, incident light reading, take up spool*).

Характерним явищем у морфологічній структурі термінів кінематографії є компресія однослівних термінів (*cinematography > cinema*) та скорочення багатослівних термінів (*moving pictures > movies*). Спостерігається також багато видів аббревіатур у термінології кінематографії:

- літерні (*A.S.A. – American Standards Association, L.F.O.A. – Last Frame of Action, E.C.N. – Eastman Color Negative*);
- складові (усічення) (*lip synch – the process by which a performer appearing live on stage or on television apparently «sings» a recorded song, which is in fact only mounting the words in **synchron**ization with the pre-recorded track*);

• аббревіатури, які цілком збігаються з наявними словами (*ACE* – *Association of Cinema Editors*).

Наступним етапом дослідження формальної структури є виокремлення термінів-словосполучень. Проаналізувавши 262 англійських терміна кінематографії, ми з'ясували найуживаніші моделі їхньої будови.

Таблиця 1

**Морфологічна структура термінів кінематографії
в системі англійської мови**

Модель утворення	Приклад	Кількість	Відсотки
Абревіатура	A.D.R.	13	5%
N (іменник)	Filter	119	45%
V (дієслово)	Print	3	1%
Adj (прикметник)	Interlocked	6	2%
N+N	Scratch Test	68	27%
Adj + N	Flare Lens	46	18%
N prep N (іменники поєднані прийменником)	Depth of Field	7	3%
Всього		262	100%

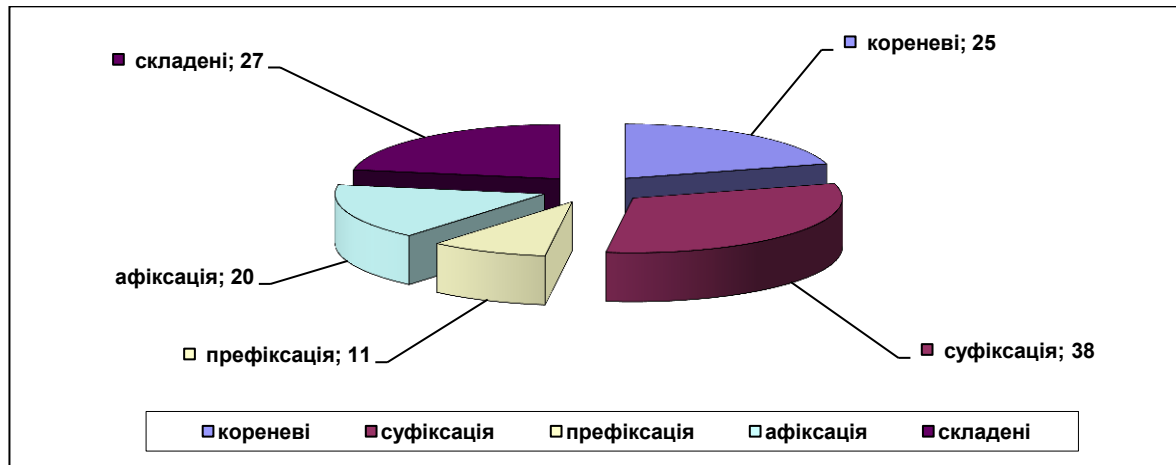
Як видно з таблиці 1, найчисельнішими виявилися іменникові терміни, які склали майже половину досліджуваних термінів (45%), другими зачисельністю є іменникові словосполучення (27%), прикметникові ж посідають третє місце (18%).

Детальний кількісний аналіз показав, що 25 простих термінів є кореневим, що складає 10% від числа всіх термінів, і 69 термінологічних одиниць, тобто 27%, є похідними, тобто утворені шляхом афіксації. Аналіз афіксації показав, що найбільш продуктивним є суфіксальний спосіб утворення похідних термінів, що становить 14% (38 одиниць) усіх термінів, наприклад: *animation*, *offering*, *footage*, *lyrist*; префіксальні похідні терміни складають 4% (11 термінів) *remake*, *subtitle*, а на частку префіксально-суфіксальних термінів (*flashback*, *filmmaking*, *steampunk*) припадає 7,7% (20 одиниць) від загальної кількості термінів.

Зобразимо вищезгадану інформацію у діаграмі 1.

Як видно з діаграми 1, складені терміни, які мають у своєму складі не менше двох корневих морфем, склали 25 термінологічних одиниць або майже 10% від загальної кількості термінів вибірки, опинившись при цьому на другому місці між кореневими термінами та тими, що були утворені за допомогою суфіксації.

Отже, іменникові терміни займають чільне положення у формальній структурі термінів кіно.

Діаграма 1. Структура однослівних іменникових термінів кінематографії

Список використаних джерел:

1. Ивина Л.В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминосистем: (на примере англоязычной терминологии венчурного финансирования) / Л.В. Ивина: Учеб.-метод. пособие. – М.: Акад. Проект, 2003. – 303 с.
2. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В.М. Лейчик. – Изд. 2. – М.: Гнозис, 2006. – 256 с.

Єрак П.В.

студентка,

Сумський державний університет

МОВНІ ЗАСОБИ КОМІЧНОГО В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПРЕДВИБОРЧОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

У політичному житті важливим аспектом служать засоби масової інформації, які дають яскраву картинку всього, що відбувається на політичній арені, в економічній сфері, а також в інших сферах суспільного життя. Президентські вибори – важливий момент для будь-якої держави. Особливо для тих країн, чия зовнішня політика істотно впливає на економічну та політичну ситуацію у цілому світі. З огляду на лінгвістику передвиборча кампанія – складна комунікативна подія, що відбувається між адресатом і адресантом в процесі комунікативної діяльності у часовому, просторовому та інших контекстах [3, с. 482].

На думку вчених семантична неоднозначність терміна дискурс прослідковується з моменту використання його у мовознавчому аналізі [2, с. 9]. Передвиборчий дискурс мовознавці відносять до політичного дискурсу. Е.І. Шейгал вважає, що політичний дискурс це те, як говорить політика [5, с. 12]. Передвиборчий дискурс опосередкований фактором мас-медіа, так як засоби масової інформації є основним каналом здійснення

політичної комунікації. Саме засоби масової інформації дають можливість для різноаспектного втілення різноманітних передвиборчих схем, стратегій, тактик [4, с. 38].

Передвиборчий мас-медійний дискурс – діяльність, основною локалізацією якої виступають час та простір передвиборчої кампанії, мова та мовлення, що виникає у результаті цієї діяльності, перебуваючи в єдності з екстралінгвістичними факторами, що актуалізують соціокультурний контекст комунікації [1, с. 10]. Головними характеристиками передвиборчого медіа-дискурсу є представлення у вирашному світлі свого кандидата та критика опонента.

На виборах у США, що відбулися 8 листопада 2016 року, змагалися два основних кандидати: Хіллари Клінтон – демократична партія та Дональд Трамп – республіканська партія. Американські друковані видання з весни цього року в основному пишуть лише про вибори та кандидатів у президенти. Головний об'єкт статей американської преси – Дональд Трамп, а саме, висміювання його персони. Напр. : *This guy should know about rigged, oh yeah, nobody's more rigged than Donnie T from Jamaica Estates* [9].

Вважається, що Дональд Трамп опирається на ворога Америки – Путіна. Напр. : *I've always felt fine about Putin. I think he's a strong leader, he's a powerful leader* [11]. Як відомо, Росія вважається давнім ворогом США. Більшість американців позиціонують себе противниками Путіна та його політики. Саме тому на особі Дональда Трампа робиться основний акцент, адже як відомо Дж. Буш теж колись співпрацював з Путіним. Напр. : *He makes George W. Bush look like a self-made man. Who was a disaster, by the way. Though I do like Bush's baked beans* [9].

Також, є дивним той момент, що про Хіллари Клінтон не згадує майже жодне видання, тим паче у негативному світлі. Напр. : *IN THE gloom and ugliness of this political season, one encouraging truth is often overlooked: There is a well-qualified, well-prepared candidate on the ballot. Hillary Clinton has the potential to be an excellent president of the United States, and we endorse her without hesitation* [12]. Серед американської спільноти побутує думка, що більшість американської преси – частина її передвиборчої кампанії. І зовсім не важливо, хто є кандидатом від республіканської партії, адже не принципово кого висміювати. Напр. : *Republican presidential nominee Donald Trump is dreadful, that is true – uniquely unqualified as a presidential candidate* [12].

Американські журналісти використовують безліч стилістичних прийомів для створення комічного ефекту та висвітлення необхідних подій, фактів, характерів. Серед них можна виокремити наступні:

1. Фразеологізми.

Пор. : *Trump in hot water over Putin embrace* [6].

Фразеологізм *in hot water* означає бути у неприємній ситуації.

Пор. : *Donald Trump Carries Water For Vladimir Putin In His Attack On Treaty With Japan* [7].

Фразеологізм *carrying someone's water* означає підвладний комусь або вчиняти так, як цього хтось вимагає.

2. Ідіоми.

Пор. : *Does anyone really think that Russia could influence the American people's choice in any way? Is America a banana republic or what?,' says Russian president [8].*

Ідіома *banana republic* означає невелику країну, що характеризується політичною нестабільністю.

Пор. : *Considering this, it's no surprise politicians are attempting to piggy-back on her success to gain favor with the electorate [10].*

Ідіома *piggy-back on somebody's success* означає робити справу чужими руками, отримувати вигоду чиймись зусиллями.

3. Іронія.

Напр. : *Boy, did this guy have it rigged from the start. That small loan from his father? One. Million. Dollars. Million dollar baby, that one [9].*

4. Сарказм.

Напр. : *Each of his NATO pronouncements has two parts that are utterly predictable when dealing with Trump, a) he doesn't have a clue what he's talking about and b) he knows no more about the US Constitution than your typical hog knows about differential equations. And there is a third, more surprising, theme, he is pushing the Kremlin's propaganda and story line about NATO [7].*

5. Сатира.

Напр. : *Other than destroying every instrument of democracy in his own country, having opposition people killed, dismembering neighbors through military force and being the benefactor of the butcher of Damascus, he's a good guy,» Graham said of Putin on Thursday [6].*

6. Синекдоха.

Напр. : *Donald Trump thinks he is a man of the people. He thinks that if he loses the election, they will avenge his defeat. He doesn't realize they are mostly coming out to his rallies for kicks. And sometimes punches [9].*

Отже, можна зробити висновок, що мова мас-медіа для політиків є одним із засобів завоювання влади і активно використовується у сучасному світі. Передвиборчий мас-медійний дискурс має значний вплив на думки та дії американської спільноти. Адже, як відомо, засоби мас-медіа у епоху глобалізації, дійсно є дуже популярними та здатними змінити погляди людей на певну ситуацію. Саме тому, політичні діячі і використовують активно мову мас-медіа для зближення з народом та проведення агітацій.

Список використаних джерел:

1. Голубева Т. М. Языковая манипуляция в предвыборном дискурсе (на материале американского варианта английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Т. М. Голубева. – Новгород : Нижегородский гос. лингвистический ун-т им. Н. А. Добролюбова, 2009. – 22 с.

2. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты / В. С. Григорьева. – Тамбов : Изд-во тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 288 с.

3. Степанова М. М. Лексические особенности предвыборного дискурса США / Активные процессы в различных типах дискурсов : политический, медийный, рекламный дискурсы и интернет-коммуникация. Материалы международной конференции 19-21 июня 2009 года / М. М. Степанова. – Ярославль : Ремдер, 2009. – С. 482-486.
4. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : Монография / Е. И. Шейгал. – Волгоград : Перемена, 2000. – 368 с.
5. Шейгал, Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – М. : Гнозис, 2004. – 326 с.
6. Kristen East «Trump in hot water» [Електронний ресурс] / East Kristen // POLITICO. – September, 2016. – Режим доступа : <http://www.politico.com/story/2016/09/trump-putin-embrace-fallout-227940>.
7. User Streiff «Donald Trump carries water for Vladimir Putin in his attack on treaty with Japan» [Електронний ресурс] / Streiff // RedState. – August, 2016. – Режим доступа : <http://www.redstate.com/streiff/2016/08/06/donald-trump-carries-water-vladimir-putin-attack-treaty-japan/>
8. User Reuters «Putin: 'Hysteria' over hacks a ploy by failing U.S. politicians» [Електронний ресурс] / Reuters // Newsweek. – October, 2016. – Режим доступа: <http://europe.newsweek.com/putin-hacking-hysteria-ruse-politicians-514186>
9. Alexander Nazaryan «Donald Trump VS. Donald Trump: A parody» [Електронний ресурс] / Nazaryan Alexander // Newsweek. – October, 2016. – Режим доступа: <http://europe.newsweek.com/donald-trump-rigged-american-512247>
10. Dipo Faloyin «Adele does not want Donald Trump playing her music» [Електронний ресурс] / Faloyin Dipo // Newsweek. – February, 2016. – Режим доступа: <http://europe.newsweek.com/adele-doesnt-want-donald-trump-playing-her-music-421664>
11. Editorial Board «The only way Trump can win» [Електронний ресурс] / Editorial Board // The Washington Post. – November, 2016. – Режим доступа: https://www.washingtonpost.com/opinions/the-only-way-trump-can-win/2016/11/02/1512d15c-a07c-11e6-a44d-cc2898cfab06_story.html
12. Editorial Board «Hillary Clinton for president» [Електронний ресурс] / Editorial Board // The Washington Post. – October, 2016. – Режим доступа: https://www.washingtonpost.com/opinions/hillary-clinton-for-president/2016/10/12/665f9698-8caf-11e6-bf8a-3d26847eed4_story.html?utm_term=.d37225300d52&tid=a_inl

Савчук І.Ю.

студент,

Науковий керівник: Дорофєєва О.М.

кандидат філологічних наук, доцент,

Хмельницький національний університет

ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС» У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ

У словнику політичної термінології дискурс визначається як вид мовної комунікації, орієнтований на обговорення й обґрунтування будь-яких аспектів дій, думок та висловлювань її учасників. З лінгвістичної точки зору дискурс – це процес живого вербального спілкування, який характеризується великою кількістю відхилень від канонічного писемного мовлення. З позицій сучасних

підходів, «дискурс» – це складне комунікативне явище, що включає, крім тексту, ще й екстралінгвальні чинники: знання про світ, думки, установки, цілі адресата необхідні для розуміння тексту. Поняття «дискурс» характеризується параметрами завершеності, цільності, зв'язності, тобто усіма властивостями тексту, він розглядається одночасно й як процес, й як результат у вигляді фіксованого тексту. Суттєвою рисою дискурсу, що розуміється у широкому смислі, є його співвіднесеність з конкретними учасниками акту (мовець і слухач), а також з комунікативним наміром мовця певним чином впливати на слухача. Враховуючи параметри дискурсу, виокремлюють та досліджують його певні види (педагогічний, військовий, політичний, критичний, науковий, юридичний та ін.). Вищевказані дискурси підлягають вербалізації, вони актуалізуються у вигляді текстів [2, с. 15]. Жоден політичний режим не може існувати без комунікації. Мова необхідна для того, щоб переконувати, дати інформацію, накази тощо. Специфіка політики, на відміну від інших сфер людської діяльності, полягає переважно в її дискурсивному характері: більшість політичних дій є речовими діями за своєю природою [4, с. 18]. І тому не випадково ряд вчених розглядають політичну діяльність як мовленнєву. На думку О. Шейгал, мова політики, політична комунікація, політичний дискурс – терміни, які в більшості робіт взаємопов'язані. Вона ототожнює терміни «політичний дискурс» та «політична комунікація», а мову політики розглядає як структуровану сукупність знаків, які утворюють семіотичний простір політичного дискурсу. У межах лінгвістичних досліджень О. Шейгал виділяє 3 підходи до вивчення політичного дискурсу:

- 1) дескриптивний підхід зводиться до класичної методики риторичного аналізу публічних виступів; розглядаються мовна поведінка політиків, мовленнєві засоби, риторичні прийоми та маніпулятивні стратегії;
- 2) критичний підхід, спрямований на критичне вивчення соціальної моралі, яка виражається у мові чи дискурсі; мовлення розглядається як засіб влади та соціального контролю;
- 3) когнітивний підхід дає можливість перейти від опису одиниць та структур дискурсу до моделювання структур свідомості учасників політичної комунікації.

Слід зазначити, що в рамках дескриптивного підходу дослідник залишається нейтральним, незалежним експертом, а для критичного аналізу характерна ангажованість дослідження: дослідник відкрито займає сторону тих, хто втратив владу та пригнічених [4, с. 9]. О. Шейгал, розглядаючи функцію політичного дискурсу, доводить, що основною його функцією є інструментальна – боротьба за владу, заволодіння нею та її збереження. Ця функція є глобальною по відношенню до мови, так як комунікативна функція охоплює мову в цілому. Вищевказана функція являється в мобілізації до дій, які стимулюють до їхніх здійснень у формі прямих звернень, лозунгів, закликів, законодавчих актів; з іншого боку – створюючи відповідний емоційний настрій (надія, гордість за країну, впевненість, ворожість, ненависть). Мовленнєві акти також стимулюють відповідні дії, наприклад,

погрожуючи застосуванням сили, можна припинити страйк. Найважливішими стимулами політичної діяльності виступають такі мовленнєві акти, як вираження підтримки та довіри. Д. Грейбер у своїй праці виокремлює такі функції політичного дискурсу:

1) поширення інформації – не менш важлива одиниця політичного дискурсу (*information dissemination*) по відношенню до народу;

2) визначення порядку денного (*agenda setting*). Суть цієї функції полягає в контролі за поширенням інформації;

3) проекція в майбутнє та минуле, що полягає у прогнозуванні політики на майбутнє, аналізуючи позитивний чи негативний досвід минулого [4, с. 35].

Багато лінгвістів, які досліджують політичний дискурс, виділяють ще таку функцію як функцію конструювання мовленнєвої реальності. Б.Ю. Норман називає цю функцію креативною, характеризуючи її як таке становище справ, при якому мовленнєва сутність виявляється первинною по відношенню до поза мовленнєвих [4, с. 35]. Тісно пов'язана з креативною функцією магічна функція, яка проявляється у формах табу: молитви, клятви, присяги. Віра в магію слова притаманна й сучасній людині, яка є складовою не лише релігійного дискурсу, а й політичного. Варто відмітити, що мовленнєва реальність може проявлятися двома шляхами: тоталітарним і демократичним. Саме тоталітарно-політичний дискурс за певними параметрами наближається до релігійного. Також ще одним аспектом такого прояву є сприйняття політичного лідера, вождя як божество, який наділений надприродними можливостями. Таким чином, найважливішою функцією політичного дискурсу є функція політичної пропаганди, переконання та впливу. Дискурс, це – суттєва складова соціокультурної взаємодії, характерними рисами якої є інтереси, цілі, стилі і формування такої суспільної думки, що потрібна для автора дискурсу.

У сучасній гуманітарній науці термін «дискурс» розуміється досить неоднозначно. Ми приєднуємося до думки тих вчених, які розглядають дискурс як «складне комунікативне явище, що включає, крім тексту, ще й екстралінгвістичні фактори, що є знанням про світ, думки, установки, цілі адресата» [1, с. 8].

При такому розумінні дискурс обов'язково включає в себе «складну систему ієрархії знань» та виступає як одночасно соціальний, ідеологічний та лінгвістичний феномен, являє собою «мовне використання як частина соціальних стосунків і процесів» [2, с. 132-133].

Цікаве визначення поняттю дискурс надав такий науковець як Т. ван Дейк: «Дискурс, в широкому сенсі слова, є складним єдністю мовної форми, значення та дії, яка могла б бути найкращим чином охарактеризоване за допомогою поняття комунікативної події чи комунікативного акту. Дискурс не обмежується рамками тексту або самого діалогу. Аналіз розмови з особливою очевидністю підтверджує це: говорить і слухає, їх особистісні та соціальні характеристики, інші аспекти соціальної ситуації, безумовно, належать до даної події» [3, с. 121-122].

Ключовим поняттям для визначення «дискурсу» є мова. Саме мова – усна чи письмова – стає об'єктом дослідження в роботах про політичному дискурсі. Мова, як поняття, більш широке, ніж текст і контекст, взяті разом [4, с. 10], являє собою символічне відображення реальності, віддзеркалення свого часу. «Все те, що представлено, в мові, є продукт попередньої символічної боротьби і виражає в більш-менш видозміненій формі стан розстановки символічних сил» [5, с. 64]. Мова дає можливість спілкування, яке «дає можливість діагностувати виникнення проблем, виявити приховані загрози і зміцнити в суспільстві інтегруючі зв'язки» [4, с. 30].

Мова у політиці реалізує декілька пов'язаних між собою функцій, основною з яких є перлокутивна (регулювання світогляду і поведінки громадян). Основною ознакою політичного дискурсу є приналежність до адресата з метою досягнення перлокутивного ефекту – змусити аудиторію до суспільно-політичної реакції. Зазвичай, учасники політичної комунікації представляють певні суспільно-політичні позиції, а обмін інформацією є з яскраво вираженими прагматичними цілями.

Отже, на сьогодні склалося розуміння політичного дискурсу в якості безперервного процесу зіткнення думок і позицій суб'єктів політичної дії, а саме, політичних інститутів, групових агентів політики і політичних антропонімів в боротьбі за політичну владу. Вивчати політичний дискурс – значить вивчати реальну політичне життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. – М.: Гнозис, 2003. – 280 с.
2. Миронова Н.Н. Дискурс – анализ оценочной семантики: Учебное пособие по языкознанию. – М.: Тезаурус, 1997. – 158 с.
3. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
4. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. – М.: Гнозис, 2004. – 326 с.
5. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. – К.: АртЕк, 1998. – 336 с.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Бойко Ю.П.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри;*

Бойцун І.В.

*студентка,
Хмельницький національний університет*

СИНТАКСИЧНИЙ КОНЦЕПТ НА РІВНІ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

Переклад в умовах сучасного світу вимагає не лише досконалого практичного володіння мовою, але й ґрунтовної обізнаності в особливостях національно-культурних стереотипів, специфіки світобачення, самого способу «мислення» іншого народу і врахування цих особливостей при перекладі для досягнення конструктивного міжнародного діалогу. Тому в сучасному перекладознавстві в умовах міжкультурної асиметрії продовжуються активні пошуки нових ефективних шляхів перекладу з мови оригіналу на мову перекладу.

Нові перспективи і підходи у цьому напрямку пропонують використання надбань когнітивної лінгвістики, представлених працями А. Вежбицької, Т.А. ван Дейка, М. Мінського, Ч.Дж. Філмора, Дж. Лакоффа, Н.Д. Арутюнової, Є.С. Кубрякової, В.А. Маслової, В.М. Телія, Ю.С. Степанова та ін.

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою вивченістю питання про когнітивне моделювання складнопідрядного речення, а також відсутністю робіт, присвячених аналізу складнопідрядного речення з точки зору когнітивістики в аспекті перекладу.

Об'єктом є складнопідрядні конструкції в художніх творах.

Предметом дослідження є когнітивні моделі складнопідрядного речення сучасної англійської та української мов, що розглядаються в аспекті перекладу.

Метою даного дослідження є розгляд когнітивного моделювання складнопідрядних речень в аспекті перекладу.

Багато сучасних лінгвістів висловлюють ідею про те, що природна мова представляє навколишній світ у вигляді моделей. А. П. Загнітко зазначає, що синтаксичні моделі належать мові тільки як абстрактні моделі, а їхнє конкретне наповнення тим чи іншим лексичним матеріалом залежить від мовленнєвих умов, постає фактом мовлення, зумовлюється змістом висловлення, наміром мовця. У них наявні певні правила заповнення структурних моделей речення словами відповідних семантичних розрядів. Тобто мові належать не тільки самі схеми, але й правила їх лексичного

заповнення. У мовленні здійснюється заповнення певної моделі конкретними словами згідно з вимогами комунікації [1, с. 20].

Останнім часом когнітивна лінгвістика пильну увагу зосереджує на дослідженнях значень одиниць мови й мовлення, які формують систему наших знань про мову і світ. М. В. Нікітін розглядає значення як ментальну сутність – концепт, «пов'язаний» знаком [4, с. 6]. Цей когнітивний феномен – структура знань, подана певною одиницею номінації, зазвичай, словом, рідше – словосполученням, фразеологізмом. Як суб'єктивне віддзеркалення об'єктивних даних, концепт має динамічну природу: він конструюється свідомістю людини, у зв'язку із чим значення визначається як концептуалізація (результат когнітивної обробки [8, с. 5].

Предиккування фіксується у структурних схемах простого речення, які З.Д. Попова та Й.А. Стернін визначають як синтаксичні концепти – «структурні схеми простого речення – знаки різних видів відношень, усвідомлені та класифіковані людиною» [5, с. 79].

Моделювання структури синтаксичних концептів опирається на низку організуючих принципів, які дозволяють обґрунтувати їх когнітивну основу та базові механізми формування їх структури. У цьому зв'язку пошук формату знань, який дозволяє задати єдиний «стереотип» осмислення різних денотативних ситуацій, є одним із головних питань синтаксичних досліджень, які проводяться в рамках когнітивної семантики. Це зумовлено, з одного боку, центральністю категорії знань для когнітивного підходу до мови, а з іншого – впливом раціонального мислення на всі процеси, що пов'язані із отриманням, зберіганням та передачею інформації, і, відповідно, ця система повинна спиратися на загальноприйняті логічні зв'язки та відношення.

На нашу думку, макроподія, що об'єктивується складнопідрядним реченням, структурується на концептуальному рівні синтаксичним концептом, структура якого представлена у вигляді поліпропозиційного комплексу, що є когнітивною моделлю, елементами, якої виступають менш складні синтаксичні концепти: пропозиції, структурно об'єднані події, пропозиційні зв'язки, які репрезентують конкретний тип відношень між ними. Відношення, яке пов'язує пропозиції, складає зміст синтаксичного концепту – концепту підрядного зв'язку.

Основними характеристиками концепту підрядного зв'язку є вказівка на наявність мінімум двох компонентів, наявність зв'язку між ними та різноранговість компонентів.

Об'єднання пропозицій з логічного погляду передбачає їх механічне зчеплення, і його характер визначається як нейтральний, тому що в логіці ігноруються смислові нюанси. Однак епізоди макроподії можуть бути пов'язані не лише логічно, але й відношеннями інших типів, які, накладаючись на логічні, ускладнюють їх у смисловому плані. Ускладнення логічного відношення впливає на реалізацію ознаки нерівноправності, оскільки це приводить до формування смислової та структурної незалежності компонентів.

Під підрядним зв'язком компонентів речення мається на увазі встановлення між ними відношення підпорядкування (субординації). З когнітивної точки зору підрядність спеціалізується на репрезентації у тексті таких «квантів» знання, які пов'язані із фіксацією тою чи іншою мірою нерівноправних відношень між предметами, явищами тощо.

Ускладнення логічних відношень у смисловому плані приводить до виділення різновидів підрядних відношень із включенням таких смислових компонентів, як *каузативні, концесивні, результативні* тощо. На рівні кожного конкретного складнопідрядного речення реалізується один із компонентів підрядних відношень. Пропозиції містять предикат зі значенням того «відношення», що визначають маркери підпорядкування і який у свою чергу наділений валентністю. («коли це може статися» /темпоральність/, «що є умовою чого» /умовність/, «що відбувається всупереч чому» /концесивність/). *Отже, під синтаксичним концептом розуміються синтаксичні засоби вербалізації концепту підрядного зв'язку.*

Перспективою подальшого дослідження є когнітивне моделювання СПР у різножанрових текстах.

Список використаних джерел:

1. Загнітко А.П. Морфологічна і семантична структура категорії стану і поля становості [Текст] / А.П. Загнітко // Лінгвістичні студії. – 2006. – № 14. – С. 64-73.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология: учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений]. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
3. Минский М. Фреймы для представления знаний / Марвин Минский; [пер с англ. под ред. Ф.М. Кулакова]. – М.: Энергия, 1979. – 151 с.
4. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики / М.В. Никитин. – СПб., 1997. – 184 с.
5. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А.Стернин. – Воронеж : Истоки, 2003. – 191 с.
6. Степанов Ю.С. Индоевропейское предложение / Ю.С. Степанов. – М.: Наука, 1989. – 288 с.
7. Телия В.Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира / В.Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 173-203.
8. Langacker R.W. Foundations of cognitive grammar / R.W. Langacker. V. 2: Descriptive application. – Stanford, CA : Stanford University Press, 1991. – 395 p.

Волошина С.В.

студентка;

Бойко Ю.П.

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри,

Хмельницький національний університет

СИНТАКСИЧНЕ ПОЛЕ СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ ТА ЯВИЩЕ СИНКРЕТИЗМУ

Складне речення – це структурна і семантична єдність двох або більше синтаксичних конструкцій, кожна зі своїм власним предикативним центром, яка формується завдяки синтаксичному зв'язку [2, с. 232]. Головною структурною ознакою СР є наявність у ньому, як мінімум, двох предикативних одиниць з власними предикативними центрами. Таким чином, СР реалізується у двох корелятивних категоріях: складнопідрядному реченні (далі – СПР), або гіпотаксисі, й складносурядному (далі – ССР), або паратаксисі.

За історію вивчення складнопідрядного речення основна увага приділялася розробці класифікації підрядних речень, що пов'язано насамперед з власне поняттям підрядного речення як структурної частини складнопідрядного речення.

У граматичних студіях проблематика складнопідрядного речення найбільш вагомо представлена в дослідженнях І.Р. Вихованця, А.П. Загнітка, К.Г. Городенської, М.В. Мірченка, Р.О. Христіанінової, Н.Л. Гуйванюк, К.Ф. Шульжука, М.С. Поспелова, І.П. Распопова, М.Я. Блоха, Б.С. Хаймовича, Б.І. Роговської, Р. Квірка, С. Грінбаума та ін.

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою вивченістю питання про синтаксичні поля, а також відсутністю робіт, присвячених аналізу синтаксичного поля складнопідрядного речення в аспекті перекладу та явища синкретизму.

Об'єктом є складнопідрядні конструкції, що функціонують в художніх творах.

Предметом дослідження є синтаксичне поле СПР сучасної англійської та української мов, що розглядається в аспекті перекладу.

Метою даного дослідження є розгляд синтаксичного поля складнопідрядних речень в аспекті перекладу.

Вивчення й осмислення складнопідрядного речення (далі – СПР), як і будь-якого іншого речення, передбачає розгляд трьох його аспектів: структурного, семантичного й комунікативного.

Згідно функції (підмет, додаток, об'єктний комплемент або обставина), яку може виконувати підрядне речення, лінгвісти виокремлюють декілька головних категорій підрядних речень [9, с. 1047], а саме: іменні / Nominal, адвербіальні / Adverbial, реляційні / Relative та порівняльні / Comparative.

За Л. Вайсбергом, «синтаксичне поле» – це сукупність структурних моделей речення, об'єднаних спільністю семантичного завдання.

Ю. Караулов вказує на існування в реченні безперервного спектру переходу від семантики до синтаксису і від синтаксису до семантики» [3, с. 326]. В даному випадку доцільно говорити про явище синкретизму, яка є наслідком синхронної і діахронної перехідності. Під синкретичними СПР розуміємо складнопідрядні конструкції, в яких синтезуються два або кілька граматичних значень, одне з яких інваріантне (**ядро ФСП СПР**), категоріальне, а інші додаткові (**периферія ФСП СПР**).

Периферійні конструкції завжди синкретичні, тому що крім ознак, властивих даній мовній одиниці, вони мають ознаки інших мовних категорій. В основі ФСП СПР лежить широка понятійна категорія підрядності. Відповідно до теорії А.В. Бондарко, у поля «СПР», як і у інших полів, є ядро, периферія і перехідна зона: в ядрі зосереджено СПР обумовленості, на периферії функціонують позиційні конструкції, перехідними є структури зі значеннями простору, часу, порівняння, приєднання [Бондарко].

В ядрах полів каузативності, кондиційності, мети, концесивності, результативності знаходяться структури, у яких семантика каузативності виражена досить чітко. Напр.: (1) *She had only contempt for herself **because once she had felt contempt for Walter*** [6, с. 142]. На периферії розташовані синкретичні структури. Периферія ФСП СПР причини представлена конструкціями із синкретичними значеннями *причини* та *наслідку*: *Father Arnall became very quiet, more and more quiet as each boy tried to answer it and could not* [5, с. 55]. *The **cause** for becoming quiet was that each boy tried to answer it and could not; the **result** of becoming quiet was **so that** each boy tried to answer and could not.*

На периферії ФСП СПР із значенням умови знаходяться СПР із значенням *умови* та *причини*: [condition] *If he were not working they might go somewhere to dinner* [4, с. 78] або [cause] *As he were not working they might go somewhere to dinner*. Периферійними функціонально-семантичними різновидами СПР мети є конструкції із синкретичним значенням *мети* та *причини*. Напр.: [purpose]: *...they rolled him under and put a box under the tarp beside him, **so that the weight of the heavy canvas would not be upon him.*** [8, с. 67]. [cause] *...they rolled him under and put a box under the tarp beside him, **as far as the weight of the heavy canvas would not be upon him.***

На периферії ФСП СПР із значенням допусту функціонують структури із синкретичним значенням *наслідку*. Напр.: *But all pretended not to notice his preference, **although** Hortense titillated with her triumph* [4, с. 53]. *But all pretended not to notice his preference, **because** Hortense titillated with her triumph.* [result].

На периферії ФСП СПР із значенням *наслідку* концесивності розташовані структури із синкретичним значенням *наслідку* та *ступеня*. Напр.: *You have a pleasing view of a great red barn with a black roof, clump of old*

trees, and beyond them, as far as the eye could reach, brown fields [6, с. 48] або [result] ... *so that the eye could reach, brown fields*.

Застосування цих теорій дає змогу описати систему СПР комплексно як польову організацію, так само детально описати синкретичні периферійні структури.

Список використаних джерел:

1. Бондарко А.В. Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / А.В. Бондарко. – М.: Эдиториал УРСС, 2003. – 352 с.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка : [учебник] / Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. – М. : Высшая школа, 1981. – 285 с.
3. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка [Текст] / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1981. – 366 с.
4. Dreiser Th. An American Tragedy / Th. Dreiser. – Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1951. – Vol 1. – 606 p.
5. Joyce J. A Portrait of the Artist as a Young Man [E-Book] / James Joyce. – Project Gutenberg, 2009. – <http://www.gutenberg.org/>
6. Maugham W.S. The Painted Veil / W. S. Maugham. . – М.: International Relations, 1981. – 248 p.
7. Maugham W.S. The Razor's Edge / W. S. Maugham. – М.: Progress Publishers, 1989. – 220 p.
8. Steinbeck J. The grapes of Wrath. – London: Heinemann, 1976. – 400 p.
9. Qiurk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / Qiurk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. – Longman Group Limited, 1985. – 1779 p.

Вороніна С.І.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЛЕКСИЧНА АРХАЇЗАЦІЯ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖУ ТА ПРОБЛЕМА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ДЕТЕКТИВНИХ ІСТОРІЙ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА А. К. ДОЙЛА)

Мова будь-якого літературного твору поступово «старішає», багато слів виходять із загального вжитку. Природна архаїзація лексики не лише впливає на їх сприйняття, але й створює певні перекладацькі проблеми, зокрема адаптації тексту для сучасного читача.

Носії мови, які читають перевидання текстів своєї національної літератури минулих століть, із орфографічними та морфологічними адаптаціями згідно правил сучасної англійської мови, все одно відчують її архаїчність, так як у ній зберігаються слова, які мають застарілі значення або назви предметів, поняття, що вже вийшли із ужитку.

Ці слова, В. Н. Ярцева називає історизмами, які належать до застарілої лексики. Дослідниця визначає застарілу лексику, як слова, які вже не

вживаються, але збереглися у пасивному словнику, і у своїй більшості зрозумілі носіям сучасної мови. Залежно від причин архаїзації, застарілі слова діляться на два розряди – історизми та архаїзми. Останні, на відміну від перших, мають синоніми та називають існуючі реалії, які з певних причин були витіснені з активного вживання синонімічними лексичними одиницями [7, с. 540].

Перекладачі, прагнучи відтворити у художній літературі про минуле особливості мови епохи, яка зображується, та створити колорит того часу, поєднують лексичні, морфологічні й синтаксичні засоби зв'язку сучасної мови перекладу з мовою більш ранніх епох з метою створення особливого стилістичного ефекту співвіднесеності з минулим [8, с. 142]. Дуже часто лінгвістичні риси певної епохи виражаються у мовленні персонажа.

Метою нашої статті є дослідження архаїчної лексики у детективних історіях про Шерлока Холмса А. К. Дойла та особливості її перекладу. Матеріалом дослідження ми обрали дві повісті про Шерлока Холмса «A Study in Scarlet», «The Hound of the Baskervilles», а також переклади українською, виконані В. О. Панченко у 2010 році та М. А. Дмитренко у 1992 році.

У рамках перекладознавства, в цілому, наголошується на неможливості перекладати будь-який класичний твір умисно архаїзованою мовою, оскільки вона може бути незрозумілою для сучасного читача, а також спотворити початковий авторський задум. Рекомендується відтворювати старину тексту за допомогою декількох деталей, не перевантажуючи твір архаїзмами [9; 10; 8].

Є. М. Мешалкіна, досліджуючи стратегії історичної стилізації у перекладі, визначає три типи художніх текстів: 1) архаїчні, час написання яких дистанційований від часу виконання перекладу; відсутність авторської стилізації; 2) сучасні архаїзовані, у яких автор свідомо використовує прийом історичної стилізації, а переклад виконується в епоху написання оригіналу; 3) архаїчні та одночасно архаїзовані, тобто тексти з навмисним використанням прийому історичної стилізації, час виконання перекладу яких значно віддалений часу їх написання [11, с. 109]. Зважаючи на те, що детективні історії А. К. Дойла були написані на межі XIX – XX століть, ми відносимо їх до архаїчного типу.

Зазвичай, для текстів архаїчного типу рекомендують застосовувати діахронічний переклад, дотримуючись стратегій адекватної модернізації [9; 8; 11], тобто перед перекладачем стоїть завдання якнайточніше передати зміст твору спираючись на сучасну йому мову, але в той же час зберегти історичне забарвлення тексту [8, с. 139]. Для досягнення цієї мети, перекладачі дуже часто використовують історизми та архаїзми, залежно від твору або епохи, яку вони відтворюють [8, с. 137–138].

При перекладі історизмів у художньому тексті, перекладачі, як правило, передають їх відповідними історизмами рідної мови, які дозволять створити у читача відчуття історичного колориту епохи [11, 95]. Наприклад, «... *There was an old manservant at Merripit House, whose name was Anthony*». [13, с. 165].

«У Меріпіт-Хавсі був старий лакей на ім'я Ентоні.» [2, с. 107]

«В *Meppinim*-хаус був старий слуга на ім'я Ентоні. « [3, с. 418]

Обидва перекладачі вдалися до застосування лексичного еквіваленту під час перекладу архаїзму. Зокрема В. О. Панченко заміняє застаріле англійське слово *manservant*, що тлумачиться як прислуга чоловічого роду, або особистий слуга [14, с. 935], українським історизмом «лакей» зі значенням «слуга у панів або при ресторані, готелі (в поміщицькому та буржуазному побуті)» [4, с. 438]. Проте, М. А. Дмитренко використовує точніший український відповідник «слуга», який позначає «людину для особистих послуг у домі» [6, с. 376], що на нашу думку є найбільш вдалим варіантом перекладу, адже він найкраще передає зміст висловлювання.

Перекладачі також можуть вдаватися до використання функціонального аналогу при перекладі історизму. Наприклад: «*The ordinary London growler is considerably less wide than a gentleman's **brougham**.*» [12, с. 103]

«Звичайний лондонський кеб набагато вужчий за аристократичний екіпаж» [1, с. 84].

«Звичайний лондонський чотириколісний кеб значно вужчий від панської карети» [3, с. 103].

Слово **brougham** входить до пасивного словника сучасної англійської мови і має значення «закритого чотирьохколісного екіпажа запряженого конями, назва якого походить від імені лорда Брума (Brougham), який користувався ним» [14, с. 190]. При передачі цього суто англійського історизму для позначення транспортного засобу, обидва перекладачі використали українські відповідники XIX століття. Але, В. О. Панченко, при цьому, зберіг національний колорит слова, додавши прикметник «аристократичний» до позначуваного ним іменника «екіпаж», тоді як, М. А. Дмитренко використавши словосполучення «панська карета» на позначення української реалії, передав, скоріше, історичний колорит епохи.

Під час перекладу архаїзмів у художніх творах, перекладачі зазвичай використовують слова-відповідники у мові перекладу, замінюють їх на нейтральний лексичний аналог або архаїчні форми існуючих слів, а також відмінкові форми, нетипові для сучасного читача тощо [11, с. 101]. Наприклад, «*That's a Kneller, I'll swear, that lady in the blue silk over **yonder**, and the stout gentleman with the wig ought to be a Reynolds.*» [13, с. 138]

«Ладен заприсягтися, що ота леді в блакитній шовковій сукні – пензля Неллера. А гладкий джентльмен у перуці – роботи Рейнолдса.» [2, с. 91].

«Присягаюсь, ота дама в синій шовковій сукні належить пензлю Неллера, а товстий джентльмен у перуці – то Рейнольдс» [3, с. 401].

У цьому випадку, використавши архаїчну форму вказівного займенника *ota* [6, с. 807], для заміни відповідного англійського – *yonder* [15, с. 1775] обидва перекладачі передали точний зміст висловлювання англійця, який жив у XIX столітті.

Такі стратегії перекладу, за допомогою сучасних та застарілих засобів мови, здатні не лише передати задум автора, але й зберегти історичний, а іноді й національний колорит у тексті перекладу.

Підсумовуючи, можна сказати, що при перекладі архаїчних творів, для максимального збереження змісту тексту та передачі його належності до певної епохи, доцільно використовувати лексичні засоби сучасної мови у поєднанні з їх архаїчними аналогами. Перспективою подальших досліджень є виявлення впливу архаїчної лексики при перекладі синтаксичних конструкцій архаїчних текстів.

Список використаних джерел:

1. Конан Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса / А. Конан Дойль; [пер. з англ. В. Панченко]. – Тернопіль : Навчальна книга, Т. 1, 2010. – 411 с.
2. Конан Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса / А. Конан Дойль; [пер. з англ. В. Панченко]. – Тернопіль : Навчальна книга, Т. 2, 2010. – 344 с.
3. Конан Дойль А. Собака Баскервілів : Повість та оповідання / пер. з англ. М. Дмитренка / А. Конан Дойль. – К. : Дніпро, 1992. – 447 с.
4. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4. – 1973. – 840 с.
5. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 5. – 1974. – 840 с.
6. Словник української мови: в 11 томах / [АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 9. – 1978. – 918 с.
7. Большой энциклопедический словарь. Языкознание / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М.: Большая Рос. энцикл., 1998. – 685 с.
8. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
9. Левый И. Искусство перевода; пер. с чеш. и предисл. В. Россельса / И. Левый. – М. : Прогресс, 1974. – 397 с.
10. Лилова А. Введение в общую теорию перевода / А. Лилова. – М. : Высшая школа, 1985. – 256 с.
11. Мешалкина Е. Н. Стратегии исторической стилизации в художественном переводе (на материале англоязычной художественной литературы XVIII -XX вв.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Мешалкина Евгения Николаевна. – Москва, 2008. – 206 с.
12. Conan Doyle A. A Study in Scarlet and The Sign of the Four / A. Conan Doyle – Hertfordshire : Wordsworth Editions Limited, 2004, – 204 p.
13. Conan Doyle A. The Hound of the Baskervilles and The Valley of Fear / A. Conan Doyle –Hertfordshire : Wordsworth Editions Limited, 1999, – 320 p.
14. Oxford Advanced Learner`s Dictionary of Current English. – 7th edition. Edited by A. S. Hornby. – Oxford: Oxford university Press, 2005. – 1780 p.

Дем'янчук Ю.І.

кандидат економічних наук, викладач,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТВОРЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ БАГАТОМОВНИХ КОРПУСІВ ТЕКСТУ

Паралельні корпуси НКРМ, за ствердженням Січінаєвої В.Д. [3, с. 208], вміщують такі паралельні двомовні корпуси, як: англійську, вірменську, білоруську, болгарську, іспанську, італійську, латиську, німецьку, польську, українську, французьку, естонську. Практично для всіх з цих мов представлені симетричні мовні пари. У багатомовний корпус входять поліваріантні тексти. В паралельні корпусу також входять як художні, так і офіційні тексти з тієї ж класифікацією (публіцистика, виробничо-технічні, навчально-наукові, церковні, юридичні тексти). Тексти на більшості мов отримують морфологічну розмітку. Отже, у сучасній лінгвістиці мовні корпуси з легкістю можуть вміщувати мільйони слів реальних текстів, а кількість складних контрастивних аналітичних інструментів для обробки цих текстів швидко зростає.

У сучасний період ведеться детальна робота по складанню, дослідженню і опису електронних багатомовних корпусів різної тематики. Незважаючи на велику кількість робіт західних дослідників (Baker, Zanettin, Olohan, Laviosa), в науковій літературі з корпусної лінгвістики даний напрямок не отримав широкого поширення. Для дослідження процесу перекладу використовується кілька видів корпусів: а) паралельний корпус текстів, б) порівняльний (зіставний) корпус текстів. У дослідженні «Корпус параллельных текстов как инструмент сопоставительного описания языков» Добровольский Д.О. наголошує [2, с. 290], що використання багатомовних паралельних корпусів дає можливість знайти перекладні еквіваленти для кожного слова і вирази їх в конкретних контекстах, на автентичному текстовому матеріалі. На думку дослідника, аналіз лексичних паралелей на значному за обсягом автентичному текстовому матеріалі дає можливість засумніватися у традиційних системах контрастивної лінгвістики і двомовної лексикографії.

Дослідники А.А. Віланденбегр, Н. Беляєва, В.П. Захаров, С.А. Коваль, Ю.М. Марчук, В.Ш. Рубашкін, В.В. Риков, Л.В. Ричкова, А.Я. Шайкевич особливу увагу приділяли спеціальному корпусу текстів. Такий корпус є багаторівневою системою багаторазового використання, що дає змогу здійснювати різні операції в ході вирішення конкретних дослідницьких завдань.

За твердженням Віланденберг А.А. [1, с. 72], корпус спеціальних паралельних текстів є адекватною базою для гармонізації термінології відповідної предметної сфери, зокрема офіційних документів. Дослідниця робить висновки відносно стилістичних особливостей перекладу юридичних документів: 1. Для забезпечення семантичної однозначності правового

документа і точності його юридичних формулювань в спеціальному двомовному та багатомовному словнику підлягають фіксації стійкі багатокомпонентні термінологічні словосполучення; 2. Функціональна класифікація термінів права вимагає виділення номінацій, уточнюючих і регулюючих термінів. 3. На відміну від наукових і науково-технічних текстів, в правовому тексті особливу роль відіграють терміни – модальні дієслівні терміносистеми, що є засобом вираження прагматичної спрямованості тексту, а також уточнюючі терміни – приєднаникові терміносполучення як засіб необхідної конкретизації правової норми.

Оскільки більшість корпусів були створені в 90-х рр. XX століття, то їх стилістична якість доволі низька. Що стосується перекладу сучасних книг та документів, то потрібно враховувати доповнюючі морфологічні, лексикографічні та стилістичні елементи, які додаються до сучасних багатомовних корпусів. Якісним можемо вважати НКРМ, на основі якого перекладацька робота з юридичними та офіційними документами дає можливість виявити позитивні мовні показники та алгоритми.

Список використаних джерел:

1. Виландеберк А. А. Принципы и методы гармонизации терминологии на основе корпуса специальных параллельных текстов: На материале документов ООН : Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.21 : СПб., 2005. – 266 с.
2. Добровольский Д.О. Корпус параллельных текстов как инструмент сопоставительного описания языков / Д.О. Добровольский // Русская и сопоставительная филология: состояние и перспективы: Международная научная конференция, посвященная 200-летию Казанского университета (Казань, 4-6 октября 2004 г.): Труды и материалы / Под общ. ред. К.Р. Галиуллина. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2004. – С. 289-290.
3. Сичинава Д.В. Параллельные тексты в составе НКРЯ: новые направления развития и результаты. Труды Института русского языка им. В.В. Виноградова. – 2015, № 6. – С. 194-234.

Квартник Я.А.

студентка;

Мовчан Д.В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Сумський державний університет*

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНИХ АНТОНІМІВ

Форма та зміст не можуть існувати окремо одне від одного, так само як слово та його лексичне значення. У процесі мислення в нашій свідомості виникають певні взаємозв'язки між мовними одиницями на основі спільності/відмінності за формою/значенням або одночасно за обома даними критеріями. Таким чином, у лексиці утворюються парадигматичні

відношення – структурно-сміслові взаємозв'язки між словами і словосполученнями та їх організація за семантичними полями. З огляду на вище зазначене, антонімія є таким різновидом парадигматичних відношень, за якого подібність значення слів виявляється насамперед у їхньому смисловому протиставленні в нашій свідомості.

Антонімія вже довгий час знаходиться в центрі уваги науковців (Я. І. Гельблу, В. А. Іванова, В. А. Михайлов, Є. М. Міллер, Л. О. Новіков, О. М. Будз, В. В. Унукович, Chr., E. Agricola, W. Müller та ін.).

Поряд з антонімами, протилежність значень яких пізнається як у тексті, так і поза ним, нерідко натрапляємо на слова, що вступають в антонімічні відношення лише в певному контексті, у визначеній ситуації спілкування, тобто контекстуальні антоніми. Полярність значень таких лексичних одиниць не закріплена в мові, а має індивідуально-авторський характер.

Питання критеріїв визначення антонімічних відношень вирішується сучасною лінгвістикою неоднозначно, хоча ознаки, які беруть до уваги дослідники, у цілому повторюються: протилежність значень, регулярність повторення в антонімічних контекстах, однакова лексична сполучуваність та здатність до утворення словотвірних гнізд [1; 2; 4].

Проте контекстуальні антоніми суттєво відрізняються від «звичайних», регулярних антонімів. По-перше, контекстуальні антоніми протиставляються лише в певних контекстах; по-друге, не повторюються регулярно в антонімічних контекстах; по-третє, можуть мати зовсім несумісну лексичну сполучуваність. Лексична протилежність контекстуальних антонімів виявляється okazіонально. Тому контекстуальні антоніми не підпадають під найчастіше вживані дефініції антонімів.

Як відомо, антоніми – це найпростіша лексико-семантична мікросистема, побудована на основі бінарної опозиції двох лексем, у структурі значень яких протиставляються диференційні семи, об'єднані однією інтегральною семою. Наприклад: *die Schnelligkeit* – *die Langsamkeit* (диференційна сема «такий, що відбувається за короткий відрізок часу» протиставляється диференційній семі «такий, що відбувається за тривалий відрізок часу» за принципом полярності. Основою для протиставлення вище згаданих понять виступає категоріально-лексична сема «рух»).

У структурі лексичного значення okazіональних антонімічних пар необхідною складовою стає прагматичний компонент, який визначає прагматичні параметри вживання членів антонімічної опозиції. Окрім категоріальних та диференційних сем, значення деяких лексичних одиниць можуть включати ознаки, що мають характер потенційних сем. При ізольованому розгляді слів, поза їх вживанням у мовленні, потенційні семи не є визначальними для формування протилежності значень лексичних одиниць. Але інколи, як то у вторинних або переносних значеннях, а також за умови специфічного вживання, потенційні семи можуть актуалізуватися, створюючи ефект антонімічності. Наприклад:

*Für einen Charakter wie Peachum bedeutete aber «in eines Mannes Hand sein» das gleiche, was für ein **Kaninchen** bedeutet, «in der Hut eines **Pythons** zu sein» [6, с. 48].*

У значенні лексеми *Kaninchen* наводиться презирливо-емоційна сема «жертва, беззахисна, слабка натура», внаслідок чого вона протиставляється як протилежна лексемі *Python* з оказіональним значенням «сильна істота, хижацька натура». Взяті ізольовано, поза контекстом, вказані слова не демонструють антонімічного зв'язку, оскільки співвідносять далекі поняття, не зближені семантично. Але завдяки мовній ситуації, що викликає у свідомості людини асоціації певного змісту, вони виявляються полярно протиставленими одне одному. У лексичних значеннях таких слів можна віднайти частково протилежні ознаки («жертва» – «хижак»), але вони аж ніяк не будуть вичерпувати ні всього об'єму значення, ані його диференційних сем. Потенційні семи, становлячи конотаційну периферію семантики таких мовних одиниць, виступають як конкретно-символічне уявлення про пару протилежних ознак. Багаточисельні інші ознаки речей, які б заважали дихотомічному протиставленню понять, при цьому не враховуються.

Таким чином, семантика контекстуальних антонімів має складну імплікативно організовану багатомірну структуру, що становить єдність денотативного, мотиваційного, конотативного та прагматичного аспектів їх значень, реалізованих у контексті. Вважаємо за можливе визначити контекстуальну антонімію як результат смислового притягнення слів за принципом протилежності, які використовуються мовцем у новому значенні, що не збігається із загальновідомим [3, с. 13].

Антоніми регулярно використовуються в типових синтаксичних конструкціях, взаємно протиставляючись одне одному: *weder...noch, nicht nur... sondern auch, nicht...aber*. Наприклад: «*Da haben Sie weder **schöne**, noch **hässliche** Gedanken*» [5, с. 17]. Контекстуальні антоніми також можуть використовуватися в типових синтаксичних конструкціях, але ця умова не є вирішальною для констатації факту антонімічності: «*Mein Ziel war es, nicht nur zu **überleben**, sondern auch wieder zu **leben***» [5, с. 20].

Лексична сполучуваність антонімів у більшості випадків виявляє велику подібність і завжди можливо підібрати такий контекст, у якому обидва члени антонімічної пари взаємозамінні, причому заміна одного антоніма іншим, надає усій фразі протилежний зміст. Наприклад: «*Da haben Sie weder **schöne**, noch **hässliche** Gedanken*» [5, с. 17] – *Da haben Sie weder **hässliche**, noch **schöne** Gedanken*. Як бачимо, сполучуваність слів цілком природна, але зміст змінюється на діаметрально протилежний.

У деяких випадках це справедливо й для контекстуальних антонімів, але часто зміст залишається незмінним або змінюється несуттєво. Наприклад: «*Das gibt es **bei mir**, und das gibt es **bei anderen***» [5, с. 15]. – *Das gibt es **bei anderen**, und das gibt es **bei mir***.

Антонімічні пари типу *schön / hässlich* можуть утворювати словотвірні гнізда: *schön* – *das Schöne, die Schönheit, die Schöning, schönen*. Виявляється,

що контекстуальні антоніми також утворюють словотвірні гнізда, але елементи таких гнізд здатні сформувати антонімічну опозицію з дуже низькою імовірністю.

Таким чином, домінантним критерієм виділення контекстуальних антонімів є здатність мовних знаків викликати асоціації за принципом протилежності лексичних значень. У формуванні значень оказіональних антонімів вирішальну роль відіграють прагматичні чинники. Виявленню фактів антонімічності слів на синтагматичному рівні сприяє аналіз їх граматичної, лексичної та синтаксичної сполучуваності, який засвідчує спільність або варіативність вище згаданих характеристик у членів контекстуальної антонімічної пари.

Список використаних джерел:

1. Белова С. В. Критерії визначення антонімів / С. В. Белова // Науковий вісник ВДУ. Журнал Волинського державного університету ім. Лесі Українки: Філологічні науки. – Луцьк. – 1999. – № 3. – С. 7–8.
2. Будз О. М. Критерії визначення антонімів / О. М. Будз // Іноземна філологія. – 1978. – № 50. – С. 53–56.
3. Мовчан Д.В. Семантичний та функціонально-прагматичний аспекти антонімії іменників сучасної німецької мови : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.04. «Германські мови» / Д.В. Мовчан. – Херсон : ХДУ, 2012. – 22 с.
4. Müller W. Das Gegenwart-Wörterbuch: ein Kontrastwörterbuch mit Gebrauchshinweisen / W. Müller. – Unveränd. Nachdr. der Ausg. von 1998. – Berlin; New York : de Gruyter, 2000. – 580 s.
5. «Der Spiegel» // Schweiz Str. – 77.11.2015. – No. 46. – 164 s.
6. Brecht B. Dreigroschenroman / Brecht B. – Berlin : Aufbau Verlag, 1986 – 455 s.

Пономаренко А.А.

студентка,

Науковий керівник: Артеменко Ю.О.

кандидат філологічних наук, старший викладач,

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОСТИЛЮ ПУБЛІЧНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРВ'Ю МУЗИЧНОЇ ГРУПИ «ONE DIRECTION»)

Наповнення мовного простору новою інформацією відбувається через мовні контакти, які є базою для спілкування носіїв мови. На сучасному етапі однією з найбільш поширених сфер, що впливають на вибір мови спілкування, є інформаційно-медійний простір. В умовах посиленої ролі медіасередовища в житті сучасної людини особливої значущості набуває аналіз медіадискурсу і мовної поведінки публічних особистостей.

Індивідуальне сприйняття дійсності притаманне кожній людині, тому дослідження ідіостилю мовної особистості завжди будуть актуальними. Поняття ідіостилю є багатоаспектним, вміщує в собі дані різних наук, акцентуючи увагу на різних видах прояву особистості в процесі життєдіяльності.

До складнощів, пов'язаних з перекладом індивідуального стилю, можна віднести багатий, різноманітний лексикон. Вибір мовцем лексичних одиниць залежить від ряду факторів.

Мовна поведінка людини змінюється в залежності від об'єктивних і суб'єктивних, лінгвістичних і екстралінгвістичних факторів. При цьому одні особливості мовної поведінки особистості будуть константними, незмінними, інші – варіативними, змінними [1, с. 153].

В аспекті ідіостилю мовної особистості константними факторами в мовній поведінці можуть бути: типові гендерні особливості, національні, психологічні (визначені темпераментом, характером), соціальні (залежність від статусу), професійні, а також певні мовні особливості: переваги на рівні окремих мовних засобів, функціонально-сміслових типів мовлення (міркування, описи, оповідання, що відображають специфіку мислення людини), культурних констант і стереотипів та ін.

До змінних варіативних факторів мовної поведінки особистості належать його ситуативні прояви в різних сферах спілкування, різних типах дискурсу, тематичне варіювання мовних повідомлень, жанрові трансформації мовної поведінки [1, с. 155].

Таким чином, було визначено ідіостиль на прикладі учасників музичної групи *One Direction*. На рівні словотворчих моделей можна виділити наступні особливості.

Утворення прикметників на базі власних назв афіксальним способом за допомогою афіксу –у. Утворене слово має значення «такий, що нагадує; щось на зразок». При цьому власне ім'я втрачає своє індивідуально-конкретне значення і відбувається його абстрагування від первинного об'єкта номінації. Наприклад, використання назв інших музичних груп для передачі стилю написання власних пісень:

*Kind of like, a bit **Oasis-y**, almost, which is ace. I love that! The songs are coming out a bit more chill because I think we want this to be quite a long-lasting album that you can listen to anytime (1).*

*We wanted to make it quite **Aerosmith-y**, I think, was the kind of the feel (2).*

*There are some slow, nice usual One Direction songs on there, but we've taken a lot of inspiration from older artists, like the **Police-y** feel on Drag Me Down (3).*

На лексико-семантичному рівні – використання сленгової лексики:

*It was trending worldwide the other day 'cause we **TPed** Niall's car... (4).*

В останньому наведеному прикладі акронім *TP* означає *toilet paper*, вживається як дієслово і перекладається як «закидувати щось або когось туалетним папером».

... We mess around on stage the most, I think, when we have a good time. And there was that whole press thing about me shoving Louis and everyone took it really seriously like «there's tension in the band!». And then the next day, it got even worse because they'd said that in the press and then we were just like **mugging it off** (5).

Дієслово *mug off* – сленг англійської мови, який вживається на території Великобританії і має значення «виставити когось дурнем, надурити, обмовити».

*I think it's been a great year for touring and obviously this is our favourite album we put together so it's been a good year, **big thumbs up*** (6).

Вираз *big thumbs up* перекладається у наведеному прикладі як «чудово, дуже добре» та вживається для посилення експресивності та передачі рівня задоволеності.

На граматичному рівні ідіостиль характеризується частим вживанням складного доповнення:

*We needed **to get that finished up*** (7)

*I want **to get this hand done**, but I've just got no idea of what to do with it. It's got to have something* (8).

*Well, I straight away fell in love with Fireproof. It just **felt to be involved in writing that**, actually* (9).

Вибір тієї чи іншої одиниці при перекладі визначається шляхом співвіднесення можливих варіантів перекладу з даними, отриманими в ході опису індивідуального стилю мовця.

При неможливості (наприклад, в силу відмінності мовних систем, ритмічних особливостей) передати індивідуально-авторське вживання конкретної одиниці, можлива її компенсація в іншій частині тексту, по можливості одиницею того ж мовного рівня. Критерієм передачі знайденої одиниці в перекладі буде збереження авторської естетичної інформації, що міститься у відповідній одиниці оригіналу.

Звідси випливає, що вживання тієї чи іншої лексичної одиниці залежатиме, насамперед, від того, які об'єкти зовнішнього світу описуються. Вибір певної лексичної одиниці з числа тих, якими характеризується лексична система певної мови, може бути зумовленим ставленням мовця до предметів [2, с. 55].

Таким чином, можна зробити висновок, що в медіадискурсі спостерігається наявність певного ряду особливостей ідіостилу, зумовлених специфікою жанру інтерв'ю. Тому під час перекладу важливо використовувати поняття ідіостилу, головним завданням якого є збереження єдності форми і змісту.

Список використаних джерел:

1. Болотнова Н. С. Варіювання ідиостиля публічної мовної особистості в медіатекстах різних жанрів / Н. С. Болотнова // Сибірський філологічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 150–158.
2. Довганчина Р. Г. Ідіостиль у теоретичних розробках перекладознавців / Р. Г. Довганчина // Міжмовна та міжкультурна комунікація : [зб. наук. пр.]. – К. : Київ. нац ун-т ім. Тараса Шевченка, 2011. – Том 1. – С.53–62.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. What Will One Direction Do Next? – Capital FM [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.capitalfm.com/artists/one-direction/news/what-will-they-do-next/#yXCA0YYV0Tu6EprF.97>.
2. One Direction Performs Live on ‘GMA 40 for 40’ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://abcnews.go.com/Entertainment/expect-directions-gma-40-40-performance/story?id=35255895>.
3. One Direction 1D – FULL INTERVIEW ‘Louis Tomlinson Talks Fatherhood on GMA Good Morning America’ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=mrjueYEjTw0>.
4. The Late Late Show 5/14/2015 (One Direction) S. 1 Ep. 30) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cbs.com/shows/late-late-show/video/Zo3kXi9NBrYpmXOzARfKbQU4rnhlLhYY/the-late-late-show-5-14-2015-one-direction/>.
5. One Direction on Total Access – Full Interview) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=V1x0hzc1GTs>.
6. Made in the A.M. interview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=oILDfDSL4g>.
7. One Direction on Wetten Dass 08.11.14) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=29ZmvMtyY8o>.
8. One Direction Backstage at KIISFM Jingle Ball (Part 1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.dailymotion.com/video/x3gxyum_one-direction-backstage-at-kiisfm-jingle-ball-part-1_webcam.
9. One Direction: FOUR HANGOUT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=KFL1E_MtD2Q.

Стовпак О.С.

студентка,

Науковий керівник: Куліш В.С.

кандидат філологічних наук, асистент,

Сумський державний університет

**КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ МОДУС ЗЕМНИХ СИМВОЛІВ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНИХ ОБРАЗІВ МОВЧАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ ПЕЙЗАЖНОЇ ЛІРИКИ)**

Філігранність поетичних образів пейзажної лірики привертає увагу багатьох всесвітньовідомих літературознавців і перекладачів. У рамках лінгвістичних досліджень слід особливо відзначити роботи О.О. Потебні, який аналізував внутрішню і зовнішню структуру художнього образу, роботи В.В. Виноградова та Н.Д. Арутюнової, які розглядали когерентність та синкретичність поетичного образу, а також праці А.Д. Бєлової, Т.О. Анохіної та С.О. Швачко, які займалися безпосереднім аналізом силенціального ефекту поетичних образів мовчання англомовної пейзажної лірики.

Актуальність цієї роботи полягає у встановленні характерних рис функціонування земних символів пейзажної англомовної лірики з

урахуванням особливостей комунікативно-прагматичного модусу та розширення діапазону поняття комунікативно-значущого мовчання.

Об'єкт: земні символи поетичних образів англомовної пейзажної лірики.

Предмет: комунікативно-прагматичний модус.

Під поетичним дискурсом І. В. Бидіна розуміє «такий мовний витвір, який, по-перше, об'єктивує певний концепт, тобто ідею, що відображає авторський задум і формує цілісність тексту, по-друге, володіє прагматичним ефектом, тобто естетично впливає на адресата» [2, с. 46].

Осмислення феномену комунікативно-значущого мовчання нерозривно пов'язане з аспектом функціонування поетичних символів, зокрема земних. До земних символів англомовної пейзажної лірики відносять поняття, що описують воду і водойми, землю та флору, наприклад *earth, sea, river, lake, forest, rose, flower* і т. д.

На думку С.О. Швачко «засобами експлікації силенціального ефекту виступають монолексемні, полілексемні, різночастиномовні номінативні та комунікативні одиниці, а базовими номінаціями концепту мовчання є вербалізатори: англ. *silence, pause, stop, hesitation, stillness, quiet, human silence, nature silence*; укр. *мовчання, мовчазний, людське мовчання, тиша в природі*» [3, с. 227]. За допомогою зазначених вербалізаторів можна спостерігати процес перебігу комунікативно-значущого мовчання, що відбувається між об'єктами земних поетичних образів.

Аналіз комунікативно-прагматичного модусу спрямований як на осмислення безпосередніх учасників невербальної дії мовчання, так і на виявлення їхніх мовних інтенцій. Зокрема, Н.Д. Арутюнова [1] виділяє чотири різновиди модусів:

- 1) модус сенсорного плану, що реалізується завдяки чуттєвому сприйняттю;
- 2) модус ментального плану, що характеризується аксіологічними номінаціями, а також висловленням думок, ставлень, сумнівів;
- 3) модус емотивного плану, що виражає відношення і емоційний стан;
- 4) модус волюнтативного плану, що виявляє необхідність чи бажання.

Розглянемо приклади реалізації вищезазначених модусів в англомовній пейзажній ліриці, в якій наявні саме земні символи поетичного мовчання. У вірші «Silence of silence»: *mystic beauty /endless pleasure/ filled with eternity/ cascade like a fall/ pour its waters/ into a **valley of calmness**/ when **listening** to the **silence of silence*** [4], спостерігаємо модус сенсорного плану, а саме за допомогою слуху «when **listening** to the silence of silence». Зазначимо, що земні символи представлені *fall, waters, valley of calmness*.

У вірші «Autumn Leaves»: *golden, crisp leaves falling softly from almost bare trees,/ lifting and falling in a hushed gentle breeze,/slowly dropping to the soft cushioned ground/**whispering and rustling a soothing sound*** [5] також наявний модус сенсорного плану, що реалізується в поєднання слухового, зорового та тактильного чуттєвого сприйняття. **Leaves** та **ground** є провідними земними символами в зазначеному уривку.

Окрім того у вірші «The Soul Print»: *sitting in **peaceful** places/ upon Nature's natural faces/ **silent** sounds of the River's rushing/the Wind with the Trees harmoniously brushing* [6]. Слід зауважити, що земні символи **nature, river, trees** у цьому прикладі подано з великої літери, що підкреслює персоніфікованість і метафоричність цих символів. Використання прикметника **peaceful** в контексті комунікативної ситуації свідчить про апелювання саме до модусу емотивного плану, який виражає почуття спокою, тиші і гармонії.

Реалізація модусу волюнтативного плану відбувається у вірші «Silence»: *There is a **silence** where no sound may be/ in the cold grave—under the deep, deep sea,/ or in wide desert where no life is found,/ which hath been **mute**, and **still must sleep profound*** [7]. Слова **still must sleep profound** у цьому вірші виражають певну необхідність і навіть змушеність до стану спокою через певні сезонні умови. Земні символи представлені інтенсифікованими словосполученнями **deep, deep sea** та **wide desert**, що надають об'ємності художньому простору.

Отже, вибір комунікативно-прагматичного модусу корелює з встановленням певної ситуативної моделі, яка створює оптимальний простір для комунікації. Модус сенсорного сприйняття домінує в англomовній пейзажній ліриці, адже досягнення багатовекторного сприйняття читачем художньої дійсності неможливе без образної активізації його зорових, слухових, смакових і тактильних рецепторів. Модус емотивного плану також представлений різноманітними вербалізаторами з метою посилення емоційного та естетичного ефекту. Модус волюнтативного плану тісно пов'язаний з модусом емотивного плану, адже необхідність і волевиявлення зазвичай супроводжуються вираженням емоцій. Модус ментального плану менш характерний для земних символів.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н.Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1988. – 341 с.
2. Быдина И.В. Исследование поэтического текста в когнитивно-коммуникативном аспекте / И.В. Быдина // Известия Волгоградского гос. пед. ун-та. Сер.: Филологические науки. – № 3 (12). – 2005. – С. 45-53.
3. Швачко, С.О. Мовчання як силенціальний ефект [Текст] / С.О. Швачко // Наукові записки. Серія: Філологія (мовознавство). Збірник наукових праць / гол. ред. Н.Л. Іваницька. – Вінниця: ВДПУ, 2012. – Вип.15. – 263 с. – С. 225-230.
4. Fasika Ayalew Silence of Silence / Ayalew Fasika // Electronic resource: <http://www.poemhunter.com/poem/silence-of-silence/>
5. Edel T. Copeland Autumn Leaves / Copeland Edel T. // Electronic resource <http://www.familyfriendpoems.com/poem/autumn-leaves-5>
6. Scott McIntire The Soul Print / McIntire Scott // Electronic resource: <http://www.familyfriendpoems.com/poem/the-soul-print>
7. Thomas Hood Silenc e/ Hood Thomas // Electronic resource: <https://www.poetryfoundation.org/poems-and-poets/poems/detail/52339>

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Венгринюк М.І.

кандидат філологічних наук, доцент;

Мельник О.М.

кандидат філологічних наук, доцент,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Художній переклад є важливим джерелом збагачення лексичного складу української мови. Однак часто перекладач постає перед нелегким завданням: як дібрати найточніший відповідник до позначуваних у тексті явищ і понять з мінімальною кількістю втрат щодо змісту і форми. Здавалося б, інтернаціоналізація певних шарів лексики – той чинник, що може спростити роботу перекладача, зекономити його пошукові ресурси, адже немає потреби перекладати зрозуміле та очевидне. На перший погляд, спільні мовні тенденції сприяють кращому порозумінню між носіями різних мов. Проте, на нашу думку, нехтування українськими відповідниками під час перекладання засвідчує щораз більшу іншомовну присутність: «Це збіднює мову, її стає важче розуміти і сприймати» [9, с. 40]. Варто відзначити, що функціональна ніша українського перекладу навіть у не надто сприятливі періоди полягала в ролі головного інструмента «розширення стилістичних засобів і виражальних можливостей рідної мови» [11, с. 312].

Важливо дослідити перекладацькі рішення щодо розмежування відтінків значень за допомогою запозичень, тож метою дослідження є виявити мовні диференційні ознаки іншомовних слів у текстах сучасного українського перекладу. Матеріалом обрано українські переклади романів «Їсти, молитися, кохати» і «Природа всіх речей» Елізабет Гілберт, «Ми були брехунами» Емілі Локгарт, «Сирітський потяг» Крістіни Бейкер Клайн, «Поклик янгола» Гійома Мюссо, «Елегантна їжачиха» Мюріель Барбері, «Донька директора цирку» і «Таємничий пасьянс» Юстейна Гордера, «Маленька паризька книгарня» Ніни Джордж, «Крадійка книжок» Маркуса Зузака та ін.

У більшості названих текстів впадають у вічі іншомовні вкраплення – вирази і слова, найчастіше подані у написанні оригіналу, з перекладом або тлумаченням значень. Очевидним є їхнє експресивне функціональне навантаження – найточніше передати відтворювану дійсність, увиразнити міжкультурну грань, зіштовхнути дві картини світу. Ось деякі з численних прикладів: «Je moeder is dood. Твоя матір померла [5, с. 191]; пастка «l'esprit de systeme, коли спочатку вигадують тлумачення, а потім пробують допасувати до нього факти» [5, с. 620]; «Її посада офіційно звалася Curator van

Mossen – Доглядачка мохів» [5, с. 644]; «Ми називаємо його *maestrale*, правитель. Або *vent du fada* – вітер, що зводить з розуму» [7, с. 296]; «Жан пояснив, що хоче перетворити цю баржу на літературну аптеку, *pharmacie littéraire*» [7, с. 100]; «зустріли робітника-металіста – *dégoûtant*, з відразою» [7, с. 63]; назва розділу «Комеді фантом (Примарна реальність)» [3, с. 97]. Іноді перекладу чи тлумачення немає, як-от: *«відмінність між відстороненою елегантністю німецького subjunctive і емоційною природою французького subjunctif»* [7, с. 62]; *розлогий діалог по-англійськи* [6, с. 121-122]; «Мама все зробила комільфо» [3, с. 148].

Інтернаціональні корені *здатні деякою мірою «наблизити» навіть далекоспоріднені мови, як-от українську та французьку. Переклад французького роману «Елегантна їжачиха» М. Барбері відзначається частотністю вживання міжнаціональних лексичних засобів:* презирливий *сервілізм*, *деструктивовані рухом*, *автодидакти* пролетарського походження, *інкапсулювався* в реальність, *континуальна* природа та багато інших. Переважання такого підходу, з погляду перекладознавства та міжкультурної комунікації, є, очевидно, доцільним і має позитивне оцінення. З іншого боку, якщо мовити про власне національні мовностилістичні надбання, залишаються незужитими питомі виражальні засоби.

Аналізуючи мовну ситуацію ще першого десятиліття державної незалежності України, дослідники відзначили полікодовість, паралельне функціонування української та англійської мов у єдиному комунікативному просторі [1]. У контексті англо-українського «перемикання кодів» привертає увагу переклад роману Гійома Мюссо «Поклик янгола». Змішування мовних «регістрів» на рівні структури (назв розділів) в українській версії відбиває французько-англійський «колаж» в оригіналі: «Separate Lives», «You've got mail», «The wild side», «The girl in the Dark», «Finding Alice», «Little Odessa» (частотність – 6 назв із 38).

Видимим показником «перемикання» у межах речення є латиноалфавітна графіка: «Для Яцека прочитати чужий лист було *окау*»; «залишалися *nonstop* у Мережі» [4]; «*Enjoy!* – сказав Джонатан, устромляючи парасольку в купол із крему [10, с. 27]. Іншими характерними прикладами є гібридні композити (*baby-рокер*, *live-версія*, *джинси slim*) або ж українські закінчення в іншомовних словах, графічно не адаптованих, як-от: *e-mail'ах*, *e-mail'и*, *IRC'увати*, кеди «*Convers'и*». Такі конкретні граматичні вияви у мовній свідомості українців Б. Ажнюк образно називає «лінгвістичними кентаврами» [1, с. 52].

Зауважмо, що процес освоєння іншомовних запозичень на різних мовних рівнях характеризується нерівномірністю, що й відбивають тексти художнього перекладу. Скажімо, чимало запозичених лексем конкурують із питомими: «Говард Сіменсен, юрист і журналіст-фрілансер» [6, с. 7] (порівняймо: «вільний письменник та перекладач»); «книжки, які потрапили в шорт-лист «Книжка року» за версією «Санді Експрес» (порівняймо: «потрапила до короткого списку Букерівської премії

2016 року»). Цікаво, що іноді контактне вживання відповідників (наприклад, мовленнєвого етикету) трапляється на малих відрізках тексту: «Бон жур, бон жур, – каже він, застрибуючи до моєї кімнати. – О, доброго дня, мадам Лопес, – додає він, побачивши Манюелу.

– Доброго дня, мсьє Одзу! – викрикує вона» [7, с. 288].

До речі, у межах всього роману М. Барбері слово «мсьє» чергується із формою «пан».

Неозапозичення швидко стають помітним складником сучасного художнього перекладу, їм властива тимчасова конотація новизни. Чимала кількість іншомовних слів засвідчує поглиблений етап адаптації – співвіднесення з граматичними категоріями української мови, наприклад: на межі *фолу*, на тлі *трафіку*, відсутність *респекту*, цього *вікенду*, до *даунтауна*, того *шопінгу*, в *гуглі*, на *айпаді*, з *принтом*, в *гастгаусі*, пляшку *фрешу*. Незвичною є участь запозичень у процесі словотворення за допомогою поширених питомих суфіксів -ськ-, -н-: *ньюейджівські* претензії, *олдскульні* годинники. Високу продуктивність виявляють префікси супер-, гіпер-: *суперобдарована* дитина; *суперсприйняття*, *гіперчутлива* до всіх дисонансів тощо. Простежуємо нові словотвірні явища у вираженні атрибутивного значення: *гранд-дама*, *хай-тек-сенсорна іграшка*, *бебі-овочі*, *бебі-морква* та ін.

Звісно, особливо незвичними й цікавими складниками художнього перекладу є назви реалій, не властивих питоמו українській мовній картині світу, що втілюють номінативно-екзотичну функцію. Скажімо, читач знайомиться з транслітерованою тайтянською мовою в романі «Природа всіх речей» Е. Гілберт: фаре (хатина), гімаа (піч), ууайро (голубка) тощо. Мандрівний мотив «Маленької паризької книгарні» неминуче зумовлює в перекладі велику кількість екзотизмів, наприклад: «кабесео, мовчазний обмін поглядами, засіб кожних танго-перемовин» [7, с. 157]; «Месьє Одинак відчув смак саудаді життя, м'яке, тепле почуття жалю – за всім, за нічим» [7, с. 160].

Отже, динамічні процеси, які відбуваються в сучасному перекладознавстві, засвідчують пошук оптимальних перекладацьких рішень для представлення новітніх явищ і понять. Неозапозичення, які проникають в українську мову, набувають різних рівнів освоєння – від графічного і лексико-семантичного до граматичного. Функціональне навантаження цих засобів багатоаспектне: найточніше відтворювати дійсність, увиразнювати міжкультурну грань, «наближувати» далекоспоріднені мови, передавати конотацію новизни, «осучаснювати» текст та зацікавлювати читача, спонукаючи його до проведення паралелей між рідною та іноземною мовами. Однак т. зв. «паралельне функціонування лексичних засобів» звужує виражальні можливості рідної мови, що в умовах інтернаціоналізації і глобалізації потребує особливого захисту.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Б. М. Мовні зміни на тлі деколонізації та глобалізації / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 48–54.

2. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Л. М. Архипенко ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2005. – 20 с.
3. Барбері М. Елегантна їжачиха : роман / Барбері Мюріель ; перекл. з фр. Євгенії Кононенко. – К. : Нора-Друк, 2010. – 360 с. (Серія День Європи)
4. Вишневський Я. Самотність у мережі : роман / перекл. з польської Ольги Кравець / Вишневський Януш Леон. – К. : Рідна мова, 2014. – 512 с.
5. Гілберт Е. Природа всіх речей : роман / Елізабет Гілберт ; перекл. з англ. Ганни Лелів. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. – 704 с.
6. Гордер Ю. Донька директора цирку / Юстейн Гордер ; перекл. з норвезької Наталії Іваничук. – Львів : Літопис, 2016. – 212 с.
7. Джордж Н. Маленька паризька книгарня : роман / Ніна Джордж ; перекл. з англ. Ольги Захарченко. – К. : Наш формат, 2016.
8. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія / Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго. – 335 с.
9. Кулаківська О. Зауваги щодо доцільності вживання деяких іншомовних слів / Кулаківська О. // Дивослово. – 2016. – № 3. – С. 40–41.
10. Мюссо Г. Поклик янгола : роман / Гійом Мюссо ; перекл. з фр. Ксенії Єрмолаєвої. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. – 352 с.
11. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням / М. Стріха. – К. : Факт, 2006. – 344 с.

РИТОРИКА

Щербакова О.А.

кандидат філологічних наук, доцент,

старший науковий співробітник,

провідний науковий співробітник,

Інститут вищої освіти

Національної академії педагогічних наук України

«УКРАЇНСЬКІЙ РИТОРИЧНІЙ АСОЦІАЦІЇ» – БУТИ. АВТОРСЬКИЙ ДОСВІД ТВОРЕННЯ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Запропоновану тему присвячено ключовим засадам творення та принципам реалізації авторського проекту – «Українська риторична асоціація». Спираємося на багаторічний досвід визрівання ідеї та поступове і цілеспрямоване її запровадження щодо створення такої громадської організації.

Первинно інтерес до риторичних досліджень зродився у нас ще на самому початку 2000-их років – чи не відразу по захисті кандидатської дисертації «Проблема формування національної еліти України крізь призму преси 90-х років» (спеціальність 10.01.08 – «журналістика») в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, жовтень, 1999). Читання курсів «Еристика (Риторика)», «Зарубіжна література (Антична література)», «Літературно-художня критика», «Риторика» тощо (та перші видання навчальних програм, бібліографій розділів, планів семінарських занять, методичних коментарів і порад до вивчення цих курсів та щодо самостійної й факультативної роботи студентів цього вишу спеціальностей «журналістика» і «видавнича справа та редагування») відкрили нові наукові уподобання, викладацькі можливості і творчі здібності.

Нами було створено і презентовано майбутнім журналістам Авторський центр риторичної культури (Київ, 17 листопада 2001 р.); започатковано участь у заходах Російської риторичної асоціації викладачів, дослідників і вчителів риторики, зокрема появою перших тез у матеріалах VII Міжнародної конференції з риторики «Риторика у системі гуманітарного знання» (Москва, 29–31 січня 2003 р.). Характерною для цього періоду є низка декількох десятків публікацій, пов'язаний із обґрунтуванням докторського дослідження «Риторичні константи аудіовізуальної журналістики: моделі і практики» (2004–2007) із одночасним розроблянням авторської навчальної програми «Основи педагогічної риторики» для слухачів Богословсько-педагогічних курсів Всеукраїнського Православного педагогічного товариства, а згодом (2009–2011) – викладання літературознавчих дисциплін в Інституті філології КНУ.

Знаковим для самого початку нашої роботи в Інституті вищої освіти Національної академії педагогічних наук (надалі – ІВО НАПН) України (2013–2016) стало висловлене у висновках до статті «Досвід початкового аналізу чинників підвищення ефективності викладання риторикознавчих дисциплін у вищій школі України на основі компетентнісного підходу: вітчизняні завдання та європейська практика» (Київ, 28–30 листопада 2013 р.), сподівання: «запроваджений науковий дискурс у цій галузі знань і старань людства, об'єднає довкола себе зацікавлених у риторикознавчих дослідженнях однодумців (можливо, зініціює створення Української риторичної асоціації – УРА (!), необхідність якої, як на наше переконання, назріла)» [1, с. 498].

У подальших виступах настійливо лунав «назрілий заклик до об'єднання зусиль українських риторів» в обговоренні багатьох актуальних питань з риторизації вищої освіти України й урахування позитивного досвіду зарубіжних колег. Вирішити це питання запропоновано на шпальті матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор» (Ялта, 22–21 березня 2014 р.) «через ініціативу створення Української риторичної асоціації (УРА), до діяльності якої залучатимемо усіх зацікавлених дослідників і викладачів риторики й ораторського мистецтва в Україні» [2, с. 516]. Передбачалося: така робота проходитиме «на засадах вивчення передових інноваційних тенденцій у риторичній царині вищої освіти України, Європи і світу та за неодмінного збереження кращих надбань класичної національної риторичної спадщини».

Цей час було приділено, по-перше, вивченню проблеми підвищення ефективності викладання риторики у вищій школі України початку ХХІ століття на засадах компетентнісного підходу у відділі теорії та методології гуманітарної освіти ІВО НАПН України; що було тісно пов'язано із запровадженими нами риторикознавчими дослідженнями – ґрунтовним вивченням ролі, значення, місця і потужного потенціалу риторикознавчих дисциплін (риторики загальної й часткової, ораторського мистецтва, засад красномовства тощо); по-друге, аналізу провідного вітчизняного і міжнародного досвіду з вивчення розвитку риторико-комунікативна культура сучасного університету як інтегративного фактора формування академічної еліти» у відділі лідерства та інституційного розвитку вищої освіти.

Починаючи із 2013 р., нами поступово і цілеспрямовано запроваджено головні ідеї щодо творення «Української риторичної асоціації» (її мети і завдань), оскільки, як виявилось, в Україні немає жодної кафедри риторики чи центру з вивчення риторики. Подібні тези були озвучені на міжнародних і вітчизняних науково-практичних заходах із розвитку філологічної, педагогічної, богословської й іншої вищої освіти не тільки України (Київ, Львів, Одеса, Суми, Умань, Чернівці), а й Ізраїлю (Аріель), Німеччини (Саарбрюккен) й Росії (Москва, Рязань, Санкт-Петербург). У поточному році вони прозвучали у стінах Університету Вітовта Великого на Міжнародній науковій конференції «Риторика і форми європейської культури: від традиції

до сучасних викликів» (Каунас, 6–7 травня п. р.) [3, с. 8] та Університету Калгарі на конференції «Викладати риторику крізь призму часу і світу» [4] Канадського товариства з вивчення риторики (Калгарі, 28 травня – 3 червня п. р.)].

Неочікувано ми також заручилися підтримкою щодо ініціативи створення Української риторичної асоціації від головуючого секції «Культурна складова сучасного університету» Олександра Чередниченка (Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка), який озвучив нашу мрію (насамкінець виступу «Риторикознавчі заходи у сучасних класичних університетах як показники розвитку їхньої багатогранної риторико-комунікативної культури (на прикладі українсько-польсько-литовсько-канадських зв'язків)» на підсумковому пленарному засіданні Українсько-польської міжнародної конференції «Класичний університет у контексті викликів епохи» (Київ, 22–23 вересня п. р.), що проходила на базі моєї альма-матер.

Таким чином, майже двадцятирічний досвід викладання і дослідження філологічних дисциплін на гуманітарних факультетах вітчизняних університетів (окрім згаданого КНУ і ВПУ, йдеться про Відкритий університет розвитку людини «Україна», Відкритий Православний Університет Святої Софії-Премудрості та Вищі Свято-Володимирські православні богословські курси), п'ятнадцятирічна участь у конференціях Російської риторичної асоціації (голова – Володимир Аннушкін) та цьогорічне членство у Канадському товаристві з вивчення риторики (голова – Таня Сміт), а також численні публікації щодо становлення новітнього напрямку досліджень у реформованій системі вищої освіти України – риторикознавства початку ХХІ ст. і спроб обґрунтування національної моделі вищої риторичної освіти допомогли закласти міцну платформу для подальших риторикознавчих досліджень та визначити принципи реалізації майбутньої асоціації.

Зважаємо і на чотирирічний досвід членства журі у VI–IX Публічних змаганнях риторів, що проходять за ініціативи Центру інноваційних методик правової освіти (керівник – Наталя Артикуца) Національного університету «Києво-Могилянська академія». Проте найголовніше – наш досвід організації та проведення двох круглих столів «Риторика у вищій освіті: вітчизняні традиції, світовий досвід та європейські орієнтири» і «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід» у рамках проведення XXIII і XXV Міжнародних конференцій імені Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2014 і 2016; за підтримки Ганни Онкович). Серед їх учасників – провідні вітчизняні дослідники-ритори (окрім згадуваних, – Семен Абрамович, Ніна Голуб, Зоряна Куньч, Марія Чикарькова й ін.), які мають вагомі особисті риторикознавчі здобутки.

Інтерес до цієї багатогранної міждисциплінарної проблематики виявляється у новітніх наукових і навчально-методичних розробках багатьох науковців та освітян – педагогів, філологів, філософів, правознавців, психологів, соціологів, культурологів, богословів, журналістів,

мистецтвознавців, державних управлінців тощо. На сьогоднішній день справою честі для нас є затвердження Статуту громадської організації «Українська риторична асоціація», видання декількох праць із риторики, а також оновлення життєдіяльності у згаданому Авторському центрі риторичної культури, приміщення якого стане оселею для проведення майбутніх риторикознавчих заходів з обговорення актуальних завдань сьогодення у колі дослідників і викладачів риторики у вищій освіті України.

Список використаних джерел:

1. Щербакова О. А. Досвід початкового аналізу чинників підвищення ефективності викладання риторикознавчих дисциплін у вищій школі України на основі компетентнісного підходу: вітчизняні завдання та європейська практика / О. А. Щербакова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 1 до Вип. 31. – Т. II (44): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього процесу». – Київ : Гнозис, 2013. – С. 485–500.
2. Щербакова О. А. Тенденції розвитку риторичної освіти у вищій школі України: євроінтеграційний вектор / Олена Анатоліївна Щербакова // Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Ялта, 20–21 березня 2014 р.). – Ялта : РВНЗ КГУ, 2014. – Ч. 1. – С. 514–518.
3. Shcherbakova Olena. Etat du developpement de la culture rhétorique et communicative de l'université européenne contemporaine : expérience de l'étude et projets de l'activité / The contemporary rhetorical and communicative culture in modern European University: Experience of studies and projects of activity / Olena Shcherbakova // Rhetoric and the forms of European culture: From tradition to Contemporary Challenges : International Scientific Conference : abstracts. – Kaunas : Vytautas Magnus University, Mai 6–7th, 2016. – P. 8–9.
4. Shcherbakova Olena. La culture de rhétorique de la personnalité élitare dans le paradigme moderne de l'enseignement supérieur et de la science académique d'Ukraine et du monde entier / Olena Shcherbakova // Rhetor : Revue publiée par la SCÉR. – Calgary, 2017. – Vol. VII. – (подано франц. й англ. мовами).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 21.12.2016. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 8,84. Тираж 100. Замовлення № 1216-340.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.